

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

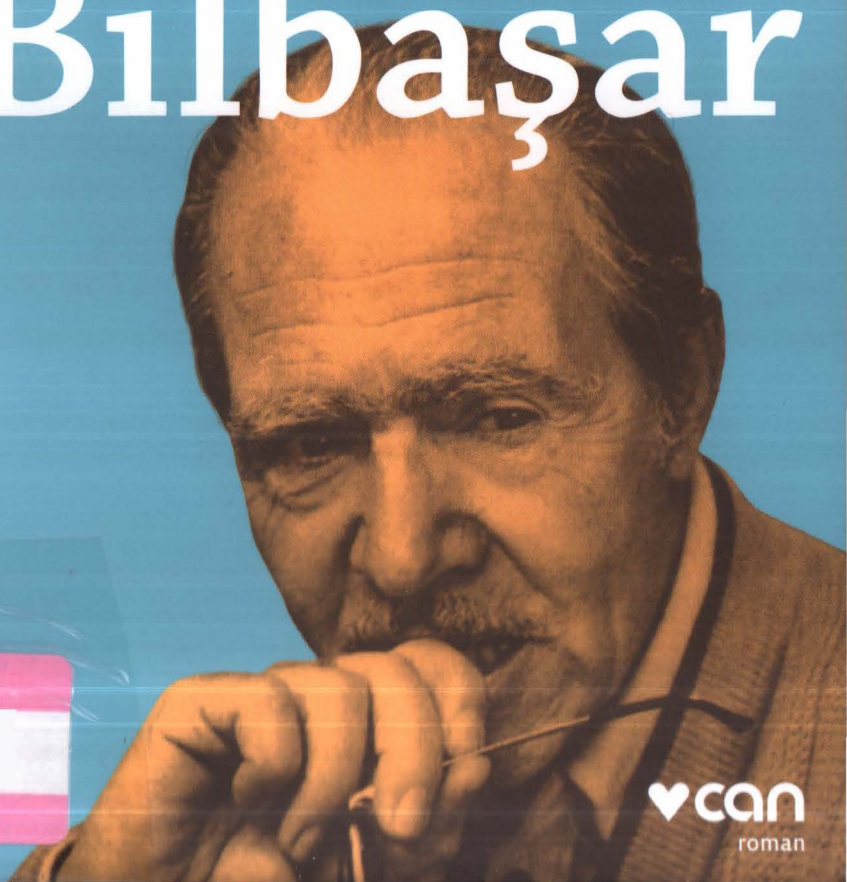


Ay Tutulduğu Gece

Kemal Bilbaşar

Kemal Bilbaşar

Ay Tutulduğu Gece



♥ can
roman

KEMAL BİLBAŞAR
AY TUTULDUĞU
GECE

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Kovan Kitabevi Yayınları, 1961

Can Yayınları'nda 1. basım: Temmuz 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Tamer Erdoğan

Düzeltili: Aylin Samancı

Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2593-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

KEMAL BİLBAŞAR AY TUTULDUĞU GECE

ROMAN

♥can

Kemal Bilbaşar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

***Başka Olur Ağaların Düğünü*, 2003**

***Cemo*, 2003**

***Denizin Çağırışı*, 2003**

***Memo*, 2003**

***Bedoş*, 2015**

***Cevizli Bahçe*, 2015**

***Irgatların Öfkesi*, 2015**

***Kölelik Dönemeci*, 2015**

***Yeşil Gölge*, 2015**

***Zühre Ninem*, 2015**

KEMAL BİLBAŞAR, 1910'da Çanakkale'de doğdu. Ortaöğrenimini 1929'da Edirne Öğretmen Okulu'nda tamamladı, iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümü'nden 1935'te mezun oldu. Nazilli ve İzmir Karakaş ortaokullarında öğretmenlik yapan Bilbaşar, 1961'de emekliye ayrıldı; bir süre siyasetle uğraştıktan sonra 1966'da İstanbul'a yerleşti. İlk öykülerini, İzmir'de Cahit Tanyol ve İlhan İleri'yle birlikte çıkardıkları *Aramak* dergisinde yayımladı (1939). Bilbaşar, 1945-1952 yılları arasındaki dönem hariç, sürekli öykü yayımladı, radyo oyunları yazdı, pek çok gazete ve dergide öykü, roman ve makaleleri yayımlandı. Tiyatro, senaryo ve ders kitapları da yazan Bilbaşar, 1961'den sonra daha çok roman türüne ağırlık verdi. Bilbaşar, 1939'da "Budakoğlu" öyküsüyle Ankara Halkevi Öykü Yarışması'nı, Cemo adlı romanıyla 1967 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü, *Yeşil Gölge* romanıyla da 1970 May Roman Ödülü'nü kazanmıştır. 21 Ocak 1983 tarihinde aramızdan ayrıldı.

Kasabaya bir bekâr geliyor

Otobüs Kışla Gedîği'ni aşınca yüreğim hop etti. Aşağıda yakut kiremitli damlarıyla kasaba görünmüştü. Mavi yonca yaprağını andıran bir deniz parçasının kıyısında, yeşil fundalıklarla örtülü sırtlara yaslanmış kasabanın manzarası resim kadar güzeldi. Güneye uzayan beyaz kumsal boyunca sıralanmış yeldeğirmeni kalıntıları bu güzelliği korumak için yapılmış kale burçlarıydı sanki. Kıyılar hayalimdekinden daha renkli, daha muhteşemdi. Aşağıya inince, pekâlâ kasabaya doğru yuvarlanan dalga köpükleri arasından istiridye kabuğu üzerinde, Tanrıça Afrodit'le karşılaşabilirdim.

Oysaki aşağı inildikçe bu manzara yavaş yavaş bozuldu. Damları kırmızı kiremitle örtülü evler, insan barınamayacak kadar haraptı. Sokaklar toz, gübre, fişkıyla doluydu. Evlerin pencerelerinde bir kadın başına bile rastlamadık. Sokaklarda da kimseler yoktu. Kahve önündeki dut ağacı altında oturan birkaç kişinin sırtlarında bin yamadan elbiseler vardı.

Önce beni iyi karşıladılar. Kahve bile ısmarladılar. Kasabada bekâr olarak birkaç zaman oturmak istediğimi öğrenince, misafirsevenlikle parlayan gözlerde hoşnutsuzluk ışıkları belirdi. Birer ikişer kalkıp gittiler. Memleketimizin en batı ucundaki bu küçük kasaba halkı da bir

bekâra ev vermek istemiyordu. Aile ocaklarının namusu için bir tehlikeydim sanki. Nahiye müdürü müşkül durumda kalmış bir adam haliyle, “Ne yaparsın kardaşım,” dedi, “bu milletin mayası taassupla tutulmuştur. Üzerinden baskı kalktı mı, maya aslını belli eder. Eskiden olsa jandarmayla haber gönderdim mi, akarsular dururdu. Hükumatın emrine karşı gelmek kimin haddine? Ama şimdi devir değişti kardaşım. Efendilerimizin isteklerine boyun egeceğiz.”

Büsbütün iktidarsız görünmeye de razı olamadı:

“Ama siz mademki tebdilihava için geldiniz kasabamıza, elbet bir çaresini bulacağız, kardaşım. Daha olmazsa hükümat konağının bir odasını emrinize veririm. Ama pek rahat edemeyeceksiniz. Durun bakayım.”

Kahvenin bir kenarında oturan, gözünün biri bağlı, kara kuru adama seslendi, “Ali Efe. Bir zahmet, beyi Şarapçı Hidayet’e kadar götür,” dedi; bana döndü, “Ben de beraber gelmek isterdim. Lakin şu karşıdaki furunu kontrol edeceğim, kardaşım. İki çuval un getirdiklerini gördüm. Bizim verdiğimiz una kepekli, arpalı un karıştırıyor, ekmekleri berbat çıkarıyorlar. Paçal¹ yapmaya fırsat vermeden baskın vereyim istiyorum. Siz benden selam söyleyin Şarapçı’ya. Zannederim o sizi boş döndürmeyecek. Kasabanın ucunda, deniz kıyısında bir kulesi vardır. Biraz harapçadır ama işe yarar. Sonra kasabadan tamamen ilişkisini kesmiştir. Tam dinlenilecek yer. Mamafih bir bakın, beğenirseniz tutarsınız kardaşım. Hiçbir yer bulamazsak hükümat emrinizdedir. Ama Şarapçı’mızın sizi boş döndürmeyeceğini sanırım. Hele ona yeni terhis edilmiş bir ihtiyat zabiti olduğunuzu, buraya tebdilihava için geldiğinizi söylerseniz size canını bile verir kardaşım. Subay emeklisidir Şarapçı’mız...” dedi.

1. Ekmek yapmak üzere çeşitli tahılların karışımı. (Y.N.)

Adamcağız bir kere daha reddedilmiş olmayı “nahiye müdürlüğüne” yediremediği için olacak, fırın kontrolünü bahane etti, kahvede kaldı. Ali Efe ile çıktık. Yolda Ali Efe, “Eski günler olsaydı burda Tanrı misafiri garip konur muydu?” dedi. “Herkeslerden önce, ben alır götürürdüm sizi. Koskoca konağım vardı. Düşmez kalkmaz bir Allah. Şimdi bir viranelikte barınıyorum. Şu karşıdaki—eliyle dağda taş yığınları görünen bir yeri işaret etti— taşocaklarında bakkallık ederdim. İşim iyiydi ya felek kâr etmedi.”

Ali Efe’nin anlattığına göre, bir zamanlar, gösterdiği taşocağından değirmen taşı ile söve taşı çıkarırlarmış. Buradan yalnız Ege bölgesine değil, Yunanistan’a, hatta Avusturya’ya değirmen taşı gönderilirmiş. Çimento çıktıktan sonra söve taşı satışı gün günden azalmış. Ocaklar birer birer kapanmış. Değirmen taşı ocakları da askerî bölge içinde yıllarca kalıp körelmiş. Müşterilerini yitirmiş.

“Ocaklar kapanınca, benim de ocağım söndü,” diyor Ali Efe. “Şimdi, kasabaya gelen beylere hizmet edebilirim birkaç kuruş geçer elime. Burada kalırsanız hizmetinize bakarım. Garipsiniz, bekârsınız da hani... Bir ihtiyacınız olursa bana haber salarsınız.”

Kasabada ilk gönül kazanma fırsatı geçmişti elime. Ali Efe’nin avucuna hatırlı bir bahşış sıkıştırdım, “İnşallah Şarapçı Hidayet Bey bizi boş çevirmez de, içme suyum her gün sen getirirsin,” dedim.

Şarapçı Hidayet tombalak, güler yüzlü bir adam. İçkiden kısılmış sesinde garip bir hüznün var. Meyhanenin duvarlarına Alman dergilerinden kesilmiş çıplak kadın resimleri ile birlikte Alman savaş gücü resimleri asılmış. Kendisinin de çerçevelenmiş, Kuva-yı Milliye kılığında bir resmi var, duvarda.

Nahiye müdürünün öğüdünü tutmadığım, nafia ressamı olduğumu söylediğim halde, Şarapçı Hidayet bir

kupa şarap ikram etti bana. Kendi mamulatından olan şarabın tadı biraz acayip ama, ona göre, eski Yunan ilahlarının içtiği nektarmış bu şarap. Ben de bozmadım, içince damağımı şaklattım, pek hoş çeşnisi olduğunu söyledim. Gözlerinin ucundaki çizgiler memnunlukla kınıştı. Şişeyi alıp karşıma geçti, "Misafirsiniz... Bugün şarap benden," dedi. "Vaktimiz çok, nasıl olsa gezer, görürüz kuleyi."

Şarapçı Hidayet de kasabadan söz açtı. Burada herkes kasabanın geçmişiyile avunuyor galiba.

"Eskiden gelmeliydiniz beyim buraya... Deniz kıyısında ne otellerimiz, ne gazinolarımız vardı, görmeliydiniz. Koyda beyaz sandallar kuğular gibi dolaşırdı. Gitaralar sabahlara kadar aşk türkülerine tempo tutarlardı."

Eskiden şarap memleketiymiş burası. Küçük koyu çevreleyen sırtlar, tüm bağlarla örtülüymüş. On dört bin nüfus bannırmış burada. Kasaba halkının çoğu Rum'muş. Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra Rum ahali tehcir edilmiş. Gelen Türk göçmenler de iyi iskân edilememiş. Bir mal-müdüğü, zeytinliklerin çoğunu yerli ağalara kapatmış. Toprakların iyisini de, çuval çuval tapu senedi karşılığında aynı adamlar almışlar. O iskân devrinde bir tapu senedi karaborsası kurulmuşmuş. Zenginler karaborsadan toplamışlar senetleri. Bu yüzden göçmenlere en kötü yerlerden birer avuç tarla düşmüş. Zeytinlikleri, bağları köklemiş, tarla yapmışlar. Bir bölümü de topraklarını satıp savarak savuşmuşlar buradan. Evler boş kalmış, bakımsızlıktan çökmüş, harap olmuş. Beton yapının icadı da ocakların kolunu kanadını kırınca limana gemiler uğramaz olmuş, ne rıhtım kalmış ne mendirek..

"Gitaranın, aşk türkülerinin yerini hayvan böğürmeleri, köpek ulumaları aldı hasılı... Bir viraneye döndü canım memleket," diye içini çekti Şarapçı Hidayet.

Demin beni getiren Ali Efe, esnaftanmış meğer. Bir zamanlar taşocaklarında çalışan işçilere kadın taşırmış. Bırakılmış bir söve ocağını Afrodite tapınağı haline getir-

miş. Gelen önce Tanrı Dionysos'u memnun eder, Hidayet'in nektarı ile sarhoş olurmuş. Sonra tapınağın karanlık kuytusunda, Ali Efe'nin bakireleriyle Afrodit'in gönlünü hoş edermiş.

"Ali Efe şimdi kötüledi ama bir ihtiyacınız olursa emredin, mesleğinin erbabı olduğunu gene de ispat eder size."

Nektar, içimde Dionysos'a, Afrodit'e kulluk duyguları uyandırmıştı. Ama tanrılarla arama, Ali Efe'nin kara kuru yüzünü sokmak istemedim doğrusu.

Şarapçı Hidayet'i zorla çıkardım ininden. Denizden esen serin meltem rüzgârı, bir genç kızın soluğu gibi ürperti yüzümü...

Nektar fıçıları

Şarapçı Hidayet'in, "yeldeğirmeninden muhavvel kule" dediği yapı pek hoşuma gitti. Deniz kıyısında yükselen bir kayalığın düzlüğü üzerine kondurulmuş. Şarapçı Hidayet, onun duruşu için askerlikten kalma bir deyişle, "Ayakta nişan vaziyeti almış," diyor. Gün batısına açılmış uydurma bir penceresi var. Ege'nin mavi serinliklerini taşıyan rüzgârlar kulenin mazgallarında flüt çalıyor.

Köy kenarında bunun gibi daha sekiz-on yeldeğirmeni kalıntısı görülüyor. Ayakta kalanlarının duvarları boydan boya çatlamış.

Şarapçı Hidayet'e, değirmenleri göstererek, "Eski ilahların nektar fıçılarıymış zahir bunlar," dedim.

Pek hoşuna gitti benzetişim, "Ama benim fıçımın onlar gibi kasnakları sökülmemiştir. İçi de şarap doludur. Hakiki nektarda yüzeceksiniz beyim," dedi.

Bu değirmenlerin yanı başında Şarapçı Hidayet'in şaraphanesi var. Burası eskiden, kulenin gerisindeki tepe üzerinde kurulmuş olan manastırın şaraphanesiymiş. Üzümler burada şarap haline getirildikten sonra fiçılarla manastırın mahzenine taşınırmış. Orada dünyanın en eski şarapları bulunurmuş.

"Ben delikanlılığında o şarapları gördüm. Onlar şarap değil paluzeydi sanki. Birazını sulandırıp verdiler, içtim. Üç gün kendime gelemedim. Bütün ömrüm boyunca da tam manasıyla aylamadım ya," diyor, sonra gülererek ekliyor.

"Benim nektar da o maya ile tutulmuştur. Tadına baktınız ya bir kere, bitti... Yarı sarhoş gezeceksiniz her zaman... Zati bu kasabada da başka türlü çekilmez. Mahzenin anahtarları şurada asılı. Ne zaman isterseniz alır, içersiniz. Size de yeter, bana da, kasabaya da... Arada bir benim sığınağa uğrarsanız, eğlenirsiniz."

Kasabanın panoraması

Şarapçı Hidayet'in öğüdünü tutuyorum, hemen her gün yarı sarhoşum. Fakat sabahları baş ağrısı ile kalkmıyorum. Tıg gibi hissediyorum kendimi. Dumanlı başım, her şeyi hoş görüyor. Kasaba halkının saygısızlığını bile... Erkekler bana rastlayınca yol değiştiriyorlar. Nahiye müdürü ile Şarapçı Hidayet de olmasa, konuşacak kimse bulamayacağım. Bakkalın, fırıncının, manavın düşman yüzleri ile karşılaşmamak için alışveriş işlerini de Ali Efe'ye bırakıyorum. Yemeğimi de o pişiriyor.

Kasabada haftada bir gün et kesiliyor... Kasabın da, çırağın da, o gün çenesinden ter damlıyor. Dükkânın önü askerlik şubesini andırıyor.

Nahiye müdürü, kasabın telaşına bakmadan onunla eğleniyor:

“Belediye kuralım diyorsun a, Müstafendi kardaşım, bindiğin dalı kestiğini fark etmiyorsun. Belediye bu duvarları beyaz taştan, masanı mermerden yapmanı isteyecek. Etlerin böyle sinek kâğıdına benzedi mi, alıp denize atacak. Cereyanlı kıyma makinesi de isteyecek belediye senden. O zaman deniz kenarındaki değirmenlerin birine de sen pervane yerleştirmek zorunda kalacaksın, cereyan toplayacağım diye...”

Bir balıkçı latifeye karışıyor:

“O, pervaneyi bulsa kışına takar müdür bey... Kasaplığı bırakır da, bizim nafakamıza ortak olmaya kalkar. Vazgeç Allah'ını seversen.”

Kasap, hıncını dana etinden çıkarıyor, satırını “hıh” diye indiriyor etin üzerine:

“Hangi nafaka ülen? Üç tane adabeyi¹ çıkarırsın künde koca denizden... Onun birini de Çingen Esmâ alır, be-dafa tarafından...”

“Hadi, hadi, kasap bozuntusu sen de. Biz balık çıkar-masak şu kasabadaki halkın kursağına et mi girer? Beş liradan satmaya kalkarsın erkeğin² okkasını...”

Hakçası balıkçılar nefis balık çıkarıyorlar. Barbunya-ların üçü bir kilo geliyor. İki liradan satıyorlar kilosunu. Ama Ali Efe, nedense, üç liradan aşağıya alamıyor bir türlü. “Seçme”ymiş onun aldıkları. Üç buçuk kiloluk bir sinarit almak istedim geçen gün, balıkçı, “Satıldı beyim,” dedi, vermedi bana. Fakat Ali Efe onu gidip aldı. Kasaba-lının bu hali yüreğime dokunuyor doğrusu. Bir şey yap-mak, aradaki buzları eritmek lazım.

1. Ucuz, tatsız bir balık. (Y.N.)

2. İki-üç yaşındaki erkek keçi. (Y.N.)

Aşağıdaki yeldeğirmenlerinin önü güzel bir plaj. Kasabanın kadınları, çocukları, keçileri, sığırları burada hep birlikte denize giriyorlar. İnsanlar burada "eşrefi mahlukatım" diye hayvanlara yukarıdan bakmıyorlar.

Değirmenlerden birinin yanına salaş bir kahve yapılmış. İçki de bulunuyor. Geceleri lüks lambası yakıyorlar. Koya düşen ışıkları yaldızlı bir şal gibi kulemin önüne seriliyor.

Kasaba halkının çoğu tütün, ekin tarlalarında çalışmak için kıra göçmüşler. Kahvelerde fazla insana rastlanmıyor. Aylaklar, sinek sürüleri gibi, bir kahveden kalkıp ötekine konuyorlar.

Değirmenlerin arasında bir Atatürk anıtı var. Etrafının demir parmaklığı, birine lazım oldukça sökülüp götürülüyormuş. Kadınlar akşamları bu anıtın tabanındaki mozaikler üzerinde denize karşı oturuyorlar. Onun himayesinde, kendilerine kimsenin sataşamayacağını düşünmüşler sanki. Delikanlılar, kadınların çevresine sokulmuyorlar, uzaktan dolaşıyorlar.

Değirmenlerden ikisinin üzerinde iki elektrik fırıldağı var. Bunlardan biri kahvecinin, öteki Halim Bey'inmiş. Halim Bey, bu kasabanın en zengin adamıymış. Ama kasabaya yalnız ağustos ayında gelirmiş. Sair zamanlarda İzmir'de oturmuş. İki sabun fabrikası, birçok yağhaneleri varmış.

Şarapçı Hidayet, "Kahveci Halim Efendi'yi 'Halim Bey', Kasap Kadir'i 'Kadir Ağa' yapan o mendebur malmüdürüdür. Rüşveti yiyince, Rumlardan kalan binlerce ağaç zeytini, olduğu gibi onların üzerine geçirdi. Mübaddillere tek ağaç zeytin bile vermedi," diyor.

Halim Bey ile Kadir Ağa hiç geçinemezlermiş. Halim Bey daha zenginmiş ama Kadir Ağa'ya dış geçiremezmiş. Halim Bey, "İşlerim, İzmir'de oturmamı gerektiriyor," diyormuş. Ama aslında Kadir Ağa'nın şerrinden kaçmışmış. Kadir Ağa, Halkçıların adamıymış.

“Şimdi ağır basmak sırası Halim Bey’de,” diyor Şarapçı Hidayet gülerek. “İleri gelen Demirkıratlardandır hani,” diye ekliyor.

Manastır tepesinin eteğinde, büyük bahçe içindeki evde, Halim Bey’in yeğeni ile dul baldızı otururlarmış. Yeğeni on altı-on yedi yaşlarında güzel bir kızmış. Ama Hidayet’in deyişi ile karışıkmiş. Geceleri kalkar, dolaşmış. “İyi saatte olsunlar”la konuşurmuş.

“Haram mal, böyle geri teper bazı,” diyor Şarapçı Hidayet.

Avcı Nuri’nin müşterisi

Haftanın cuma günleri kasabada pazar kuruluyor. Çevredeki köylüler yumurta, yağ, sebze, erik, armut gibi şeyler getiriyorlar. Satıştan ellerine geçen paranın bir bölümü bakkallarda kalıyor, bir bölümü şarapçıda...

Şarapçı Hidayet diyor ki:

“Onlar kooperatiften ziyade bakkallara borçludurlar, taksit ödemekle bitiremezler. Fakirliklerine bakarak, keyifleri kaçtı mı, soluğu benim sığınakta alırlar. Gözünü sevdiğim nektarı, onların keyiflerini iade eder.”

Sahiden de, daha sabahtan köylüler, Şarapçı Hidayet’in dükkânına dolmaya başlıyorlar. Kapının önünde çekiştikleri oluyor:

“De, gel... Atam iki tek Memet!”

“Yoo... Cumayı kılmadım taa. Tanrı’dan önce şeytanı memnun idemem.”

“Boş ve şinci Tanrı’ya len! Yaşın nee, başın ne taa senin?”

Şarapçı Hidayet kapıda görünüyor:

"Efferim Ali Osman... İyi diyorsun. İnsan oraya gidip kayda geçmemeli. Hangi melek senin defterini bulacak da işleyecek? Ama, bir kere camiye gittin mi, yandın, kayda geçersin. Ondan sonra cumayı kılmadın mı, kara gözüne bakmazlar. Günahlarını deftere işlerler."

Akşamüzeri hepsinin cepleri boş, başları dumanlı, türkü söyleyerek atlarına, eşeklerine binip köylerine dönüyorlar. Bazılarını Şarapçı Hidayet, kahveci ile birlikte, küfelerin arasına sıkı sıkı bağlıyor. Hayvan kendiliğinden evin yolunu bulurmuş.

Pazar günleri Şarapçı Hidayet'in acayip bir müşterisi daha var: Avcı Nuri...

Omzunda külüstür bir çifte... Ayaklarında, bin bir yamadan lastik çizmeler. Sol eli bileğinden kopuk. Yüzü, geçmişin yara izleriyle, çeteleye dönmüş. At gibi uzun bir yüzü var. Ama gözlerindeki masum bakış insanın yüreğine işliyor.

"Müşteri varmış, dediler de geldim," dedi Şarapçı Hidayet'e.

Şarapçı Hidayet'in gözleri sevinçten ufaldı, "Müşterinin kokusunu almakta ustasıdır. Ama avda tavşanı, ilin köpeğinden ayırt edemezsin. Ne biçim avcısın sen?" dedi.

Meğer müşteri dedikleri benmişim. Av hikâyeleri dinletecek yeni biri geldi mi kasabaya, Avcı Nuri de hemen damlarmış. Hikâyelerini bedavaya anlatmazmış... Önce bir paket sigara ile bir kahve ısmarlanacak, sonra Şarapçı Hidayet'in nektarı, tulumpeyniri, soğanı, domatesi gelecek. İki tek parlattıktan sonra hikâyesine başlayacakmış hazret...

Gereken siparişleri verdik. Nahiye müdürü de geldi.

Avcı Nuri adımı, mesleğimi sordu. Şarapçı Hidayet benden önce davrandı, "Beyefendi mühendistir," dedi, "hani hikâyelerinde ölçüyü, endazeyi kaçırma, demek isterim."

Avcı Nuri aldırmadı. İş ciddiye almıştı.

“Bey, ne mühendisisin sen?” diye sordu.

Ben de bozmadım. Karşıdaki susuz çeşmeye bakarak, “Su mühendisi,” dedim. Avcı Nuri, “Su mühendisi,” diye tekrarladı. Sonra elini dizine vurarak güldü, “Kaldırım mühendisi olacak değilsiniz a... Bizden kimseye sıra mı kalır?” diye nükte savurdu. Nahiye müdürüne döndü, ciddi bir yüzle, “Bey gelmişken, bizim suyunu bir göstersek, ha ne dersin müdür bey?” dedi. “Bundan önce gelen efendiler, ellehem¹ su mühendisi değillerdi, bizim gibi kaldırım mühendisiydiler. Onların hesaplarını acık garışık belliyom ben. Yirmi bin lira ilazım, dediler. Şuncacık yerden suyu getirmek için bu gadan para mı gidermiş? Yirmi bin liraynan bütün kasaba bir yıl kafayı çeker de, gene para galır. Bey, hesabı yeniden yapsa, belki bin beş yüz litemizi işe denk getiriverir.”

Nahiye müdürü, avcıyı alaya aldı:

“Ben sana ne demiştim Nuri? Sen sade karacayı vurmaya bak. Onu vurduğun gün, valiyi getireceğim buraya... Söz... Bir ziyafet çekeceğiz. Rakı paraları benden. Valiyi zom edeceğiz. Ondan sonra istediğimiz parayı ko-parmak kolay...”

Avcı Nuri'nin yüzünden bir gölge geçti:

“Ben karacayı getiririm getirmesine ya, karaca değil geyik getirsek, gene vali paşayı sarfoş edemeyiz diye korkarım. Biz ziyafet çektiğimiziznen galırız.”

Avcının gönlünü etmek için, suyollarını görmeye razı oldum.

“Yaşa sen!” dedi. “Bey bizim derdimize çare bulacak, görürsünüz; Avcı, adam sarrafıdır.”

Şarapçı Hidayet'in getirdiği testiden üst üste iki bardak yuvarladı. Nahiye müdürü tavla oyuncularını kıskırtır gibi Avcı Nuri'ye:

1. Allahualem (doğrusunu Allah bilir) sözcüğünün halk dilinde söylenişi. (Y.N.)

"Hadi artık... dilin dolaşmadan anlat, kolunu üzüm çalmak için girdiğin bağda, tilki kapanına nasıl kapırdığını... Mühendis Bey de dinlesin."

Meğer Avcı Nuri'nin en çok içerlediği şey, ona kolunun, hırsızlık yüzünden sakatlandığını söylemekmiş.

"Müdürümüz olmasan sinsilenden başlardım şimdi," dedi. "Şunu derdim, bunu derdim," diye, ne kadar küfür biliyorsa söyledi. Şarapçı'nın dükkânında içenler, karşıdaki kahve önünde oturanlar gülmekten kırılıyorlardı.

Nahiye müdürü, "Yeter Avcı yeter, imam yıkayacak yerim de kalsın!" dedi.

Avcı küfürlerini bitirdikten sonra, şarapla boğazını çalkaladı, hikâyesini anlatmaya başladı.

Delikanlılık çağında bir gün, dağdan tahra¹ ile odun kesmeye gitmiş. Hayvanı sarmış, köye dönüyormuş. Büyük bir ahlat ağacına rastlamış. Ergin armutlara ağzı sulanmış, dayanamamış, eşeğini bir ağaca bağlayarak armuda çıkmış. Birer ikişer tıkıştırırken, birden ağaç sallanmaya başlamış. Bir de ne görsün? Kocaman bir ayı, homurdanarak ağaca yapışmamış mı?

Hikâyenin burasında Avcı, "Meğer biz, dağda malın sahiplisine çatmışız da, haberimiz yokmuş," deyince, Şarapçı Hidayet alaya aldı, "Zati senin vurduğun avlar da ne hikmetse hep sahipli çıkar," dedi.

Nahiye müdürü de, "Tapısını sorsaydın bari," diye ekledi. Avcı, Şarapçı'nın yüzüne sert sert bakmakla yetindi. Sonra nahiye müdürüne döndü, "Tapısı varmış ya, Âdem Baba'da kalmış," dedi. Gene millet, kırıldı gülmekten. Nuri, kahkaha paydosundan faydalanarak testiden bardağını doldurdu, çekti. Sonra sözlerine devam etti.

Ayı, armut gibi, Avcı'yı aşağıya dökemeyince, ağaca

1. Bir tür eğri budama bacağı. (Y.N.)

tırmanmaya başlamış. Bunun üzerine Nuri, başına gelecek felaketi önlemek için, Yaradan'a sığınarak, olanca gücü ile tahrayı hayvanın bileğine indirmiş. Hayvan, yere yuvarlanmış, acı acı ulumaya başlamış. Dağların altı üstüne gelecek sanılmış... Az sonra yaralının sesine, sağdan soldan koşarak gelmiş ayılar. Kopuk bileğini yalamışlar. Sonra burunlarını havaya kaldırıp küfreder gibi Avcı'ya homurdanmışlar. Avcı Nuri hikâyesinin burasında, "Derken ayılar, bizim ihtiyar heyeti gibi kafa kafaya virip hork-mork, deye işi müzakere ettiler," deyince, kahvenin önünde oturan partili ya da ihtiyar heyeti ile ilişkisi olduğu anlaşılan bir adam, "Demek o zaman ayılar sizden ileriymiş. Karar vermek için işi müzakere etmesini bilirlermiş. Sizin zamanınızda işler hort-zortla görülürdü hani..." dedi. Sonradan öğrendim. Avcı Nuri eski parti zamanında ihtiyar heyeti üyesiymiş.

Avcı, yere tükürdükten sonra, "Hee... Yalan değil... Bizim zamanımızda bu şekil yoğudu. Ellehem siz bu usulleri onlardan öğrendiniz. Daha da ileri gittiniz, hani dayılarınızdan..." dedi.

Hayvanlar müzakereyi bitirince ağaca saldırmışlar. Dallara tırmansalar arkadaşlarının akıbetine uğrayacaklarını kestirmişler. Tırnakları ile ağacın kökünü eşelemeğe başlamışlar. Az zaman sonra ağacı devirmişler, Avcı'yı yakalamışlar. İçlerinden en kocamanı tahrayı kapmış. Ötekileri Nuri'yi ağacın gövdesine doğru sürüklemişler. Birisi sol kolunu yakalamış.

"Yanlış olmasın deyi baktılar ha!" diye açıkladı Avcı. "Ben ayının sol kolunu bileğinden koparmıştım. Onlar da benim sol kolumu ağacın üzerine kodular. Cellatları tahrayı indirdi bileğime."

Ayılar, avcının kopan elini alıp suratına tükürmüşler, sonra bırakıp gitmişler.

Hikâye bitince etrafındakiler, Avcı Nuri'nin, o esna-

da donlarını kirletip kirletmediği üzerine bahse tutuşmaya başladılar. Avcı Nuri ise testiği tamamlamaya uğraşiyor, söylenenlere kulak asmaz görünüyordu. Bazıları onun çok dayanıklı bir adam olduğunu söylüyor, bazıları yüreksizliğini öne sürüyorlardı. Bir tanesi dedi ki:

“Ne söylüyorsunuz siz. O, efedir efe.. Yunan çeteleleri, başında hataş yakmışlar da, gene ağzından laf alamamışlar.”

“Halep oradaysa arşın burada,” diye kışkırtmalarına devam etti berikiler. Avcı Nuri de efeliği kabullendi. Ortaya bir sandalye koydular. Avcı Nuri’yi oturttular, başından kasketini çıkardılar. Dazlak kafası üzerinde, yanmış sigaralarını söndürmeye başladılar. Avcı’nın gözlerinden yaşlar sızıyor ama ağzından tek inilti duyulmuyordu.

Avcı Nuri’nin su mühendisi olduk

Bu sabah kasaba halkında bir başkalık vardı. Bakışlarında düşmanlıktan eser kalmamıştı. Bazıları selam bile verdiler bana.

Şarapçı Hidayet, sebebini açıkladı. Meğer iki gündür Avcı Nuri durmadan propagandamı yapıyormuş. “Kasabamızın suyunu getirecek,” diyormuş.

Nahiye müdürü de duymuş söylentiyi.

“Yapacağım, edeceğim, suyu getireceğim de sen bunlara kardaşım... Bu millet bol vaat ile göynünü havalandırana kul köle olur,” diyor. “Vali paşa gelse de bana, ‘Müdür bey, bu kasabanın yıldızları çok sönük yanıyor. Parlat allahaşkına şunları biraz...’ dese, hemen kendisine, ‘Hay hay paşam,’ derim, ‘yarından tezi yok parlatırız onları...’ Böyle gider bu işler kardaşım bizde... Siz daha iyi bilirsiniz ya.”

Ama Avcı Nuri, isteğinde samimi, ciddi... Saf gözlerindeki umut, içimde bu işe karşı heyecan ve ilgi uyandırıyor.

Öğleden sonra Avcı Nuri kuleme geldi. Kafasındaki sigara yanıklarına zeytinyağ sürmüştü... Birer gazete kâğıdı parçası yapıştırmış üzerlerine... Alnını da beyaz bezle bağlamış. Omzunda tüfekle savaştan çıkmış bir gaziye andırıyor.

"Seni almaya geldim bey," dedi. "Suyollarını gösterecem sana."

Köşedeki şarap testisini görmüştü, "Daha sabahtan dilim damağıma yapıştı. Acık boğazımı çalkıyem, şonlan..." diye testiye kaptı, bir solukta yarıladi.

"Gaynağa çıkmadan bizim Öğretmen Teğfiye öğriyam bi. Onu da alsaz, iyi olur. Tütün zamanı yokardaki bağa göçe... Mert çocuktur. Köyün suyuyunan da en çok o ilgilidir," dedi.

Öğretmenin bağı, kasabaya yarım saatlik bir yerde, ağaçlık küçük bir dere içindeymiş. Yolda Avcı Nuri önümüze çıkan iki üveyiki vurdu. Omzunda asılı duran tüfeği tek eliyle kayışından tutup çekiyor. Namlu, arkadan bir yay çizerek hedefe yönelir yönelmez eli kayışı bırakıyor, tüfeğin kabzasını kavırıyor, hemen de ateş ediyor. Tek elde bu maharet, insana hokkabazlık etkisi yapıyor. Üveyikleri torbasına koyarken keyifleniyor. Başından geçen av hikâyelerini anlatıyor bana. Her hikâyesini, ya kolundaki, ya yüzündeki bir nişanla belgelemeden de geçmiyor. Üst tarafı kopuk kulağı bir ayının marifetiymiş. Bir gün ormandan ansızın karşısına çıkan ayı ile boğuşmak zorunda kalmış. Ayı, bir punduna getirmiş, Nuri'nin kulağını dişleri ile koparmış. Can acısı ile hayvana saldıran Nuri de onu yere yuvarlamış. Sonra hırsla kapmış ayının kalın, kullu kulağını, dişleriyle koparınca kadar danalar gibi bağırtmış ayıyı. Elinden kurtulunca ayı, ardına bakmadan savuşmuş gitmiş.

Öğretmen Tevfik güler yüzlü bir adam. Buralıymış. Babası geçen yıl ölmüş. Bahçe işleri de şimdi onun üzerine kalmış. Benim, kasabaya gelen misafir olduğumu öğrenince pek sevindi. İşlerden fırsat bulup tanışmaya gelemediği için özür diledi.

“Bir soğuk ayrıranımı içer misiniz?” diye sorunca, Avcı Nuri, “Yoo öğretmen... Ayrıranı sen yanaşmalarına sakla. Biz, şu destideki suya fitiz,” dedi.

Öğretmen Tevfik gülerek, “Kan şerbetinin kokusunu hemen de alırsın hergele,” dedi. “Bırak onu da, kuyudan soğuşunu çıkarayım...”

Bir buçuk litrelik bir şişe çekti kuyudan...

Avcı Nuri, “Önce sen ısla boğazını bey...” dedi bana, “galırsa biz de içeriz.”

Böylece şişeyi garanti etti.

Öğretmen Tevfik’in bağı bir tütün çiftliği haline gelmiş. İki büyük ceviz ağacının gölgesinde elli kadar kadın, kız, çocuk oturmuşlar. Türkü söyleyerek yeşil tütün yapraklarını iplere diziyorlar. Daha önce dizilmiş olanlar kargılara bağlanarak direklere asılmış. Sarı-kızıl renkte kurumuş tütün yaprakları selevler içine toplanmış. Elle işleyen tonga makinesinde, erkekler bunları balya yapıyorlar.

“Maşallah zenginsiniz öğretmenim,” diyorum.

Öğretmen Tevfik, “Bizim Tütüncüler Kooperatifi’nin tütünleri bunlar,” diye açıklıyor.

Üç köyün tütüncüleri, Öğretmen Tevfik’in gayreti ile birleşmişler. Yılda seksen-doksan bin kilo iyi cins tütün çıkarıyorlarmış. Kooperatifin ortakları köylüler, tarlalarda gündelikle çalışıyorlarmış.

“Şu gördüğünüz kadınların, kızların çoğu, aynı zamanda mal sahibidirler,” diyor Öğretmen Tevfik.

Avcı Nuri, “Sen gene öyle belle öğretmen,” diye çekiyor onunla... “Garı kısmının malı mı olurmuş? Gıcına bile sahip olamaz fakir garılar... Gocası yumruğu depesi-

ne gondurdu mu, lokmasını neyi alır ağzından. Sen ne diyon allasen, öğretmen?”

Tevfik cevap vermiyor ona.

Şimdi de bir Zeytinciler Kooperatifi peşindelermiş. Küçük zeytinciler birleşerek bir yağ fabrikası kuracaklar-muş. Kooperatif işini Halim Bey de destekliyormuş. Halim Bey'in küçük zeytincileri birleşmeye kışkırtması sırf Kadir Ağa'ya duyduğu hınçtan ileri geliyormuş. Eski iktidar devrinde Kadir Ağa ile uzun boylu çarpışmışlar. Halim Bey burada Kadir Ağa'nın yağ fabrikasına karşı, başka bir zeytinyağ fabrikası kurmak istemiş. Kurmuş da... Fakat kendi zeytinlerinden başka kimsenin zeytinlerini getirtmemiş fabrikasına. “Bedava sıkacağım zeytinlerinizi,” dediği halde, Kadir Ağa'nın şerrinden korkarak kimse zeytinlerini Halim Bey'in fabrikasına vermeye cesaret edememiş. O da fabrikasını sökmüş, şehre götürmüştü.

“Ama işler şimdi çok değişti,” diyor Tevfik Öğretmen. “Köy halkının çoğunluğu Demokrat Parti'ye geçti. Artık Kadir Ağa'nın fabrikasına kimse zeytinini götürmek istemiyor. İstemez tabi... Hiç kimse Kadir Ağa'nın fabrikasında, altı kilo zeytinden bir kilo yağ sıkıldığı günleri unutmadı ki... Dört, bilemedin beş kilodan bir kilo zeytinyağı çıktığını kim bilmez? Ama Kadir Ağa, ‘Bu yıl havalar kurak gitti de, zeytinler kavruk kaldı da,’ diye hiylesini örtmeye çalışırdı. Millet de bile bile yutardı bunu. Aşırdığı zeytinyağlarını devrin kodamanları ile Suriye'ye kaçıırırlardı. Ona diş bilemeyen kim var bu kasabada? Tütüncüler Kooperatifi'ni kurmada Kadir Ağa'ya duyulan bu hınçtan çok faydalandık. Zeytinciler Kooperatifi'ni kurarken de bundan faydalanacağız.”

Bizi dinlemez görünen, şarap şişesini tekmillemeye çalışan Avcı Nuri, “Sen gene öyle belle öğretmen,” diye lafa karıştı. “Ağalara güven olur mu? Bugün çekişirler, ziyarı sanır olur. Yarın barışırlar, gene sen boku yersin.”

Bu sırada, tütün dizen kadınların biri, gevrek bir sesle bir mani söylemeye başladı:

Karanfil katmer olsa
Sevdiğim esmer olsa
Sevdiğime dudağım
Akşama iftar olsa

Tevfik Öğretmen gülümsüyor, "Bu iltifat size," diyor. Avcı Nuri tüfeğini omzuna yerleştirerek kıza sesleniyor:

"Aman diyen döne... Vaz gel bu sevdadan... Orucu kiraznan bozmanın sadakai fitri acık pahalı olu... Ge' sen razı ol da, meze idem şonnarı akşama. Sevabına... Olsun bitsin..."

Gülüştüyor, fıkırdaşıyor kadınlar.

Bir başka kadın daha arzulu bir sesle, başka bir mani söylüyor. Sesin geniş, sıhhatli bir göğüsten çıktığı belli oluyor:

Karanfilim budama
Gel bir gece odama
Alacaksan al beni
Gulak asma bubama...

Avcı duramadı, kadınlar tarafına yürüdü, "Kimmiş beni odasına çağırın?" dedi. "Vay anam, sen misin Yarım Dünya?" diye son derece şişman bir kadının önünde dikildi. "A ocağı sönesice Benli Fitnat... Sen taa uslanmadın mı gı? Çingen hakkından gelemeyo mu yoğsan senin? Beni de yardımına mı çağırıyon?"

Kadınlar durmadan gülüşüyorlar.

Şişman kadın tütün dizmesine ara veriyor.

"Seni çığırın kim, a sıçan avcısı it? Seni çığırır çığır-

sa ezrail çağırır. Şuna bak hele... O çolak golunla sen dağdaki uyuz keçinin bile hakkından gelemen, herif..." diyor.

Çıngıraklı kahkahalar arasında, "Yaşa Fitnat Abla..." "Aldın mı payını Avcı?" gibi sesler yükseliyor. Avcı Nuri hiç tınmıyor.

"Şonlar deseler, hadi neyse ne. A benim pambuk hararım, bali sen deme bunu... Çolak kolum senin beline yılan gibi dolanmadı mıydı? Hem de gebe ikene? 'Yavaş ol Avcı, çocuğumu düşürtecen!' dimedin miydi?"

Kadınlar dizlerini döverek gülüyorlar. Bir kısmı utanmış gibi yaşmakları ile ağızlarını örterek, "A... A... Neler olmuş da bilmezmişiz..." diyorlar.

Şişman kadın yerinden kıpırdamadı.

"Get len orospu dölü... Şici seleyi gafana geçiririm ha... Duyan da seni erkek sanacak... Erkek olsan önce karına hayrın dokanır, yavrum olur mu ki deyi yatırlara adak adamazdı. De, söyletme beni kötü kötü."

Avcı Nuri, işin daha fazla sarpa sarmaması için şakayı tadında kesti, bize döndü, "Biz buraya keyfetmeye, çene çalmaya gelmedik öğretmen," dedi. "Suyollarını keşsetmeye çıktık. Gambersiz düğün olmaz, deyi seni de almaya geldiydik. Hani, su işini sen taa iyi bilin de..."

Öğretmen Tevfik, suyun şimdiye kadar niçin getirilmediğini anlattı: Kasabanın askerî bölgede olması yüzünden uğradığı kayıpların vebalini, hep eski iktidar partisinden bilmişler. Yeni parti kurulunca, eski partide kaydı olan da, olmayan da hep yeni partiye yazılmış. 46'da seçimleri gene eski parti kazanmışsa da muhtarı yeni partiden seçmişler. Bu yüzden muhtarın bütün çabaları boşuna olmuş. Kasabanın su derdine kulak asan bulunmamış. Yeni parti iktidara gelince de, "Sen muhtar olacaksın, ben parti başkanı olacağım," diye kapışmaktan iş yapmaya fırsat bulamamışlar. Muhtarın biri de, işten anlamadığı için, "Bin beş yüz lira, içme suyumuzu getirmeye yeter," diye yazmış hükümete. Bu para gönderil-

miş. Şimdi köy sandığında duruyormuş. Gelen mühendislerse yirmi bin liralık bir keşif çıkarmışlar. "Paramız yetişmiyor," diye hükümetten ek ödenek istemişler. "İstenecek para falanca zaman gönderilmiştir," diye cevap gelmiş. İş böylece çıkmaza girmiş.

Kaynağa giderken öğretmen de çiftesini aldı. Avcı Nuri, "Sana sıra kalırsa Nuri'den, turnayı vurursun gözünden," dedi.

Öğretmen Tefik gülerek, "Yoo, ben turnaya, kekliğe barut yakmam bilirsin... Şu senin karacalardan biri çıkar belki karşımıza, diye aldım tüfeğimi," dedi.

Nuri'nin yüzü akşamki gibi gölgelendi:

"Sen bali dime böyle, öğretmen. Vallaha da, billaha da karacaydı."

Dün akşam nahiye müdürünün alayı boşuna değilmiş. Avcı Nuri üç yıl önce kızını evlendirmiş. Kasabanın erkekleri yemekli içkili ziyafet istemişler. Nuri'de kasaba erkeklerini doyuracak servet nerede? Şarapçı Hidayet, "Şaraplar benden, Nuri," demiş. Avcı da, "Dağın kuşunu, tavşanını getirmek de benim boynuma borç olsun..." diye vaatte bulunmuş. Ziyafet gecesi delikanlılar sofraya oturmuşlar; keklik, tavşan beklerken bir de ne görsünler? Mis gibi kızarmış bir süt danası...

Avcı Nuri, süt danası dediği için öğretmene kızıyor:

"Etme gözünü seveyim, vallaha da karacaydı, billaha da karacaydı."

Öğretmen,

"Sen dua et, ben süt danası diyorum; köpek eti yedirdi Nuri bize, diyenler de var.."

Suyun kaynağında sağlam bir depo var. Demir borularla su buradan kasabanın sekiz yüz metre güneyine kadar tatlı bir meyille iniyor. Orada ikinci bir depo yapılmış. Su buradan güneybatıya dönüyor, terk edilmiş kışlaya gidiyor.

Sakalar, kışlanın çeşmesine kadar uzanmamak için bu depoya uydurma bir musluk takmışlar. Deponun etrafı çamur olmuş.

“Bir kurşun atımı yer, şonun şorası,” diyor Avcı Nuri. “Gasabanın susuzluktan gırılmasına yüzüm kızarıyo doğrusu.”

Öğretmen Tefvik, bütün zorluğun sekiz yüz metre demir boru tedarikinde olduğunu söylüyor. Buradan aşağısı dik olduğu için kiremit künkler basınca dayanamazmış.

“Kaynaktan hazneye kadar olan demir borular sökülerek yerlerine kiremit künk konulursa olur gibi geliyor bana. Orada meyil az. Söküp çıkaracağımız demir borular da yedi yüz metre kadar tutar, tahminime göre,” dedim.

Öğretmen Tefvik’in gözleri parladı, “Tahterevallı,” dedi. “Sahiden de, bak bu hiç hatıra gelmemişti. Acaba borular sağlam mı?” diye başını kaşıdı.

Avcı Nuri, “Şorda, yağmurlar toprağı aşındırmış. Borular yüze çıkmış,” diye ilerideki bir noktayı gösterdi.

Gittik. Boru on iki santimetre çapında vardı; sağlam görünüyordu.

“O zaman yüz metre boruya kalır ihtiyacımız; olur bu iş,” dedi Öğretmen Tefvik sevinçle. “Çimento, kireç, yüz metre boru ile usta masrafı ne tutacak?”

“Ustaları Nafia’dan tedarik edeceğimizi umarım,” dedim.

Avcı Nuri bağırdı:

“Yaşsa sen mühendiz bey! Çimentomuzu da Halim Bey verecek. Suyun çimento mesarifi benden, dedi ydi geçen yaz.”

Bu heyecanla kasabaya indik. Kahvedekiler takıldılar:

“Avcı len, dağda karacayı denk getiremedin mi gene? Çıkının boş görünüyor. Bu akşam da adabeyiynen mi kafayı çekcez?”

Avcı, tüfeğinin ucuyla çeşmeyi göstererek, "Acık sabırlı ol bubam," dedi. "Bizim mühendiz bey, şo karşıdaki çeşmeden suyu yakında akıdıverecek. O gün şerefe karacayan çekersin kafayı. Bugün bok mı var ki şölen istiyon? O gün garacayı getiremezsem beni kurban edin, razıyım."

Bu havadis önce Avcı'nın yeni bir masalı diye alaya alındı. Fakat Öğretmen Tefvik, yaptığımız keşfi, vardığımız sonuçları anlatınca alaylar tavsadı. Bazıları, para yetiştirmezse, ne yolda gelir sağlanabileceği yönünden fikir bile ortaya attılar. Balıkçılardan biri, "Biz haftada iki gün, ağları çeşme için atarız. Ne çıkarırsak parasını köy sandığına yatırırız," dedi.

Nahiye müdürü de, o her şeyi alayla, kuşkuyla karşılayan ağızları bir yana bırakarak, destekleyen fikirler söyledi. İşin ayrıntıları da görüşüldü, ben yapı ustalarını nafiadan sağlayacağıma göre, işi eksiltmeye çıkarmaya da lüzum kalmıyordu. Köy satın alma komisyonu kararları ile bin beş yüz lirayı kitabına uygun şekilde harcama kolaylığını gene nahiye müdürü gösterdi. Fakat muhtar vekilliği yapan adam bozgunculuk etti, "Bu iş acık çapraşık göründü bana müdür bey. Günü gelir, parayı baa ödetmeye kalkarlar... Üç ağaç zeytin de gider elimizden. İyisi mi, yeni muhtar seçilesiye değin işi erteleyelim. Yeni muhtar ne yaparsa yapsın," dedi.

Her yandan itiraz sesleri yükseldi:

"Seçim Komisyonu'nun kararını unutuyor mun? 'Seçimlere altı ay kaldı; yeni bir seçim masrafı yapmayalım,' deyi yazmış İçişleri Bakanlığı'na. Yeni muhtar seçimini beklersek, yandık gitti."

"Demir tavında iken döğülür. Altı ayı bekledik mi, bu iş tavsar gider temelli..."

"Altı ay mı? Kırk beş gün sonra mühendiz beyi gondsula bul... O gidince bedava inşaat ustası ara işin yoğsa..."

Nahiye müdürü, "Telaş etmeyin," dedi. "İçişleri Bakanlığı, Seçim Komisyonu'nun kararını kabul etmemiş.

Derhal seçim yapılmasını istemiş. Tebligat dün geldi idaremize. İsterseniz hemen bu pazar seçimi yaparsınız.”

Bu haber sevinçle karşılandı, “Yapalım, yapalım!” diye bağırıştılar. Bir eski partili, “Seçime hazır değiliz. Herkes bu mevsimde tarlasında, bağında olur,” dedi.

Onu alaya aldılar.

“Hangi üyeniz kaldı ki, gelip oy veremeyecek deyî üzülüyon?”

“Üyesi de, adayı da sen değil min? Hazırlığı ne olacakmış bunun? Bi kupa hintyağı içtin mi her şey tamam olur. Sıçılmadık yerin kalmaz.”

“En az iki kişi olmayan yirde dernek galır mı?”

“Ben senin yerinde olsam levhayı söker, tası tarağı toparlar, ilçeye göçerdim.”

“Ben bu nasihati çoğ eskiden yaptıydım ona. Sen bu partide kaldıkça herkesler geçip öteki partiye gircek, partini seviyorsan herkeslerden önce sen çekilmelisin dedim.”

Adamcağız kalkıp gitmek zorunda kaldı. Kapıdan çıkarken, “Seçim günü görürsünüz Hanya’yı Konya’yı,” gözdağını savurmaktan da kendini alamadı.

Adam gidince, “Kimi aday gösterelim?” tartışması başladı. Adaylar üzerinde bir türlü anlaşamıyorlardı. Birçokları Rıza Usta üstünde duruyordu. 46’dan önce bir defa muhtarlık yapmış. Kasabanın mezbahası, okuma odası onun zamanından kalmaymış. “Yapıcıdır,” diyorlar.

Fakat eski partiden çok geç ayrılmış, o partinin muhtarlığını yapmış olması şansını kırıyor.

Bir kısmı da lise onuncu sınıfına kadar okumuş, zenginlerden birisinin oğlu olan Mahmut Bey’i, “Eski partiden hiç süt emmemiş biri,” diye ileri sürüyorlar. Onun için, “Hem okumuş efendi hem de soyzade,” diyorlar.

Nahiye müdürü gene işin alayında, “Hariçten gazel okumak gibi olmasın ama ben olsam Şarapçı Hidayet’i namzet gösterirdim... Çeşmeden su yerine şarap akıttırdı size.”

Daha çok Rıza Usta'nın tutulması üzerine nahiye müdürü sordu:

"Kim bu usta yahu?"

Mahmut Bey'i tutanlardan biri, "Eşek semercisi," dedi horlukla.

Nahiye müdürü yapma bir telaşla şapkasını kaptı. Kapıya doğru bir-iki adım atarak, "Bre aman," dedi, "kariya gidip haber vereyim, hazırlansın. Bize yolculuk var gine kardaşım."

Hep birden sorduk:

"Ne oldun müdür?"

"Bu telaşın hikmeti ne?"

"Ne yolculuğu?"

"Aman kardaşım," dedi nahiye müdürü, "iki senede dört yer değiştirmişim ben bir semerci yüzünden."

Dönüp oturdu yerine, "Semerciler tekin değildirler. Nara yakarlar insanın başını," diye kahvedekilerin merakını gıdıkladıktan sonra anlatmaya başladı: İktidarın yeni el değiştirdiği günlerde A'da nahiye müdürüymüş. Nahiye, ilçe merkezine pek yakın olduğu için gününü hep orada geçirirmiş. Memurlarla birlikte deniz kenarındaki gazinoda içerlirmiş. Hikâye üstüne hikâye, kahkaha üstüne kahkaha... İyi günler geçirmişler. Hep sabaha karşı dönerlirmiş nahiye...

Bir gün nahiyede muhtar seçimi yapılmış; eski muhtar bir semerciymiş. Yeni seçilen muhtar da semerci... İlçe merkezinde o günün akşamı toplandıkları zaman, muhtar seçiminden söz açılmış. Nahiye müdürü, yeni muhtarın eskisinden beter olduğunu anlatmak için şu fıkrayı söylemiş: Köyün semercisi ölünce, genç eşekler, köy merasında oradan buraya koşarak, yerlerde yuvarlanarak düğün bayram etmeye başlamışlar. Kılları ağarmış bir eşek sormuş, "Bu sevincinizin hikmeti ne?" diye... Ötekiler de, "Semerci öldü, duymadın mı, sevincimiz bundan. Sen ne duruyorsun bre moruk, sıçrayıp zıplasana!" demişler. İh-

tiyar eşek suratını ekşitmiş, "Bayram edeceğinize oturup ağlasanız daha iyi edersiniz," demiş. Bütün genç eşekler kızmışlar, "Neye be marzıfan?" diye sormuşlar. "Neden olacak? Eski semerci yaşlı başlı, tecrübeli bir ustaydı. Semerlerimizi vücudumuza göre yapardı. Bir yerimizde yara bere açmazdı. Ama şimdi işler acemi bir semerciye kaldı. Bakalım hangimizin sırtı daha önce kanayacak."

Şarapçı Hidayet, "Sen lafın endazesini a'cık kaçırmışsın müdür bey," dedi. "Yârin zülfüne de bulaştırmışsın hani."

Nahiye müdürü:

"Değil valla kardaşım, bizim içki masasına komşu oturan vatandaşlar da senin gibi anlamışlar. Ama haksızdılar. Ben hikâyeyi, yeni muhtarın daha beceriksiz olduğunu anlatmak için söylemiştim. Onlar hemen kafa kafa verip bir mazbata yapmışlar. 'Buradaki memurlar eski iktidara hasret çekiyorlar. Bunlar bizden değil,' diye yazmışlar. Haftasına kalmadı, hepimiz çil yavrusu gibi dağıldık."

Kahvede acayip bir hava esti. Ama bir ihtiyar, havayı değiştirecek sözü söylemekte gecikmedi, "Bir suçtan dolayı insanı iki defa asmazlar. Geçmiş olsun!" dedi.

Postane

Nafia yol mühendislerinden Nihat Yöndeş'e bir mektup yazdım.

Hükümetin itibarı yönünden, dairemizin en titiz memuru o olduğu için yardım istedim. Durumu etraflica anlattım kendisine. Kasaba halkından gördüğüm soğukluğu, hükümet memurlarına karşı gösterilmiş bir

hoşnutsuzluk diye belirttim. Bir bardak suda fırtına kopardım basbayağı...

"Kasabalının... hükümete karşı olan gücenikliğini yatıştırmak, devlet itibarını tazelemek için gerekli kolaylığı göstereceğinden eminim," diyerek bağladım mektubu.

Buradaki postanenin bir tek memuru var, fakat sıfatları çeşitli... Bir odanın kapısında "Posta Telgraf Müdürlüğü" levhası asılı. Onun yanındaki odanın kapısına "Havale Memurluğu" levhası takılmış. Karşıdaki odada "Tevzi Memurluğu" levhası var. Posta memuru, ziyaretçilerini müdürlük odasında kabul ediyor, mektupla havale alıp vereceği zaman ikinci odaya geçiyor. Bu odada, telgraf verici ve alıcı araçlarıyla demir bir kasa var. Mektupları dağıtma işini göreceği zaman üçüncü odayı kullanıyor. Bu odada nahiyeye bağlı köylerin posta kutuları duruyor. Köy mektuplarını, nahiyeye işi düşen köylülerden biri gelip kutudan alıyor. Bu odanın kapısı her zaman açık duruyor.

Postacının böyle üç odada, üç ayrı sıfatla görülmesi boşuna değil. Adamcağızın hemen hemen hiç işi yok. İşsiz güçsüz oturuyor, para alıyor, demesinler diye, şeklen olsun işinin hacmini büyütmeye çalışmış. Hakçasını söylemek gerekirse, adamcağızın boş durduğu yok. On parmağında on hüneri var. Saat, gazocağı, radyo tamiri gibi işler geliyor elinden. Ben mektup vermek için içeriye girdiğim zaman, havale odasının, telgraf araçları duran masası üzerinde bir duvar saatini onarmaya çalışıyordu. Kasa üzerinde ufak bir civciv dolaşıyordu. Arada sırada memur efendi, kendi icadı olan lastikli sinek avlama aleti ile sinek tutuyor, civcivine ikram ediyordu. Kendisi çalışırken civciv, kendi başına da sinek avlama talimleri yapıyordu.

Postacı böyle, memurlukla bağdaşmaz bir işle uğraşmakta olduğunu gizlemiyor, üstelik bundan gurur bile duyuyordu, "Kasabanın işlemez saatlerini, radyolarını ben onarırım," diyor. "Sayemde hemşerilerim hem beş

vakitlerini şaşırmazlar hem de çalgı çalma fırsatını ele geçirirler. Ben onların makinelerinin kurumuş çarklarını yağlarım, onlar da bizim kursağımızı yağlarlar.”

Bu tamir işi onun yıllık zeytinyağı ihtiyacını karşıladığı gibi, iki tenekeçik de anacığna yollama imkânını sağlamış. Bakacak fazla kimsesi olmadığı halde toprak kiralamış, tütün ektirmiş. Tarlada karısı çalışıyormuş. Postanenin avlusunda da tavuk besliyor. Arada sırada bir çekirgeyi kovalayarak piliçlerin havale odasına daldıkları oluyor.

Tevfik'in atış poligonu

Öğretmen Tevfik ile pek kaynaştık. Her akşam benim “değirmenden muhavvel kâşane”ye geliyor. Ben kasabadan ayrılmadan Şarapçı Hidayet'in nektar fiçilerini boşaltacağız bu gidişle. Yirmi beş litrelik bir fiçi üç gün dayanmıyor bize... İçtikçe neşeleniyor Tevfik. Zekâsı parlıyor. Her konu üzerinde konuşabiliyor. Geniş bilgisi var doğrusu... İnsan onu dinlerken öğretmen okulu mezunu bir kasaba öğretmeni değil de, Avrupa toprağı çiğnemiş, birkaç üniversite bitirmiş biri sanıyor.

Mehtaplı gecelerin tadını iyice çıkarmaya karar verdik. Dün gece bir motorla ta karşıdaki “T...k” adasına kadar gittik. Bu küçük adanın üzerinde tatlı su da var. Sekiz-on yıl önce celebin biri hayvan beslemek için, hükümetten bu adayı kiralamış. O zamandan kalma birkaç keçi, samanla üremiş, yabani olmuş.

“Bir gün hazırlıklı gelip birini avlayalım,” dedi Tevfik. “Ali Efe'ye de sanatını gösterme fırsatını verelim.”

Bugün öğle yemeğini hazırlarken Ali Efe pek keyifliydi. “Tevfik buna direktif vermiş galiba,” demeye kalmadı. Tevfik girdi içeriye...

"Bu gece, bir talim atışı için, Ali Efe'ye iki Yugoslav filintası sipariş ettim," dedi. Atış poligonu, bizim ev.

Meğer Ali Efe'nin elinde iki boşnak karısı varmış. "Şöyle körpe, böyle beyaz," diye kaç gündür Tevfik'i zorluyormuş. Bana açmaya cesaret edemiyormuş. Çünkü ilk günlerde böyle bir teklif yüzünden onu terslemiştim.

"Bu atış talimini neden benim değirmende yapmıyoruz, mahzen barut dolu," dedim.

Tevfik, "Bizim mahallede şimdi bütün evler boştur. Hepsi kırdı tütünle meşgul. Kimsenin ruhu duymaz. Oysa senin kule, Allah bilir, göz altındadır. Ama istersen senin cephanelikten de faydalanabiliriz. Ali Efe iki testi şarap götürsün bizim eve," dedi.

Akşam için Ali Efe eski ceket, pantolonla birer eski şapka istedi. Kadınları erkek kılığında getirecekmiş.

Tevfik, gündüzden, kumanyaları bizim kuleye depo etti. Ali Efe kadınları getirmeden bunları da atış poligonuna taşıyacaktı.

Ali Efe'nin aracılığına rağmen bu aşk gecesini garip heyecanlı bir bekleyişle bekledim. Bir türlü akşam olmadı. Tevfik ile birlikte hemen bütün kahveleri dolaştık. Hiçbirisinde uzun zaman oturamadık. Sanki kalkıp yürümekle gündüzü çabuk tüketecektik.

Deniz kıyısında yıkanan kızların entarileri vücutlarına yapıştıkça göbeğimin ortası sızlıyor, vücudumda peşin bir şehvet ürpermesi dolaşıyor. Adamın birisi keçi derisinden yaptırdığı bir peynir tulumunu deniz suyunda yıkayıp şişiriyor. Gerilen deri suyun içinde, uzaktan çıplak bir vücudu hayal ettiriyor insana.

Bu duygumu Tevfik'e söyledim. Alaylı bir şekilde:

"Gelecek olanların da bu tulumdan farkları yok belki ama Eros'un okunu yedik bir kere. Damarlarımızda aşkın zehiri akıyor. Gayri bir keçi tulumu da siren görür gözümüze."

Gerçeğin soğuk yüzü ile karşılaşmak bile bu ateşi söndürmüyor. Yaşamak hırslımız ne güçlü.

Tevfik gündüzden gösterdi atış poligonunu bana. Aramızda artık evlerinin adı bu oldu. Bahçe içinde bir ev. Anahtarın birini de verdi bana. Avlu kapısı kilitli değilmiş, itince açılmış.

Akşam kahvede birbirimizden ayrıldık. Ben değirmenimin yolunu tuttum. Ali Efe ceketleri, pantolonları, yiyecekleri almış, gitmiş.

Sinirlerimi yatıştırır, diye denize girdim. Üst üste üç bardak da nektar yuvarladım. Vücudum ateş gibi yanıyordu.

Söylenen saatten gene de üç çeyrek önce yola çıktım. Kasabayı bir boydan bir boyaya dolaştım. Sokaklarda kimseler yoktu. Halim Bey'in bahçesine kadar yürüdüm. Bir bostan kuyusu başında oturdum. İçine bir taş attım. Acayip seslerle homurdandı kuyu. Ay ışığında esrarlı pırıltılarla yandı dibi...

Bir penceresinden ışık sızan evdeki iyi saatte olsunlarla karışık körpe kızın nasıl bir yüzü vardı acaba? Şu anda belki de karyolasında yatıyordu. Taptaze bir vücudun yarı çıplaklığı geldi gözümün önüne. Ürpererek kalktım yerimden.

Ali Efe'nin ballandırdığı Boşnak kadınlar temiz miydi acaba? Kadınların yıkanmasını, temiz giyinmesini tembih etmişim Ali Efe'ye ama... "Bir Çingene, ayağına bir kiremit bağlayarak suya girse, kiremit eriyesiye yıkansa gene de temizlenmez," sözü nereden geliyor hatırıma? Kim bilir kimden duymuşumdur?

Atış poligonuna yöneliyorum. Sokaktaki evlerin hiçbirisinden en ufak bir ışık demeti bile sızıyor.

Bahçe kapısından daldım içeri... Geniş avlunun bir ucunda iki incir ağacı gölge gibi duruyor.

Evin iç kapısına anahtarı sokarken Tevfik aralıyor kapıyı, "Daha gelmediler," diyor heyecanla. Sesi kısık. Nefesi şarap kokuyor. Testilerin birini yarılamış.

Konuşmadan oturuyoruz. Tevfik masayı hazırlamış. Küçük bir gaz lambasının aydınlatığı odada Tevfik, sık sık kalkıp perdeyi aralıyor, dışarı bakıyor.

"Balıkları, Ali Efe gelince ısıtıversin bir daha," diyor damdan düşer gibi. Sonra, "Bir aksilik çıkmasa bari, vak-tinde gelseler," diye ekliyor.

Ali Efe yalnız geldi. Tevfik, adamı tokatlar gibi bir sesle, "Hani len karılar?" diye bağırды.

"Parayı peşin almadan gelmiyorlar. 'Vermeyiverir-lerse,' diyorlar da bir daha demiyorlar," diye boynunu büküyor Ali Efe.

Çıkarıp istenen parayı veriyoruz. Ali Efe'nin bahşi-şini de unutmuyoruz.

Dakikalar bir türlü geçmiyor. Tevfik habire saatine bakıyor. Masadaki peynir gözüme ilişiyor. Gündüzki tu-lumu hatırlıyorum, "Tulumpeynirini sever misin Tevfik?" diyorum.

"Yağlısı, eskisi tatlı olur," diye cevap veriyor.

"Öyleyse gelenlerin şişmanı ile yaşlısı senin."

Baklayı ağzından çıkarıyor:

"Şunlar bir gelsinler de, haminnem yaşında olsalar gene kabulüm."

Kapıdan önce Ali Efe giriyor. Hele şükür kadınları getirmiş. Birinin kolundan tutarak zorla çekiyor içeriye. Öteki kendiliğinden giriyor. Kadın değil iki erkek sanki bunlar. Ali Efe başlarındaki kasketleri, üstlerindeki ce-ketleri çıkarmak istiyor. Kadınlar utangaçlık gösteriyor-lar. Fakat Ali Efe mesleğinin erbabı bir adam haliyle on-ların üzerinden erkek urbalarını çıkarıyor.

İkisi de düz, sarı saçlı, mavi gözlü, sıırım gibi ince yapılı kadınlar. Kalça, göğüs hak getire. Ama yüzlerinde sakın, soğuk, esrarlı bir Slav güzelliği var. Ali Efe kadın-

ların kulağına bir şeyler söyledikten sonra, "Allah rahatlık versin," diyor, çekiliyor.

Kadının birisi, sıkılmayı unutarak arkasından, "Ayrılma ordan sakın, Ali Efe!" diye tembih ediyor. Tevfik de kapının ipini çekip iyice kapamasını söylüyor.

Bir an odada sıkıntılı bir hava esiyor. Hepimiz çok iyi bildiğimiz bir sonucun peşin sersemliği altındayız sanki. Tevfik, "Bir şeyler yiyelim mi?" diye sofraya doğru yürüyor. Kadınlardan biri, biraz daha yaşlı, biraz daha serbest görünüyor.

"Can boğazdan gelirmiş, yesek fena olmaz," diyor. Öteki onun eteğinden çekiyor, "Yemek, içmek derken iş uzar... Ben fazla kalamam Hüsniye. Bilirsin benimki pazar için erken gelir."

Meğer kadınların ikisinin de kocaları varmış. Birisinininki Soma madeninde çalışmaya gitmiş. Ötekinin kocası Halim Bey'in yanında ortakçymış. Beş saat ötedeki çiftlikte çalışıyormuş. Haftada bir hem pazara öteberi getiriyor hem de karısını görmeye geliyormuş.

"Ali Efe'ye balıkları ısıttıracaktık. Bak, unuttuk," dedi Tevfik.

Hüsniye, manalı bir kahkaha attı, "O işi biz daha iyi yaparız," dedi. Fıkır fıkır güldü bu lafa Naziye de.

Hüsniye, masaya oturan Naziye'ye, "Ben öğretmene hizmet edeceğim bu gece," dedi. "Kalk, sen de beyine hizmet et."

Tevfik, mülkiyetin aleyhinde olduğunu gösterir bir şekilde, "Canım, bizim ayrımız gayrımız yok arkadaşım-la," dedi. "Sen de hizmet et, o da etsin."

Hüsniye, ellerini kalçasına koydu, dikildi, "Ben iki erkeğe birden hizmet etmeye yeminliyim. Beyenmiyorsan giderim," dedi.

Soğuk bir hava esti odanın içinde. Naziye de Hüsniye'nin fikrine katıldı, "Binek atının binicisi belli olma-

lı," dedi. Ben de, "Her atın suyuna göre gitmeli," diye arabuluculuk etmeye çalıştım. Bunun üzerine Tevfik, Hüsniye' nin teklifine boyun eğmekten başka çare görmedi ama suratı da asıldı.

Yedik içtik.

Hüsniye, Tevfik'e sarkıntılığa başladı. Naziye daha çekingen. Hiçbir yerine el sürdürmek istemiyor. "Gıdıklanırım," diyor. Bununla beraber, saçlarının örgüsünü çözüp dağıttım. Şaraptan kızaran yanaklarına sırma çerçeve pek yaraştı. Üzerindeki basma entariyi de çıkarsam Beyaz Rus yosmalarından biriyle, kendimi İstanbul'un randevuevlerinden birinde sanacağım.

Tevfik, Hüsniye'nin yanında heyecanını kaybetmiş görünüyor. Ben daha fazla sabredemedim; Naziye'yi belinden yakaladığım gibi, debelenmesine aldırmadan yandaki odaya sürükledim.

Yatakta, direncini yenmek için "tabiyevi hücumlar" yapmam lazım geldi. Fakat daha dolduruş yaparken tetik düştü.

Sanki karşı tarafta bir düşman varmış da bu ânı beklermiş gibi dışarıda bir tüfek çatırtısıdır koptu. Avluya atlayan insanların tok ayak sesleri duyuluyor.

Naziye birden sıçrayarak kalkıyor, "Amanın, basıldıık... Vay başımıza gelenler!" diye sızlanıyor. Bir yandan da giyinmeye çalışıyor. Hemen fırlıyorum yemek odasına. Hüsniye'de şafak atmış. Elleriyle dizlerini dövüyor.

"Napçez şinci? Bastılar bizi. Namısımız iki paralık olucek. Gurbetteki kocam duyunca gelip öldürecek hepimizi."

Bir yandan kadınları teselliye çalışıyoruz, bir yandan ne yapmak gerektiğini düşünüyoruz.

Tevfik, içeriden çiftesini aldı, geldi. Alçak sesle bana, "Sen çıkma, kadınlarla birlikte kal!" dedi. "İcap ederse onları mutfak penceresinden bahçeye sarkıtırsın."

Dışarı çıktı.

“Kim var len orda?” diye bağırdı. “Ne bok yiyorsunuz gece vakti?”

Boğuk bir ses karşılık verdi: “Kusura bakma ö’retmen. Odun sipariş etmiştin a... Ben seni kırdı belliyordum. Ucuz olsun deyi kaçak getirdim odunu. Kimse görmeden gece vakti atıyordum avluya...”

“Tam bulmuşsun zamanını. Uyku sersemi çiftmeyi alnına boşaltsam iyidi ya?”

Kadınlar da, ben de derin bir nefes aldık. Naziye, Hüsnü’nün boynuna sarılıp ağlamaya başladı. Sinirleri boşanmıştı.

Tevfik, adama sordu:

“Bu tüfek sesleri ne?”

Adamın, boğuk boğuk, “Ay tutuldu da ö’retmen... Hani âdetdir, çabuk çözülsün diye şeytana tüfek sıkırlar...” dediği duyuldu.

Adam, odunları boşaltasıya güç zapt ettik kadınları. “Bir uğursuzluk olmasa ay tutulur muydu?” diyor da, bir daha demiyorlar. Zaten bizde de eğlenceyi sürdürecektik kalmamıştı. Ay gibi bizim de heyecanımız kararmıştı.

Bıraktık gittiler. Tevfik, “Şunları temizleyelim bari,” diye masaya yanaştı. Testiyi bitiresiye içti. Yiyecek bir şey kalmadı ortalıkta. Tevfik mindere uzandı. Bayat bir meyhaneye şarkısı gevelemeye başladı. Güftesine aktüel eklemeler de yapıyordu:

Âşıkım ama hiç güzel sevmedim,
Sarhoşum ama hiç rakı içmedim,
İçmiş olsam, küp dolusu nektarı içerdim,
Sevmiş olsam tulum gibi bir güzel severdim...

Sesi sıcak bir hüznle örtülüydü. Bir hıçkırık tıkağı boğazını, “Tulum gibi de olsan razıyım, gel sev beni,” dedi, sızdı.

Tepedeki manastır

Hava almak, biraz açılmak için kırlardan dolaşarak eve dönmek niyeti ile ayrıldım Tevfik'in yanından.

Ay, henüz büsbütün kurtulmamıştı. Manastırın bulunduğu sırt büyük, siyah bir masal kuşuna benziyordu. Kuşun başı denize doğru uzanıyordu. Benim "değirmenden muhavvel kulem" de bu başın üzerinde, yaldızlı bir ibik gibi parlıyordu.

Bu kuşun sırtına binip uçabilirdim bu gece.

Halim Bey'in bahçesi etrafında dolaştım. Evdeki ışık gene öyle sönük sönük ışıltıyor. İçeride yatan iyi saatte olsunlarla karışık kız, peri padişahının kızı olsa, bu kuş Kaf Dağı'nın ardına uçursa bizi...

Tevfik'in hıçkırıklı sesi kulaklarıma yeniden çarpıyor: "Tulum gibi de olsan, gel sev beni..."

Karaçamların kuytulugundan tepeye doğru tırmanıyorum. Kuru çam yaprakları ayağımın altından kayıyor. Uçuyorum sanki.

Tepeye çıkınca soluk almak için bir ağacın kütüğüne dayanarak oturuyorum. Kuzey rüzgârı saçlarımı uçuruyor. İki tarafta iki küçük körfez, gümüş birer ayna gibi pırıldıyor. Aşağıdan, değirmenin dibindeki kayalıklara başını çarpan dalgaların gürültüsü bana kadar geliyor.

Biraz ileride eski bir yapının duvarları görülüyor. Yıkık manastır bu olacak. Eskiden Rumlar, nikâh törenlerinden sonra bir alayla bu manastıra çıkar, evliliklerini takdis ettirirlermiş. Afrodit tapınaklarından kalma bir gelenek olsa gerek, diye düşünüyorum, kaç gelinin duvağı savruldu bu rüzgârla... Ekmekle şarabın tadı damakta... Zifafa doğru o inişler, o titreyerek inişler...

Bir kadın karaltısı görür gibi oluyorum. Beyaz bir tül ayın ışıklarını dalgalandırıyor.

Yüreğim çarpıyor.

Kalkıp o tarafa doğru yürüyorum. Şimdi daha iyi seçebiliyorum. Manastırın yıkık taşları üzerinde bir genç kız oturuyor. Başında beyaz bir tül örtülü... Tülün iki ucu rüzgârla savruluyor. Uzun, beyaz bir gecelik var sırtında.

Kızı korkutmamak için yandan dolaşarak ön tarafına doğru geçiyorum. Beni fark edince heyecanla kalkıyor yerinden, "O... Hristozmu!" diye bağıyor. Sesinde korkudan ziyade minnet, şükran duyguları seziliyor. Koşarak gelip boynuma atılıyor. Ilık nefesleri yüzümde dolaşıyor. Kollarımın arasında körpe vücudu titriyor. Teninin kokusu kanımı alevlendiriyor...

Tatlı bir sesle fısıldıyor:

"Bu gece geleceğini biliyordum. Rüyasını görmüş-tüm. Ah! Ne kadar beklettin beni, pediamu¹."

Daha sıkı sarılıyor bana. Vücudu vücuduma yapışıyor iyice... Dudakları ateş gibi. Yer, ayaklarımın altından kayıyor. Burnumda ılık bir çam kokusu, dizlerimin altındaki toprak kor gibi yanıyor...

...

Güneş gözlerimi yaktı. Uyandım, doğruldum.

Bir karaçamın dibinde uyumuş kalmışım. Başımı silkeliyorum. Dilim paslı. İki yanda iki koyun aynası kıpkırmızı yanıyor. Manastırın yıkık duvarları gözüme ilişiyor.

Geceyi hatırlıyorum. Düş mü gördüm? Beni dizine yatıran genç kız nerede?

Zihnimi toparlamaya çalışıyorum. Geceleyin fenerlerle uzaktan gelenler kimlerdi?

"Seni görmesinler, kalkma yerinden," dediğini çok iyi hatırlıyorum kızın.

1. (Yun.) Sevgilim. (Y.N.)

Rüzgâr, bir tülû yüzümde uçuşturuyor.

Hayır, düş değil; işte boynuma bağlanmış bir beyaz tül. Ucuna da bir marka işlenmiş: "N." Bu tül onun başında örtülüydü. Kokluyorum, hafif bir esansla genç kız saçları kokuyor. Çok şeyler anlattığını hatırlıyorum ama kopuk bir film gibi. Dizinde yatıyordum. Saçlarımı okşayarak anlatıyordu, Almanlar, adalara saldırdığı zaman kaçmışlar buraya... O zaman dört-beş yaşlarındaymış. Anasını, babasını hükümet, Yunanistan'a iade etmiş. Zavallılıklar, dönüşte kendilerini bekleyen akıbetten yavrucaklarını olsun kurtarmak istemişler. Onu bir Türk ailesine evlatlık vermişler.

Bunları hatırlıyorum.

Sonra? Evet... Yılda bir kez, bu aylarda anası, babası için dua etmek üzere bu manastıra çıktığını söyledi. Geçen yıl manastırda dua ederken uyuyakalmış. Annesi düşünde, evleneceği adamın yakında manastıra geleceğini söylemiş. O zamandan beri sık sık çıkıyormuş manastıra. Beni bekliyormuş.

Neler söyledi başka? Bir ömür kadar uzun anlattı, durdu gibi geliyor bana ama neler söylediğini hatırlayamıyorum. Nerede oturduğunu, kimin nesi olduğunu söyledi mi acaba? Fenerlerle gelip onu alan kimlerdi? Tülün kenarındaki "N" harfi, adının baş harfi mi? Adı neydi acaba? Rum ismi mi, yoksa Türk ismi mi? Nimet, Nadi-re, Nurten isimleri geçiyor aklımdan. Naziye, dün geceki Boşnak kadın?

Bir kuşku giriyor içime. Bu başörtüsü onun olmasın sakın? Evden çıkarken almış olmayayım? Saçlarını çözerken, Boşnak kadının başında böyle bir örtü olup olmadığını bir türlü kestiremiyorum. Tül onunsa, o takdirde burada gördüklerim tatlı bir düş olacak. Gönlüm buna katlanamıyor. Hem canım, sızan adam bu kadar net dalga geçer mi?

Üç gece arka arkaya çıktım manastıra. Sabahlara kadar boş yere bekledim. Şakır şakır ay ışığında beyaz bir hayal bile göremedim.

Ümidimi yitirmemek için "N" markalı beyaz başörtüsünü Ali Efe'ye göstermek istemedim ilk önceleri. Ama bu dayanılmaz kuşkudan kurtulmam da gerek. Ali Efe, Naziye'nin mi değil mi, birden kestiremedi, "Bi'yol göstereyim," diye aldı, götürdü.

Öğle yemeğinde her şey anlaşıldı. Başörtüsü Naziye'ninmiş. Demek üç gün tatlı bir düşünle avunmuşum.

Gene de düş olmadığını savunan bir ses var içimde...

Oltadaki yem

Mühendis Nihat Yöndeş'ten mektup aldım.

Mektubunu posta memuru getirdi. Gözleri, ağlamaktan yumruk gibi şişmiş. "Bir felakete mi uğradı acaba?" diye merak ettim. Meğer geçenlerde, masa üzerinde sinekle beslediği civciv ölmüş. Sinek zannederek bir eşek arısı yakalamış civciv. Arı, başını bir sokmuş hayvancağızın. Bir çeyrek saat içinde bir kaz kafası kadar büyümüş başı. Çırpınarak ölmüş.

Çocuksuz insanlar nasıl da muhabbet sardırıyorlar bu hayvancıklara. "Çocuğum ölmüş kadar yandım bu civcive..." diyor.

Nihat Yöndeş, mektubunda, köyün su işine büyük ilgi göstermiş. İstedikim zaman ustaları göndereceğini yazıyor.

Bana havadis de vermiş: Necati'nin Kore'den dönüşünü yazıyor:

"Geyşalar, Japon hamamları uğruna gönüllü yazılan Necati bir kolunu orada bırakmış gelmiş."

Şimdi Necati, acaba geyşaları, benim rüyama giren manastır kızı gibi tatlı tatlı hatırlıyor mu? Yel pazeli, kimonolu dilberler çay fincanlarında ne kadar tehlikesizdir. Mavi semada turnalar uçar, kâğıt fenerler sallanan eğri ağaç köprülerden parlak siyah saçlı, çekik gözlü Japon kadınları göz süzer o fincanlarda. İnsan umar mı bu ufak tefek, tombalak kadınların bir oltada yem olacaklarını ve her renkte balık avlayacaklarını?

Vukuat

“Dün gece vukuat oldu,” diye haber verdi Ali Efe, sabah sabah.

Dün kasabanın pazarıydı, sarhoşu boldu yani. Bir ara kahvede gevezelik edenlerden biri, bir muhaciri kızdırmak için demiş ki:

“Ben bir tarihte Sırbıya’da bulundum bilirim. Orada köyden biri askere gitti mi, gençler herifin yokluğunu karısına bildirmezler; sıraya girerler, bir gece sen, bir gece ben...”

Boşnak Recep de oradaymış. Şu bizim Naziye’nin kocası... Adam alınmış bu laftan... Sardırmış da sardırmış. Şarapçı Hidayet’ten iki litre şarap içmiş, sonra çıkmış dışarıya, yüksek sesle bağırmaya başlamış.

Ali Efe, taklidini yapıyor Boşnak Recep’in:

“Hangi boynuzlu pezevenk demiş, bizim karılar uruspidir, diye? Baka deyüsü.. Bizim karılar ha? Abe ne söyler sin sen? Askere giderken kari bırakırsın, gelir kız bulursun onları...”

Böyle avaz avaz, Boşnak kadınlarının namusunu övdükten sonra, “Bizim karılar sapına ka erkektir, erkek...”

diye saldırmış kahvenin camına, vurmuş yumruğunu, eli parçalanmış.

“Başladı karı gibi ağlamaya...” diyor Ali Efe. Etraftakiler koşuşmuşlar, elini sarmışlar, atına bindirip çiftliğe göndermişler.

“İyi ki gidip karısından almamış öfkesini...” dedim Ali Efe’ye.

“Yapamaz ki... Karısı, Halim Bey’in köşkünde hizmetçidir. Kovarlar ikisini de sonra...”

Yüreğim çarptı birdenbire. Manastıra gelen kız, sakın Halim Bey’in yeğeni olmasın? Naziye’nin başörtüsüne bürünmüş olamaz mı?

O gece düş görmüş olacağımı bir türlü kabul edemiyorum. Kız hakkında bilgi edinmek için Ali Efe’yle konuşuyorum. Ama onun anlattıkları, kızın bana söylediklerini tutmuyor, Kız, Halim Bey’in büyük ağabeyişinin gayrimeşru evladıymış. Ağabeyisi, Nahit Bey, birinci karısını çok severmiş... Hiç çocukları olmamış. Adam, çocuğum olsun diye başka bir kadınla evlenmeyi düşünmemiş bile...

Karısı ölünce, Manisa’dan zengin bir dul kadınla evlenmek istemiş. Kadın, kırk yaşlarındaymış. Yirmi, yirmi iki, yirmi dört yaşlarında üç oğlu varmış. Evlatları, mal yabana gidecek, diye analarının evlenmesine razı olmamışlar. Kadın, Nahit Bey’i çok istediği için kaçmış, gelmiş. İki ay bir arada oturmuşlar; evlenme muameleleri bitmeden oğulları gelip analarını götürmüşler. Kadının hamile olduğu anlaşılmınca evlatları onu bir çiftliğe hapsedmişler. Ama kadın, doğumdan önce bir kolayını bulup kaçmış, Nahit Bey’in yanına gelmiş, çocuğunu doğurmuş... Halim Bey’in yeğeni olan kız, işte bu çocukmuş.

Oğulları, nikâhlanmamak şartıyla analarının, Nahit Bey’in yanında kalmasına razı olmuşlar. Ama kız üç yaşına geldiği sırada Nahit Bey, nikâh işine yeniden girişmiş.

Bir kış günü Nahit Bey İzmir'deyken, küçük oğlu anasına misafir gelmiş. Kadın, oğlunu yedirmiş, içirmiş, yatırmış. Sonra, "Oğluma bir çift çorap öreyim," diye almış şişleri eline, başlamış örmeye.

Gecenin ileri bir saatinde üç el tabanca sesi duyulmuş... Kadıncağız, "Yandım!" diye bağırarak ayağa kalkmak istemiş. Oğlu, pencereden iki el daha ateşlemiş. Kadıncağız, korkudan deli gibi uyanarak bağırarak küçük kızının üzerine yığılmış, kalmış.

"Kıza ne olduysa o gece olmuş..." diyor Ali Efe.

Garip bir hal peydahlamış. Bir zaman tanıyormuş etrafındakileri, bir zaman temelli unutuyormuş. Karıştı kız, diyorlarmış.

Delikanlı, cinayeti işleyince kaçmış evden ama onu bir daha hiçbir yerde gören olmamış.

"Günahı söyleyenin boynuna," diyor Ali Efe, "kardeşleri iş meydana çıkar, diye oğlanı yok etmişler. Böylece malı da iki kardeş aralarında bölüşmüşler."

Meyhaneci böyle olursa

Nahiye müdürünün hademesi geldi, bir kâğıt getirdi.

"Bu akşam erkenden ağzımız sulandı. Sana gelecektik. Şarapçı Hidayet yolumuzu çevirdi, 'Oraya kadar yorulmayın beyler. Nektar fıçısının birini yeni açtım daha,' dedi. Şimdi Hidayet'in inindeyiz. Biz gelemedik, sen gel..."

Bunları Tevfik yazmış, nahiye müdürü de not düşmüş:

"Fazla gecikirsen jandarma ile posta ettiririm, bilmiş olasın kardaşım."

İnde ikisinden başka kimse yok. Beni görünce ayağa kalkıyorlar... Sandalye ikramları...

Şarapçı Hidayet omzunda peşkiri, ağzının kenarında sigarası, "Sizi buraya çekmenin başka yolunu bulamadım. Beyleri çevirdim bu akşam," dedi. Dumandan gözlerini kırıştırarak ilave etti: "Yüzünüzü gören cennetlik. Birine yaktınız abayı, diyeceğim ama... Körfezden Afrodit tası tarağı toplayalı çok oldu. Hem bizim kasabada gizli kapaklı iş bilmeyiz. Söz temsili, iki kere öksürseniz bütün kasaba, değirmendeki misafir öksürüğe tutulmuş, diye söyler."

Tevfik'le bir an bakışıyoruz. Bizim poligon olayını biliyorlar mı acaba? Ali Efe boşboğazlık mı etti ki? Konuyu değiştirmek için, "Evet," diyorum. "Havadis yaymak, için burda herkes birbiri ile yarışıyor. Dün geceki vukuatı yarım saat arayla üç kişi yetiştirdi değirmenime..." diye uyduruyorum, nahiye müdürü tamamlıyor: "Kira da istemezler zahmetlerine."

Şarapçı Hidayet gülüyor:

"Yok beyim, bizim burada vukuat olmaz. Kimse kimsenin burnunu bile kanatmaz," diye itiraz ediyor.

"Amma da yaptın... Söyledikleri yalan mıydı? Boşnak Recep, kahvenin camlarını kırmadı mı?"

"Hayır, yalan değildi, affedersiniz anlatamadım meramımı... Boşnak Recep camları kırdı. Yeni cam takmak için parasını da bendenize verdi. Demek istediğim başka... Vukuat deyince kafa göz patlatmak, adam öldürmek, kız kaçırmak gelir akla... Bizim burda böyle şeyler olmaz. Birisi birisine kızdı mı, sandalyeyi kaldırıp hasmının kafasına vuracağına camları indirir. Hırsını ondan alır yahut Boşnak Recep gibi, kendi canını yakar, zararını da tazmin eder. Şu kadar senedir buradayım, tehcirden bu yana, kimse kimsenin burnunu kanatmamıştır bu kasabada."

Tevfik onaylıyor, "Doğru," diyor. "Kırda işi bitti mi herkes evine döner. Fıçılarda şarap köpürür. Körfezde poyrazla deniz köpürür. Kahvelerde de babayiğitlerimiz köpürür. Şarabın köpürmesi Hidayet'e yarar: Şaraplarına

yarı yarıya su katar. Denizin köpürmesi gene şarapçıya yarar, balıkçılarız meyhaneden çıkamaz olur. Babayiğitlerimizin köpürmesi de bakkal Mustafa Efendi'ye yarar. Yılda üç kasa cam sarf eder.”

Şarapçı Hidayet gülüyor: “Su katmasam, beş bin litre şarabı nasıl dayandırırım bu millete bütün yıl? Lakin yarı yarıya su koysam, gene benim şaraplarım senin yaptığın ev şarabından iki kat serttir.”

Tevfik, “Sağ olsun afyon...” diyor.

Şarapçı Hidayet, “Yooo,” diyor. “Günahıma girme! Ben afyonun sarıklısına bile tahammül edemem. Mis gibi nektarımı mı afyonlayacam? Ben olmasam, dün, onlardan biri postu serecekti yeni camimize.”

Bir şey anlatacağı zaman lafa başlamadan törenle bir tek yuvarlamayı unutmaz Şarapçı Hidayet. Biz de, “Şeref!” diye kaldırıyoruz kadehleri.

“Öğleye doğru, baktım, Hafız'ın dükkânı önünde bir ayağı çukurda ne kadar softamız varsa halka olmuş, birini dinliyorlar. Ortalarında kafası matruş, yüzünde karayağız ticani sakalı, şalvarımsı poturu ile afyonlu bir kara örümcek... O anlatıyor, ötekiler dinliyorlar. Dükkânın kapısına sandalyeyi yatırdım. Bu dükkân kapalıdır, anlamına geliyor burada. Halkanın bir ucuna da bendeniz iliştim.

Sakallı, *Mesnevî*'den birkaç beyit okudu, yalan yanlış. Atıldım hemen, ‘Hocam, buyurduğunuz *Mesnevî*'yi kim yazmış?’ diye sordum. Hoca irkildi. Elini sakalına vurdu. ‘Hatırlayamadım,’ dedi. Ben, ‘Bizim en büyük *Mesnevî* yazarımız Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî olmasın sakın?’ dedim. Hoca kızardı, ‘Evet, Mevlânâ Hazretleri,’ dedi. Softanın gevşek olduğunu anlamıştım halinden. ‘Bir de *Gülistan* olacak meşhur eserlerimizden, siz daha iyi bilirsiniz, Türkçe mi yazılmıştır o eser hocam?’ diye sordum. Bu

sefer hatırlayamıyorum, demeye utandı, 'Arapça yazılmıştır,' dedi. Bunun üzerine Mekteb-i Rüştîye'den Farisi hocamızın ezberlettiği bir parçayı okudum *Gülîstan*'dan. 'Bu parça, Hâfız-ı Şîrâzî'nin *Gülîstan*'ındandır, Farsça yazılmıştır,' deyince bir ayağı çukurda softaların hepsi düğmeye basılmış gibi, sandalyelerini yarı döndürdüler hocadan; o eski hayranlıkları kalmamıştı. Bir kısmının gözlerinde alaylı bir ışık belirmişti... Ticani sakallı ise renkten renge giriyordu. En sonu dayanamadı, 'Siz ne iş yaparsınız bey?' diye sordu. Gülümsedim, 'Ben bu kasabanın meyhanecisiyim,' dedim. Hoca kasketini başına geçirdi, kalktı. 'Anladım, boğaz tokluğuna da olsa bu kasabanın bana ihtiyacı yok,' dedi, yürüdü gitti..." Kahkahalarla gülüyoruz.

Nahiye müdürü, "Sen hocayı yemişsin Hidayet..." dedi. Müdür, "yemişsin" sözü ile, Şarapçı Hidayet'in din adamları hakkında evvelce anlattığı bir fıkrayı kastediyor.

Fıkra şöyle:

Bir misyoner, zencilere, "Size Tanrı'yı tanıtmaya geldim. Şöyle olacaksınız, böyle olacaksınız," diye vaaz etmeye başlamış. Zenci sihirbaz sormuş: "Senin tanrı dediğin haftada bir yiyecek gönderecek mi bize?" Misyoner, "Hayır!" cevabını vermiş. Bunun üzerine sihirbaz, kabile halkına dönmüş, "Bunu kesip yemek daha hayırlı. Bir öğün karnımız doyar hiç olmazsa..." demiş. Misyonerin işini bitirmişler.

Şarapçı Hidayet, bu fıkrayı, ısrarımız üzerine bir daha anlatıyor. Sonunu şöyle bağlıyor:

"Misyoneri aramaya gelenlere zenci sihirbaz, 'Tanrı, cehennem, zebani diye her gün huzurunuzu kaçıran adamdan sizi de kurtardık,' demiş. Din bezirgânlarının faydası bu kadardır."

İpek ağ ile balık avı

Balıkçılar, kasaba suyu için bugün ilk kez ağlarını attılar. Altı motorla balığa çıkıldı.

Ben, Öğretmen Tevfik, Şarapçı Hidayet, Balıkçı İdris bir motora bindik. Gazla çalışan büyük, biçimli sandallar teker teker limandan ayrılıyor. En önde Ali Reis'in motoru. Ali Reis buranın en tecrübeli balıkçısıymış.

Balıkçı İdris diyor ki: "Ali Reis denize şöyle bir bak-sın... Balık sürüsünün nereden geleceğini hemen kestirir, oraya atar ağlarını... Bizimkilere beş kilo düşerse o yirmi kilo çıkarır muhakkak."

Mendireği dolaşır dolaşmaz deniz kıpırdamaya baş-lıyor.

"İmbat denizinden korkulmaz bizim sulara," diyor Balıkçı İdris. "Yıldız esti mi aman Allah!"

Sandalın burnu suya vurdukça üzerimize serpintile-ri geliyor.

Balıkçı İdris, bana bir muşamba veriyor.

Gaz motorlarının gürültüsü dolduruyor limanı. Kı-yıdan el sallayarak bizi uğurluyorlar. Birbirinden hiç ay-rılmayan iki gümrük muhafaza memuru da onların ara-sında...

"Eskiden avın kaymağını bunlar alırlardı," diyor Ba-lıkçı İdris. "Üstelik bir hesap, bir kitap.. Giderdi emeği-mizin yarısı... Hükümet balık avından vergiyi kaldırdı-ğından beri iş değişti. Gümrük muhafaza memurları şim-di helalından, iki otbalığına da fit oluyorlar."

Bunların ne iş gördüklerini soruyorum. Şarapçı Hi-dayet, "Yiyip içip devlete dua ediyorlar," diyor. "Senede bir kere, bir pazarcı motoru gelecek de, hareket ve ha-mule defterini kontrol edecekler, imzalayacaklar."

Öğretmen Tevfik,

"Sahil Muhafaza Kanunu'na göre denizden çıkan her şey devletin sayılır. Balık avı vergiden affedilince, şimdi bunların işi, dalgaların getireceği öteberiyi gözlemeye kaldı. Geçenlerde akıntı, motorun birinden düşen bir büyük güverte ızgarasını sürüklemiş, getirdi. İki gümrük muhafaza memuru şahit huzurunda zabıt tuttular. İzgarayı gümrük dairesinin bodrumuna koydular. Sonra telefonla ilçe merkezine, yakaladıkları ganime*t*i haber verdiler. Oradan büyük bir muhafaza motoru gönderildi. Gelip tahta ızgarayı teslim aldılar. İlçe merkezinde ızgara artırma ile satışa çıkarılmış. Ancak beş lira tutturabilmişler... Geliş gidiş motorun benzin parasını bile karşılamıyor yani."

Şarapçı Hidayet atıldı:

"İki gün sonra da ızgarayı düşüren motorun sahibi çıkmış, gelmiş. İzgaranın kendisine ait olduğunu ispat etmiş, o beş lirayı da almış, karganın ağzından peynir misali..."

Kahkahalarla gülüyoruz.

Limandan çıkınca dalgalar büyüyor. Önümüzden giden motorlar, dalgalar arasında bir kayboluyor bir meydana çıkıyorlar. Motorlar en az yüzer metre aralıkla sağlı solu gidiyorlar. Her birinden bir sırtı salınıyor denize... Kıyıdan kıyıdan gidiyoruz. Balıkçı İdris, boyalı üç tahta parçasından yapılmış yalancı balığı uzatıyor bana...

"Sen kasabaya uğurlu geldin, bey. Bunu da sen sal denize," diyor.

Denizin dibi gözüküyor. Kayalık bir zemin üzerinde, güney denizlerinin mavisinden berrak bir su parçası var altımızda...

Şarapçı Hidayet, başaltından şarap testisini çıkanyor, "Kısmetimize çekelim birer yudum şundan, ha?" diyor, testi*y*i bana uzatıyor. Sırayla yudumluyoruz. Sıra kendisine gelinceye kadar İdris sabırsızlıkla dudaklarını yalıyor.

Solumuzda giden motordan, "Haydaaa!" diye bir yay-gara yükseliyor. Bir balıkçı, hızla topluyor misinayı. Sefe-rin ilk avını onlar yapıyorlar. İri bir levrek çıkarıyorlar. Ba-lıkçı, havaya kaldırarak pırıl pırıl oynayan balığı motorla-ra gösteriyor.

İdris, başına diktığı testiyi çekiyor, hırsla bakıyor ya-kalanan balığa... "İki kilo var sağlam," diyor.

Dalgaların üzerinde ceviz kabuğu kadar görünüyör motorlar.

"Bu motorları almadan nasıl başa çıkıyordunuz dal-galarla?" diyorum.

Şarapçı Hidayet, "Akşam giderlerdi," diyor. "Bütün gece avlanırlardı. Üç gün balıkta kaldıkları olurdu. Otuz-kırk kilo balıkla dönerlerdi. Şimdi motorları taktılar, şöy-le biraz açılıyorlar, ağlarını döküyorlar, dönüp geliyorlar, bütün gün kahvede altmışaltı oynuyorlar. Akşamleyin de benim şarapla çekiyorlar kafaları. Sabahleyin ağı topladı-kları zaman, ağ delik deşik... Zamanında çıkarılmadı-ğından ağa düşen balıkların yarısını canavarlar temizli-yor. Üstelik ağları da yırtıyorlar. Tabii, üç-beş kilo balıkla dönüyorlar. Çoğu dişlenmiş, kuyruğu, kafası kopuk ba-lıklar. Tembel herif bunlar. En kabadayısı Ali Reis. Otuz kilodan fazla balık çıkardığını görmedim."

Geçenlerde bir Yunan motoru gelmiş. Kaçak değil, mukaveleli bir balıkçı grubuymuş. Ali Reis'in yirmi beş kilo balık aldığı yerde ağlarını atmak istemişler. Reis, dostluk göstermek için, "Biz burasını temizledik az önce. Başka yere atsanız ağlarınızı daha iyi edersiniz," demiş. Ama gâvur gülmüş, "Siz kaymağını bile almamışsınızdır," demiş. Ağları topladıkları zaman tam altı yüz kilo balık çıkmış.

Şarapçı Hidayet, "Ali Reis kızarır, bozarır, herif de maytaba alır: Bre Barba, ihtiyarlatmışsınız balıkları, hep-sinin sakalı bıyığı çıkmış tutulmayı beklemekten," diyor, gülüşüyoruz...

Coğrafyada okurduk. Ege kıyıları dantela gibi, girintili çıkıntılıdır, diye yazardı. Bunu şişirilmiş bir benzetiş sanırdım. Meğer gerçekten de öyleymiş. Küçük koyların biri bitmeden öteki başlıyor. Denize açılan dar boğaz sapı sayılırsa, üç ya da dört yapraklı bir mavi çiçek meydana getiriyor koy...

Kıyı boyunca ufak adacıklar da serpilmiş. Bir tanesine Yelkenkaya diyorlar. Kuzey taraftan bakılınca gerçekten de beyaz çift yelkenli bir tekneyi andırıyor.

Motorların bir kısmı Yelkenkaya'nın önündeki koyda çevirme yapmak için kalıyorlar. Bizim bu işi görecekt ağlarımız yokmuş... Yolumuza devam ediyoruz.

Öğretmen Tevfik, Balıkçı İdris'e soruyor:

"İpek ağın yok mu?"

İdris sırtıyor:

"Evvel Allah, taş müteahhitleri mahrum etmiyorlar bizi ondan..."

Meğer dinamitin adı burda "ipek ağ" olmuş. İstanbulda lokum denildiğini duymuştum. Taş müteahhitleri ihtiyacı fazla göstererek Tekel'den bolca alıyorlarmış dinami-ti. Simsarları ile kıyıda balıkçılara gönderiyorlarmış. Her balıkçıda mutlaka bulunurmuş.

"Danesine bir lira toka ettin mi tonlarla bulursun," diyor Balıkçı İdris.

Kıyıdaki derelerin içerisinde küçük köyler görüyoruz. Köy evlerinin yapı tarzı dikkatimi çekiyor. Birer kale sanki her birisi... Üç katlı yapılmış evler. Birinci katta yalnız kapı var. İkinci katta bir küçük pencere. Üst katta hem pencere hem mazgal delikleri var.

Tevfik diyor ki:

"Bu kıyılar halkı, Cumhuriyete kadar güvenlik nedir bilmezlermiş. Korsanlar denizden, eşkıyalar karadan rahat huzur yüzü göstermezlermiş halka... Devletin kudreti olmadığından, her köy kendi başının çaresine bakarmış. Akşam oldu mu, kapılar sımsıkı kapatılırmış. Erkekler

evlerden birkaçının damında toplanırlarmış. Bir baskına uğradılar mı, mazgallardan eşkıyalara, korsanlara ateş ederlermiş. Korsanların çoğu Rum'muş, eşkıyaların çoğu da Türk..."

"Cumhuriyet hiçbir şey yapmamış olsa, yalnız bu yeter: Evinde korkusuz, rahat uyumayı sağlamıştır halka..." diyor Tefvik Öğretmen.

Sol gerimizde bir patlama duyuluyor. Balıkçı İdris, "İlk ipek ağ atıldı suya. Buralarda sinarit çok olur," diye haber veriyor.

Karşı kıyıda büyücek bir ada var. Corci adasıymış. Üzerinde yıkık bir manastır görülüyor.

"Aya Corci Manastırı," diye açıklıyor Şarapçı Hidayet. "Eskiden çevrenin Rum halkınca çok makbul bir yerdi. Çocuğu olmayan kadınlar o manastıra adakları ile giderlerdi. Bihikmetenlillah, dokuz ay on gün sonra bir çocukları dünyaya gelirdi. Ama hepsi de birbirine benzerdi."

Tefvik gülüyor: "Keramet damızlık papazlarınmış öyleyse... Desene şu Macarların damızlık papazından bizim memlekette de varmış. Manastır değil, aygır deposuymuş mübarek yer."

Burnu dolanınca kayalık bir kıyı çıkıyor önümüze. Balıkçı İdris, "Burda da biz avlanalım. İyi sinarit yapar burası," diyor.

Misinayı topluyoruz. Motor stop ediyor. Şarapçı Hidayet küreğe geçiyor. İdris küçük bir paketten ipek ağı çıkarıyor. Sonra ayna dedikleri, megafona benzer, bir tarafı camla kaplı bir boru ile suya bakmaya başlıyor. Balık sürüsüne rastlayınca eliyle işaret verecekmiş. Tefvik de ipek ağın kulağına sigarasını değdirip atacakmış suya... Fitol, bir kılıf içinde muhafazalı olduğu için, suda sönmezmiş.

Çok beklemedik. Balıkçı İdris işaretini verdi. Tefvik ipek ağı suya bıraktı. Az sonra sol gerimizden bir su sütunu yükseldi. Boğuk bir gümbürtü ile bir bomba patladı sanki.

Kefal sürüsüne rastlamışız. Suyun yüzü bembeyaz kesildi. İrili ufaklı balıkları toplamak için Balıkçı İdris gömleğini pantolonunu sıyırdı, atladı suya... Arada sırada dalıyor, dipten suyun yüzüne yükselmemiş iri balıkları çıkarıyor. Sandalın içi balık doldu. Aralarında acayip, ismini duymadığım balıklar da var: zifoz, çıplak, iskatar-ya, sarpa, melanurya, zargoz...

Yüzbinlerce ufak balık da pul pul parlatıyor denizi. Elli metre çapındaki alan içinde bir tek canlı deniz hayvanı kalmazmış. Müthiş bir şey... Balığın kökünü kazımak dedikleri şey bu olsa gerek.

Balıkları topladıktan sonra İdris, bizi küçük bir adaya çıkarıyor. Oltaları, yemleri beraber alıyoruz. Kalın misinaların ucuna, bir kuzuyu kaldıracak büyüklükte iğneler bağlanmış. Her birisi adeta bir çengel. Bu iğnelere tuttuğumuz kefalleri yem diye bağlıyoruz. Misina ile balığın kuyruğuna bir ilmik de atıyoruz. Gelecek canavarın bu yemi alıp götürmesi bir mesele...

Adanın çevresinde oltalarımızı fırlatıyoruz. Her birimiz üç-dört oltaya bakıyoruz. İlk sinariti Tevfik çıkardı. Üç kiloluk bir hayvan. Sudan çıkınca kuzu gibi sakın sakın sallanıyor iğnenin ucunda.

Birkaç dakika sonra benim oltalardan birinin kaya üzerindeki haberci ilmiği çözüldü. Koştum, misinaya sarıldım. Misina insanın elinde haşarı beygir dizgini gibi kasılıyor. Tevfik, "Gevşetme misinayı sakın!" diye bağırıyor. "Fazla asılırsa bırak yorulsun."

Çok iri bir hayvan olacak. İp parmaklarımı kesiyor. Kalbim heyecandan duracak sanki. Yüzümdeki kanın çekildiğini hissediyorum. Ne heyecanlı şeymiş bu balık avcılığı.

Balıkçı İdris imdadıma yetişiyor. Onun parmağında meşin bir kılıf var. On dakika uğraştı ama çıkardı balığı sudan. Sekiz kiloluk bir trança.

Akşama doğru hava poyrazladı. Sular kabarmadan yola çıktık. Biz kafilenin en ileri kademesiymişiz. Yolda birer ikişer ötekiler de katıldı bize... Her motorda en büyük av kaldırılıp gösteriliyor. Bizim trança rekor kırdı. Onu bir küreğe asarak bayrak gibi sallandırdık. En büyük trançanın şerefine Şarapçı Hidayet'in nektar testilerini boşaltıyoruz. İdris iyice keyif oldu. Gözleri yumuldu, etrafı halka halka kızardı.

"Hey varlığına akıl erdiremediğim Allah! Şu dağları, taşları yaratmışsın; zeytinlerle, çamlarla donatmışsın. Sonra da günahını bile kıskanan bir gebeşe vermişsin. Niye benim gibi cömert adama vermezsin, fakir fukara zeytin yüzü görür diye mi?"

"Kimin bu zeytinlikler?" diye sordum.

"Halim Bey'in," dedi Şarapçı.

Yüreğim hop etti bir kere. Fula Dağı'ndaki manastıra uzandı bakışlarım.

İdris, "Sen Halim Bey'in kim olduğunu bilmezsin, bey," diyor. "Ben gayetle iyi tanırım. Hani İran şahının İspanya'da bayrak tuttuğu boğalar var ya, işte onlarınki gibi kalındır ensesi. Köye gelince eşeğin sırtında, sepetlerin arasında zeytinliğe gide gele meşinleşir, Çingen derisine döner. Çok iyi tanırım Halim Bey'i. Yanlarında çalışmadım Allah'a şükür. 1940'tan 1950'ye kadar, İzmir'de, onun yazıhanesine bitişik un tüccarı Hasan Bey'in yanında hamallık ettim. Hisar Camii'ne yakındır yerleri. O semtte on yıl oturan, müftü çıkar. Ben ayyaş, berduş oldum çıktım. 1940'tan 1950'ye kadar Hisar Camii'nin güvercinlerine ben, berduş İdris, serptim bir maşrapa danı, Halim Bey serpmeydi. Tam on sene... 1940'tan 1950'ye kadar Yugoslav muhaciri Tahir bekçilik yaptı caminin kenefinde. 'On yılda beş kuruşunu almadım dürzinin,' diye dizlerini döverdi ihtiyarcık. Düşün bir kere ağabey, haram dolu işkembesini günde üç nöbet boşaltmış kubura çatır

çatır. Gene de beş kuruş vemezmiş fakire. On yıl bu sana. 1940'tan 1950'ye kadar... Fakir Yugoslavyalı ağladı be... Beş kuruş vermemiş Allahsız..."

Testiyi aldı, dikti başına bitirdi, elinin tersiyle ağzını sildi. Derin bir hoh çekti. Uzandı baş tarafa, "1940'tan... 1950'ye kadar... Beş kuruş bile..." diye mırıldanarak sızdı. Dalgalar büyüdükçe kıyıdan açıldık. Şimdi bir dalga-dan iniyor ötekinin sırtına biniyoruz. Dalganın doruğundayken motorların pervaneleri bir an boşlukta dönüyor sonra eskimo kayakları gibi aşağı doğru kayıyor. Kendi halimizi göremiyorum ama biz de bir sendeliyor, bir kayak gibi uçuyoruz.

Motor sesini duyanlar rıhtımda toplanıyorlar... Bu balık partisi kasabada adeta bir bayram havası yarattı.

Mendireğe yanaşan motorları neşe ile karşılıyorlar. Çifte rüsumat memurlarıyla nahiye müdürü de karşılayıcıların arasında...

Motordaki balıklar selelerle rıhtıma taşınıyor. Her selenin başında bir insan kümesi peyda oluyor.

Balıkçılar geleneği bozmuyorlar. Tartıyorlar, sonra bu balıkları kova dedikleri sazlara birer ikişer kilo olarak diziıyorlar. Büyük balıklar da kilo kilo parçalanıyor.

Ali Reis yüksek sesle narhı bildiriyor. "Bir dizi balık iki buçuk liraya bugün. Köy çeşmesi hayrına..." diyor.

İtiraz edenler oluyor.

"Bugün razı olursanız başka gün de iki buçuk liradan satmaya kalkarlar bize balıkları."

"O zaman İzmir'de arasınlar kendilerine müşteri," diye tatlıya bağlıyor birisi...

Balık alışverişi yarım saat içinde tamamlanıyor...

Rıhtım boyunca, herkesin elinde bir dizi balık. Akşam güneşi altında pırıl pırıl, acayip birer avize gibi sarıyor ellerde balık hevenkleri...

Köy sandığına üç yüz altmış iki buçuk lira yatırmışlar.

Çingene'nin üvey oğlu

Avcı Nuri, bu kasabada beni ne mertebeye yükseltecek acaba? Değirmenden muhavvel kulem, yakında yarıtlara bağlanan çaputlarla donanırsa şaşmayacağım. Bir haceti olan soluğu burada alıyor.

Çöpçü Durmuş'un haceti hem güldürdü beni hem yüreğime dokundu. Zavallı, bir aşağılık duygusu ile yemiş bitirmiş kendini.

Kapıyı korka korka çaldı.

Beni yatak kıyafeti ile karşısında görünce ezildi, büzüldü, bin kere özür diledi. Ne istediğini sordum.

"Benim derdime çareyi bulursan sen bulursun beyim," diye ellerime sarıldı. "İnsanların yüzüne bakamıyorum. Anamın her gece o Çingene'nin altına yatması kanımı oynatıyor."

Çöpçü Durmuş on yaşlarındayken, babası balıkçı Ahmet T...k adasından dönüşte, yıldız fırtınasına tutulmuş, körfezde kaybolmuş. Anası uzun zaman dul oturmuş.

Günün birinde kasabaya pamuk atıcı bir Çingene gelmiş. Anası döşekleri attırmak için onu eve almış. Giriş o giriş, Çingene yerleşmiş eve. Az sonra da nikâhlanmışlar.

Durmuş o zaman karşı gelememiş anasına. Çingene'ye de bir türlü baba diyememiş. Evi bırakmış.

Anası dededen miras kalan dükkâna Çingene'yi oturtmuş. Şimdi yorgancılık yapıyormuş.

"Anam o herife vardığı günden beri haysiyetim iki paralık oldu, beyim. Önüme gelen, 'Çingene'nin üvey piçi,' diye tartaklar beni. Ne güççükken mahallede çocuklar arasında ağız açabilirsin ne büyüdüğün zaman gayfede konuşabilirsin... Senin de bir çift sözün olsa da söylesen. 'Hadi len Çingene'nin üvey piçi, senin aklın ermez, böyle şeylere,' diye yerin dibine sokarlar adamı. Anam da yaptığına pişman. 'Kolayını bul, ayır beni bu heriften,' diyor."

Şimdiye kadar kasabaya gelen nahiye müdürlerine, kaymakamlara, milletvekillerine başvurmuş.

"Bir bölüğü maytaba aldı beni. Bir bölüğü anamı Çingene'den ayırmaya söz verdi. 'İzmir'e gel, seni bir abukata götüreyim,' dedi. Gittim. Para istediler. Borca girdim, götürdüm. 'Bu iş olmaz...' diye beni geri çevirdiler."

Tekrar ellerime sarıldı, "Oh beyim, ne olursa senden olur... Beni bu yüz karasından kurtar. Yoksa sonunda arımdan öleceğim," dedi.

Bu garip davacıya yanlışı kapı çaldığını söylemeye dilim varmadı, "Ben avukat değilim. Hele bir soruşturma, çıkar yolu varsa olur Durmuş Efendi," dedim. Hayır dualar ederek ayrıldı yanımdan...

İn'de, Çöpçü Durmuş'un hacetinden söz açtığı zaman nahiye müdürü, "İyi bile sabretmiş bugüne kadar," dedi. "Ben kasabaya ayak bastıktan iki saat sonra geldi, yakındı bana. Bir yabancı buraya uğrasın da, ona derdini açmasın, yapamaz Durmuş. Adamın yüreğine çöreklenmiş sanki Çingene babalığı kardaşım."

Şarapçı Hidayet, "Anası burada meşhurlardandı bir zamanlar," dedi. "Benli Fitnat derler, irikıyım bir karıydı. Şimdi de bir yağ tulumudur."

Tevfik, "Hani benim bahçeye geldiğin gün Avcı Nuri, yarım dünya, diye şişman bir kadınla zevzeklenmişti ya, bu Fitnat işte oydu," diye hatırlattı.

Şarapçı devam etti:

"Durmuşun çocukluğunda, daha babası sağken, Benli Fitnat azgın bir orospuydu. Allah bilir ya, Balıkçı Ahmet'in o yıldız fırtınasında kaybolmasını ben acık karışık görürüm. Utancından canına kıydı oğlan, derim. Böyle olduğuna da kalıbımı basarım. Karı dağda, kırdı, kasabanın içinde gece demez, gündüz demez boyuna işletirdi. Bu çevrede yatmadığı adam kalmamıştır onun."

Tevfik atıldı, "Sen dahi dahil," dedi.

Şarapçı Hidayet'in gözleri etrafındaki kırışıklıklar yıldızlandı, "Ben dahi dahil," dedi.

Tevfik, "Apışarası biti aldığına da söyle dostumuza," diye yüklendi.

Nahiye müdürü araya girdi, "Bu alışverişte insan aldığına değil, verdiği yanar kardaşım," dedi.

"Çok doğru söyledin müdür bey... Benli Fitnat'a bir damacana şarapla, bir beş liralık verdim ki hâlâ içimdedir acısı."

Hep gülüştük.

Şarapçı Hidayet devam etti:

"Günün birinde Durmuş'un üvey babası olacak Çingene çıktı geldi. Güz vakti kış hazırlıkları yapılırken çeşitli seyyar sanatkâr gelir kasabamıza. Karyola, hasır sandalye tamircileri, hallaçlar, marangozlar.

Çingene Hasan genç, tığ gibi bir pamuk atıcı... Evlerde karılar sıra bekliyorlar döşek attırmak için. Fakat Benli Fitnat'ın evinden bir türlü fırsatını bulup çıkamadı Çingene. Anlaşılan döşeginin hakkından bir türlü gelemedi Fitnat'ın..."

Tevfik açıkladı, "Bütün kasaba erkeklerinin yuvarlandığı döşek, kim bilir nasıl keçeleşmişti," dedi.

Nahiye müdürü de tamamladı:

"Çingene Hasan pamuk atma işini bitirince, Benli Fitnat ona başka işler bulmuştur kardaşım. Çingene bu, sepet örmesini de bilir, demir dövmesini de. Benli Fitnat ona dövdürecek çok şeyler bulmuştur herhalde."

Şarapçı Hidayet, "Doğrusunu isterseniz," diye devam etti. "Çingene, kasabanın erkeklerine rahat nefes aldırdı. Benli Fitnat artık kırdaki, bayırdaki, sokakta görülmez oldu. Çingene ona, bir çerge halkı kadar çocuk doğurttu."

Tevfik, "Zavallı Durmuş, kanun ayırsa da anasının böyle erkekten ayrılmak istemeyeceğini nereden bilsin?" diye hükmünü verdi. Şarapçı Hidayet de bu hükmü per-

çinledi: "Böylesi için kadınlar tacu tahtını feda eder. Çöp-
çü Durmuş'u kim takar?"

Folklor

Kaymakamın gönderdiği bir folklor derleme heyeti gelmiş nahiye müdürlüğüne. Yunt Dağı'ndaki yörüklerden bazı türküler derleyeceklermiş. Nahiye müdürü, Tevfik'le beni çağırtmış.

İlçeden gelen cipe dolduk.

Köyün yolu berbat.

Türkü derleyecek olanlar utangaç iki delikanlı. Sazlarını sarsıntıdan korumak için dizlerinde tutuyorlar. Kundak çocuklarına gösterilen ihtimamı gösteriyorlar onlara. Pek az konuşuyorlar. Konuşurken de kızarıyorlar.

Öğrenimlerini İtalya'da yapmışlar. Beş yaşlarındayken başlamışlar müzikle uğraşmaya.

Yunt Dağı'na tırmanırken Avcı Nuri'ye rastladık. Onu da aldık cipe. Şöyle bir etrafına bakındıktan sonra Nuri, "Ava gidiyorsunuz dicen, emme çifte göremiyorum ortalıkta. Yunt Dağı'na başka bi şey için gitmez beyler," dedi... "Şu beylerin kucağındakiler ne ki? Gâvur tabutuna benziyorlar. Sakın yeni tüfenkleri bu biçime mi soktular yoğsam?"

Delikanlılar büsbütün utangaç, ezildiler, kızardılar.

Tevfik, "Yok Avcı... Karaca vuracağız diye herkes senin gibi Yunt Dağı'na her gün tırmanmaz. Elin oğlu orada domuzdan, tavşandan, bıldırcından başka av hayvanı olmadığını bilir," dedi.

Nahiye müdürü de, "Biz türkü avına çıktık, Nuri kardaşım..." dedi.

Nuri, türküyü tilki anladı:

"Buranın tilkileri çok kurnazdır, müdür bey. Nahiye-dekilere benzemez. Ne gapana gelir ne saçmaya; birkaç keklığe fit olun, kabadayılık sizde galsın."

Nahiye müdürü, Nuri'yi matrağa aldı:

"Beyler keklik isteselerdi, ne diye buralara gelsinler kardaşım? Şehirde suyu mu çıkmış? Kekliğin âlâsı orada... Sen herkesi kendin gibi sanma! Karaca, diye elin buzağısını sen vurursun ama onlar türkünün hasını tanırlar. Buldular mı da kaçırmazlar, notasını çıkarırlar!"

Avcı Nuri, söylenenleri pek anlayamamıştı. Sıkıntı-sından tüfeğini birkaç kez kaldırdı, ayağına vurdu.

"Başlama Alahasen müdür bey, misafirlerin yanında, tövbeler olsun!" diye söylendi.

Tevfik, "Avcı," dedi, "yukarı dağ köyünde iyi türküyü söyleyen kim var?"

Nuri'nin yüzü parladı:

"Şinci ağnaşıldı. Rakı içmeye gidiyorsunuz disene. Sen irakıdan haber ve bötün köylüye türküyü çağırıyorum ben. Ali Efe de çengileri getti mi, tamam olur keyfimiz."

Delikanlıların ezilip büzülmeleri alayı daha fazla uzatmaya elverişli değildi. Durumu kısaca Avcı Nuri'ye anlattık.

"Yörük Osman'ı bulur, gelirim size. Eski türkülerini iyi bilir o..." dedi.

Çamlarla örtülü sırtta şirin bir dağ köyü göründü. Avcı Nuri, "Köyün en güzel yeri şu gaynağın başıdır. Yokarıda, gayfenin tütün kokusunu çekeceğinize, şu pınardaki suynan birkaç kadeh çekerseniz, daha iyi. Ben her şeyi hazır iderim. Yörük Osman'ı da alır gelirim," dedi.

Nahiye müdürü, "Muvafık," dedi atladı cipten. Biz de indik.

Burası çok güzel bir yerdi doğrusu. Kaynağın gerisinde fundalarla örtülü kayalık bir sırt yükseliyordu. Ta yu-

karılarda, kayalar arasında keçiler filizleri yiyerek dolaşıyorlardı. Sırt, bulunduğumuz yerden ovaya doğru tatlı bir eğimle alçalıyordu.

Avcı Nuri, tüfengi omzunda, "Ben mıhtarı da, Yörük Osman'ı da bulup getireyim," dedi, köye doğru tırmandı.

Kaynağın başındaki çamın gölgesine yerleştik. Tevfik, folklor derleyicilerle bir müzik tartışmasına daldı. Bizim geri kalışımızda, milletçe neşesiz insanlar oluşumuzda alaturka musikinin büyük günahı olduğunu ileri sürüyordu.

Nahiye müdürü, ciddi bir konuyu gevezeliğe boğmak istediği zaman başvurduğu cümle ile söze karıştı, "Çok haklısın Tevfik Hoca. Çektiğimiz hep Abdülhamit yüzündendir. O mahvetti bu milleti," dedi.

Az sonra muhtar, ihtiyar heyeti üyelerinden iki kişi, birkaç da delikanlı çıkıp geldiler. Muhtar topumuza birden, "Hoş geldiniz!" dedi. Sonra, nahiye müdüründen başlayarak bayramlaşır gibi, iki eliyle ellerimizi sıktılar.

Muhtar, nahiye müdüründen ne emri olduğunu sordu.

"Bu baylar," diye cevap verdi nahiye müdürü, "köyünüzün ozanından birkaç türkü dinlemeye gelmişler. Biz de fırsatı kaçırmadık. Şu kaynağın başında Yörük Osman'ı dinleyelim dedik kardaşım."

Bu sırada Avcı Nuri, koltuğunda sazı bulunan ihtiyar bir adamı önüne katmış getirdi. İhtiyarın yüzünde durgun, ağırbaşlı, hatırlı bir insan hali vardı. Muhtar, "Osman Efe, buyur gel! Bak beyler türkünü dinlemek için buralara kada zahmet etmişler," diye ozana yer gösterdi.

Avcı Nuri, "Muhtar," dedi. "Misafirlere oğlak mı, guzu mu ne ikram edecen? Pınarın suyunu içince garınları temelli acıkmıştır. Sen de bilin ya bu işi."

Muhtar, yukarıdaki kayalıklara doğru başını kaldırdı, "Zülfü, Mıstık! Şordan bir oğlak tutun da gelin hele..." diye seslendi köy delikanlılarına.

Avcı Nuri onları, bir işaretle durdurdu, "Siz dağa çıkıp da yorulmayın boşuna. O gendi gelir aşağıya," dedi. Tüfeğini arkadan döndürerek ileri aldı, kabzasını kavradı, yukarıda otlayan oğlaklardan birine nişan aldı. Tüfeğin ateşlenmesiyle, yukarıda keçiler arasında bir feryat koptu. Oğlaklardan biri yuvarlanarak yanımıza düştü.

"Bundan sonrasına ben garişmam... Temizlemesi, çevirmesi sizden," dedi.

Delikanlılar işe giriştiler. Bir kısmı ateş yakmak için kuru dal topluyor, biri oğlağı yüzüyor. Biri taşlardan bir ocak hazırlıyor. Muhtar da, delikanlılardan birinin kulağına bir şeyler söyledi, onu köye yolladı...

Bu hazırlıklar nahiye müdürünü pek keyiflendirdi. "Tabuttan çivi söken" kahkahalar atmaya başladı.

Tevfik, Yörük Osman'dan bir türkü rica etti. Yörük Osman nazlanmadan sazını aldı, tımbırdatmaya başladı. Folklor derleyicileri meşin kaplı nota defterlerini çıkar-dılar. Tevfik de türkünün güftesini yazacaktı.

Yörük Osman, teller üzerinde mızrabını birkaç kez dolaştırdıktan sonra okumaya başladı:

Aman aman

Yund Dağı'ndan iner ceylan sürüsü, aman

Aman aman,

Ela gözlüm, yörüklerin hörüsü, aman

Ceylanlı, karlı dağlı, ela gözlü bir sevda tablosu çizdi ihtiyar. En sonunda da:

Gönül taze, ceylan taze, derman kande.

diye devrinin geçtiğinden yakındı. Türkü bitince folklor derleyicileri sevinçle haykırdılar, "Fevkalade... Bütün primitif elemanları nefsinde toplamış bir türkü. Bir defa daha rica etsek," dediler.

Nahiye müdürü, bir şey anlamayan ihtiyara, "Beyler çok beğendiler türküyü Osman Efe. Bir defa daha okumanı istiyorlar kardaşım..." dedi.

Yörük Osman Efe, nazlanmadan boğazını temizledi, aynı türküyü daha da etkin, heyecanlı bir sesle okudu.

Folklorcular, aynı heyecanla ozanı alkışladılar. Sonra sazlarını çıkardılar. Yazdıkları notaya bakarak aynı türküyü çalmaya, bir yandan da okumaya başladılar. İhtiyarın yüzü karıştı. Sazını kucağından bıraktı, onları dinledi dinledi. Türkü bitince dargın bir yüzle yarı bize, yarı Avcı'ya döndü, "Oğul bak, bu herifler utanma' mı? Madem türküyü bilirlerdi, ne dimeye, beğendik der de bi'taa okuturlar bana onu? Ak saçlı bi ihtiyarın zevklenmekten sıkılma' mı bunnar?" dedi. Durumu boş yere açıklamaya uğraştık ihtiyara. Dinlemedi. Ağır ağır doğruldu, sazını koltuğuna kıstırdı, selam bile vermeden çekilip gitti.

Muhtar seçimi

Sabahın erken saatlerinden beri davul zurna sesleri geliyor kuleme kadar... Dağ yolundan arabalar, atlılar, eşekliler durmadan iniyorlar. Kıra göçmüş olanlar kasabaya akıyorlar. Bir kamyon dolusu toprak işçisi, asker marşları söyleyerek geçti.

Neden sonra bu canlılığın sebebini hatırlayabildim; bugün pazardı, muhtar seçilecekti.

Fırladım yataktan. Kapıdan çıkmadan Tefvik geldi.

"Seçim nasıl gidiyor?" diye sordum.

"Boş ver!" der gibi elini salladı. Biliyorum seçim üzerine düşüncelerini. Tefvik'e göre memlekette sınıf şuuru belirip olgunlaşmadan yapılacak seçimler sadece bir avuç varlıklı kişiye yarar.

"Seçim istediği kadar serbest yapilsın, herif kimi seçeceğini, çıkarının ne yanda olduğunu bilmedikten sonra neye yarar?" diyor.

Adayların kimler olduğunu sordum.

"Halkçılar aday göstermediler," dedi. "Demokratlar da ikiye ayrıldılar. Bir taraf Semerci'yi istiyor, bir taraf Balıkçı Ali Reis'i... Yönetim kurulundaki müfritler, Semerci'yi 'eski Halkçı' diye aday listesine koymak istemediler. Ama yapılan yoklamada Semerci çoğunluk sağladı, aday oldu. Müfritler buna içerlediler. Parti tüzüğünü çiğneyerek Ali Reis'i müstakil aday yazdırdılar. Kaç gündür harıl harıl çalışıyorlar. İki taraf da kamyonlar tuttular. Bu mevsimde kimse tarladan kalkıp da oy kullanacağım diye gönüllü olarak buralara kadar gelmez. Hele toprak işçisi hiç. Her iki taraf da; gündelikleri, gelip gitme masraflarını ödemeyi sineye çektiler..."

"Sabah sabah, şu dağ yolundan halkın akın etmesi bundan, desene? Seçim çekişmeli geçecek öyleyse... Kim kazanacak dersin?"

"Semerci'nin kazanacağı besbelli."

"Kestirip atma öyle... Nereden belli kazanacağı?"

Tevfik güldü, "Demokratlar onu aday gösterdiler... Partililerden çoğu oyunu ona verecek demektir. Halkçılar da, geçmişte altı okun damgasıyla damgalanmış bu adayı yadırgamazlar, oylarını esirgemezler ondan."

Seçim yerini bir dolaşmak, görmek istedim, kırmadı beni Tevfik. Çıktuk. Davul zurna sesi çarşı tarafından geliyordu. Şarapçı Hidayet'in dükkânı önünden geçerken kepenklerin kapalı olduğunu gördüm.

"Seçim gününün içki yasağına uymuş galiba bizim Hidayet..." dedim.

Tevfik başını salladı, "Yasak olmasa da kapardı dükkânını," dedi. "Seçim günleri yarış atı gibi huyludur o, yerinde duramaz."

Oy sandığı çarşıdaki kahvenin önüne yerleştirilmiş. Bayraklarla donatılmış her yan... Davul zurna da sandığın başında. Nahiye müdürü, jandarma komutanı iskemlelerini sandığın karşısındaki duvar dibine çekmişler, iki jandarma eri de sandığın iki yanında nöbet tutmuşlar. Nahiye müdürü ciddi işleri yadırgıyor. Diken üstünde oturuyor sanki. Bizi eliyle selamladı. Halini anlamışız da, bize dert yanarmış gibi, "Ne yaparsın, vazife.." dedi.

Sokağın beri ucunda, fırının yanındaki kahvede Ali Reis'in taraflısı olanlar oturmuşlar. Ali Reis, kılığı kıyafeti düzenlemiş. Boynuna bir kravat da bağlamış. Taraftarları pek heyecanlı görünüyorlar. Durmadan sigara içtikleri, önlerindeki izmarit dolu tabakalardan belli. Biz geçerken, "Buyurun, bir kahve için," diye çağırdılar. Teşekkür ettik.

Tevfik alaya boğdu, "Biz seçim işlerini bir teftiş edelim hele... Sonra geliriz," dedi.

Rıza Usta'yı tutanlar, kunduracı Behram Usta'nın dükkânı önünde toplanmışlar. Behram Usta hiçbir partiye kayıtlı değil. Sözü sohbeti dinlenir adam. Rıza Usta her zamanki elbisesiyle, halkanın göbeğinde oturmuş. Bu grupta daha temkinli, daha güvenli bir hal var.

Behram Usta, "Buyurun, bir çay için.." dedi. Öbür tarafın davetini reddettikten sonra bunların yanına gitmek hoş olmayacaktı.

"Şöyle bir dolaşalım, müsaade ederseniz," dedim. Avcı Nuri aralarındaydı, "Nasılsın, mühendis bey?" diye kalktı, peşimize takıldı.

"Reyini Semerci'ye verdiğin anlaşılıyor Nuri," dedi Tevfik.

"Halkçısı da, Demirgratı da onu istiyö öğretmen. Biz mi oyunbozanlık idelim koca köyde.." Sonra acele acele ekledi: "Semerci İrza Usta mıhtarımız oldu belle. Yarından tezi yok, su işine bulaşır o..."

Arkamızdan biri daha yetişti. Kasabalının Mutfak Hoca diye çağırdığı hem sefih hem sofı bir adam. Top saka-

lı yüzüne ticaniden çok Rasputin soyundan bir anlam veriyor. Bir kez, kahvede otururken yanımıza gelmek istemişti de, nahiye müdürü, "Aman aman... Kalkın gidelim kardaşım. Hoca yan ateşine alırsa yere serer hepimizi..." demişti.

Hoca, "Seçim günleri kahvenin tadı kaçıyor," dedi. "Ağzını açsan propaganda yapıyo, derler mi ki, diye ürküyo insan. Siz iyi yaptınız gayfeye oturmamaklan... Ne yanna böyle? Gasabayı mı dolaşıyorsunuz?"

Tevfik isteksiz, "He, şöyle bi dolaşalım, dedik hocam," diye karşılık verdi.

Hoca, gözlüklerinin altından dik dik bakarak, "İrahsız etmiş olmayam?" dedi.

Hep "Estafurullah!"ı bastırdık.

Avcı Nuri, "Akşamları gene çekiyon mu gafayı hoca?" diye takıldı.

Hoca, "Sen keklik göndermez oldun evlat... Şarapçı Hidayet de veresiyeyi kesti... Neynen çekeyim gafayı? Guyu suyunan mı?" dedi.

Tevfik araya girdi, "Rıza Usta senin damadın sayılır. De, uzun etme hocam. Damadın muhtar olunca köy kâtipliğini verir gayrı sana. O zaman da Hidayet veresiyeyi esirgemez senden... İmamlığı kaçırdın, kâtipliği kaçırma bari hocam..." dedi.

Hoca, keyifli keyifli güldü, "Dur bakam. Gaari bi'sey yapçez..." dedi.

Yıkık caminin önünden geçiyorduk. Minaresi oldukça eğrilmiş. Hoca bizi açıktan dolaştırdı.

"Fatih yapılmış bu camiyi," diye açıkladı. "Ne camiydi bu, ne bakımlıydı eskiden... Şorda medrese talebesi otururdu. Şorası da iptidaiye mektebiydi. On dört bin nüfuslu gasabada, gâvurlardan aşağı kalmamak isteği-yen iyi bakılırdı camiye... Şinci yazık, viranelik oldu... Evkaf idaresi tahsisat vermez tamir için... Köy, 'bina be-

nim değil ki tamir ettireyim' diye para ayırmaz. Güzelim cami, işte bu hale geldi. Sonam da gittiler, çarşının alt yanına zevksiz bir cami yaptılar."

Tevfik caminin kapısını, penceresini yokladı, "Çeşme için alınacak çimento, künk, boru gibi malzemeyi buraya koyarsak, çalınmaz mı, diye bakıyorum," dedi.

Hoca, din gayreti sezilen bir acelecilikle, "Yok yok... Kilise o iş için biçilmiş kaftan," dedi.

Tevfik, "Kilise dediğin yerde dört duvar kalmış hocam. Ne kapısı var ne penceresi. Mermer direkleriyle merdivenlerini şehitlik anıtına kullanmışlar. Neresine koyacağız malzemeyi?" diye itiraz etti.

"Gidelim de bi gör bak... İşçilerden biri pencerelerini daşnan örmüş. Demir gapısını da onarmış. Kendine yatacak bir yer yapmış... Yatmak için kötü bi yer, emme depo için biçilmiş gaftan diyom size."

Kilise, Tevfik'in dediği gibi, bir yıkıntı halinde. Ana duvarlarından başka bir yeri kalmamış. Demir kapıları duruyorsa da sac levhaları, kenar çerçevesinden ayrılmış... Biraz aralayarak içeriye girmek kabil. Pencereleri örölmüş dediği yer, kilisenin pabuçluğuymuş.

Hocanın bizi buraya getirmesinin sebebi başkaymış meğer. Geçmiş günlerden söz açarak, bizi yan ateşine almakmış meramı.

Ama "Andon'un Katırı" hikâyesi bir hayli güldürdü bizi...

"Ben Rüştîye'de talebeyken, Andon Usta derler bir Urum gomşumuz vardı. Sapına kadar Hırıstıyandı. Söve daşı işlemede de üzerine usta yoğudu. Söve daşı, de' şo yokardaki ocaktan çıkardı. Pençire, gapı kenarları hep bu daşdan yapılırdı. İzmir'e, adalara gönderilirdi. Yeni harfler çıkınca biz nasıl gala galdıysak, beton çıkınca bu söve daşları da öyle boku yidi..." diye başladı hoca.

Andon Usta'nın ocağa giderken gelirken bindiği bir katırı varmış. İşten dönünce katırı, bahçedeki halkasına bağlamış. Bir yanda katır, arpasını yerken, öte yanda Andon "karafakisi"nden gadeh gadeh "uzo" içermiş. Ne kadar içerse içsin, gün doğmadan katırın kişnemesiyle uyanır, sabahın erken saatinde taşocağının yolunu tutarmış.

Bir gece Marika'sı Andon'unu vakitsiz kaldırmış. "Gak, Andon... Katırı çalmışlar," demiş.

Katır bağlamayı unutmuşlar meğer... Kapıdan çıkmış, gitmiş hayvan... Andon dolaşmadık, aramadık yer kormamış. Dönerken kilisenin yanından geçiyormuş. Bakmış içeride bir gürültü... Kapı da açık... Acep ne var ki içeride? diye dalmış kiliseye. Bir de ne görsün? Katırı, kilisenin iri mumlarını kemirmiyor mu? Üstelik arpayı fazla kaçırmış, ishal olmamış mı? Bütün yerleri pislememiş, batırmamış mı?

Andon'un aklı başından gitmiş. Papazlar kendisiyle katırını suçüstü yakalarlarsa, Allah bilir, cemaatten kovacaklar. Belki de halk linç etmeye kalkacak.

Andon telaşla katırın ipine yapışır, dışarı çıkarmak ister. Katır, mumların tadını tatmış, çıkmamak için ayaklarını gerer. Andon, katırın kulağına işin vehametini sokmak için bin dereden su getirir. En sonunda kimse görmeden selamete ulaşırlar. Ama Andon, kilisenin içerisini temizlemeye cesaret edemez. Arka sokaklardan dolaşarak eve getirir katırı, kapıyı sürmeler, temiz bir sopa çeker katıra. Bir yandan da halü keyfiyeti kısaca anlatır Marika'sına. Kadıncağz korkusundan habire istavroz çıkarır.

Şafak vakti bir kızılca kıyamet kopar kilisede. Tanrı'nın evini pisleyen günahkâr araştırılır. Suçluya ait en küçük iz bulunamayınca Ruhani Meclis toplanır; düşünür, taşınır, en sonunda kararını verir, "Dün gece Hazreti İsa katırıyla kilisemizi şereflendirmiş," derler.

Bu haber etrafa hızla yayılmış. Kilisenin itibarı, ünü birdenbire yükselmiş. İsa'nın katırından kalan pislikler kutsal bir önem kazanmış. Onları saygıyla toplamışlar, kutulara yerleştirmişler. "Her derde deva" diye ilan etmişler. İsa'nın katır pisliğinden bir parça alabilmek için kasabanın Rum halkı birbirine girmiş. Çok uzak yerlerden gelenler bile olmuş.

"Bir dirhem gatr bokunu bi mecediyeye sattılar aha-
liye papazlar..." dedi hoca. "Herkes gibi Andon da gitmiş,
gatrının pislüğünden bi gümüş mecediyelik de o satın al-
mış. Çok soğna, Andon bizim rahmetlik pedere demiş
ki: 'Ve'diğim gümüş mecediyeye acımadım. Bizim gatr
sayesinde, kiliseye keseler dolusu para ve'mekten gurtul-
dum. O gün bugün kilisenin kapısına ayak basmadım..."

Dönüşte Avcı Nuri bizden ayrıldı.

Eski Rum okuluna uğradık. Geniş salonu yüzünden,
burası eskiden halk odası olarak kullanılıyormuş. Düğün-
ler, toplantılar da burada yapılmıyormuş. Burasını şimdi
köy malı otel yapmayı düşünüyorlarmış.

"Arkasındaki odaları pekâlâ depo diye kullanabili-
riz," dedi Tevfik. "İzmir yolu, önünden geçer. Malzemeyi
boşaltmak da kolay olur."

Okulun önü kalabalıktı. Meğer salonda bir nişan tö-
reni varmış.

"Seçim günü nişan yapmak kimin aklına esmiş böy-
le? Bu bir partizan işi muhakkak, 'üç-beş kişi oyunu kul-
lanmaz belki' diye hesaplamışlardır," dedi Tevfik.

Hoca, "Yok, künaha girme," dedi. "Nişan için salon
tutulduğunda henüz seçimin lafı bilem edilmiyordu."
Bana döndü, "Bi köy nişanı görmek istiyosanız buyurun
girelim..." dedi.

"Davetsiz misafir demezler mi sonra bize?"

"Köyde nişana herkes davetlidir. Okuntu salt akra-
balara gide..."

Birden beklenmedik bir meraka kapılıyorum: Acaba manastırda rastladığım kız da içeride mi? Kalbim çarparak sokuluyorum.

Salonun önünü delikanlılar doldurmuşlar. İçeriye yalnız kadınlarla çocuklar girmişler. Salonun bir yanına sandalyeler dizilmiş, bir yanına kırk dökük sıralar... Sandalyelere, kılığı düzgün hanımlar oturmuşlar. Belli ki bunlar hatırlı kişiler. Sıralaraysa emzikli kadınlar, çocuklar, basma entarili kızlar sıralanmışlar.

Birini arıyor sanısını vermemek için umursamaz bakışlarla salonu gözden geçiriyorum. Manastırdaki kıza benzer kimse yok kadınların arasında...

Orta yere bir masa, iki koltuk koymuşlar. Masanın üzerinde bir çiçek demeti duruyor. Buraya nişanlılar oturacak zahir...

İçeriden uğultu, sıcak bir nefes çarpıyor yüzümüze.

Kapının ağzını dolduran delikanlılar kızlara alıcı gözlerle bakıyorlar. Kızlar utangaç, büzülmüş, oturuyorlar. Hepsinde de beğenilmeye çıkmış odalık hali var...

Arkamızda bir dalgalanma oldu.

Kasabayı şehre bağlayan küçük otobüs, kapı önünde durmuş, habire korna öttürüyor.

Kalabalık aralandı. Kız tarafı, nişanlanacak gençlerle içeri doldular. Herkes ayağa kalktı. Gürültüler kesildi. Erkekler de salona girip kapının iç yanına sağlı sollu dizildiler. Nişanlanacak çift masadaki koltuklara oturduktan sonra, damadın erkek kardeşi bir nutuk çekti.

Halkalar takıldığı sırada, baktım Mutfak Hoca, ortaya çıkıyor, "Bu çocuklar elimizde büyüdü, izniniz olursa, şu mutlu günlerinde bir çift laf da ben edeyim," diye başladı. Hadisten, ayetten karıştırarak hem uhrevi hem dünyevi bir nutuk çıkardı.

Tevfik, "Fırsat bu fırsat, hoca gelmeden sıvışalım," dedi.

Yolda Tevfik kendi kendisiyle konuşur gibi, "Kalkmış sınıf şuuru istiyoruz bu halktan," dedi. "Daha cinsiyet sınırını bile aşamıyorlar zavallılar... Erkekle kadın, ayrı iki dünya yarattığı gibi yaşıyorlar. Sosyal anlaşmalar nasıl beklenir bu toplumdandır?"

Bütün gün benim kulede kafayı çektik, yattık...

Akşamüzeri Şarapçı Hidayet dükkânını açmış.

Seçimi kazanan Semerci Rıza Usta, taraflısını toplamış, zafer şerefine içiyorlar. Nahiye müdürü de aralarında.

Nahiye müdürü, "Yeni muhtarımızın zaferini kutluyoruz kardaşım, buyurun!" dedi. Rıza Usta'nın elini sık-tık. Behram Usta'nın masasına oturduk biz de.

Şarapçı Hidayet, masaya yeni takımlar getirirken, "Halkçılar Rıza Usta'yı desteklemeseydi, Ali Reis bal gibi kazanacaktı muhtarlığı... Ne çabuk bu hale düştük? Halk-çıların yardımını ile seçimi kazanmak ağırıma gidiyor doğ-rusu..." dedi.

Öğretmen Tevfik, "Köksüz ağacın bu kadar meyva vediğine de şükret," dedi.

"Sen, sınıf şuurundan başka laf bilmez misin?" dedi Hidayet.

Tevfik, mezeyi kendi eliyle hazırlamak bahanesiyle, Hidayet'in tezgâhı yanına gitti, "Üzüm olmadan şarap olmadığı gibi, sınıf olmadan parti de olmaz," dedi Tevfik.

Olur, olmaz diye tartışmaya başladılar.

Behram Usta ile baş başa kaldık masada. Konuşmuş olmak için, "Kasabanızın halkı çok uyanık, Behram Usta," dedim. "Seçimlere çok ilgi gösteriyorlar."

Behram Usta, kadehinden bir yudum içki aldıktan sonra, kendine has nezaketi ile, "Öyledir efendim," dedi. "Muhtar seçimlerine çok ilgi gösterilir. Ama büyük seçimlerde bu heyecanı bulamazsınız. Bizim kasaba, il içinde Demokratların kalesi diye anılır. Öyleyken büyük seçimlerde halkın yarısı seçime katılmamıştır."

Geçen seçimde köylülerin hangi partiye oy verdiklerini sordum.

"Bizim köy halkımız yakın zamanlara dek geçirdiği acı tecrübelerden sonra, çok ihtiyatlı olmuştur. Kimseyi darıltmamaya çalışırlar. Muhtarlar köy halkını ikiye ayırmışlardır. Yarısı Halkçılara oy verir, yarısı Demokratlara... Yalnız bir tarafı tutarlarsa, tutulan taraf seçimi kaybettiği takdirde, dört yıl hükümetten üvey evlat muamelesi göreceklerine inanırlar. Böylece muhtarlar işi tatlıya bağlamışlardır. Kim ne derse desin, kanaatımca, seçimler şehirde kazanılır, şehirde kaybedilir."

Çok hoş adam bu Behram Usta. İktidar değişikliklerinden hoşlanmadığını anlatmak için dedi ki:

"Şehir halkı değişiklikten hoşlanır, yeni şeylere bayılır, köylü kısmı muhafazakâr olur, sık sık iktidar değişmesinden rahatsızlık duyar."

Kadehinden bir yudum alarak devam etti, "Her okuduğumu hatırımda tutamam. Ama mesleğime ait güzel laflar aklımda kalır. Bir muharrir, idareleri ayakkabıya benzetiyor. Ayakkabının yenisi sıkar. Ayakkabı eskidikçe ayak rahat eder. Oysa en rahat giyeceğimiz zamanda, eskidi diye ayakkabıyı çıkarır atarız ayağımızdan," diyor.

Tevfik, sözün tam burasında, birkaç tabakla masaya döndü, "Yani ne demek istiyorsun Behram Usta?" dedi yarı alayla. "Çıkar baklayı ağzından... Sorulunca hiçbir partiden değilim dersin ama, eveler geveler, kalben Halkçılarla beraber olduğunu hissettirirsin. Yahu, sen bizim gibi memur değilsin ki... Niye sevgini gizliyorsun?"

Behram Usta gülümseyerek geçiştirmek istedi. Fakat Tevfik bindi dalına. Bir gözünü bana kırparak, "Geçen gün de buna benzer bir laf etmişsin dükkânın önündeki toplantıda," dedi. "'Kırk yılda bir gittim, şehirden bir ayakkabı aldım, o da bir yağmurda açıldı,' demişsin. Sonra da, 'Gene eski ayakkaplara işin düşecek galiba,' diye eklemiştir."

Behram Usta korkuyla kalktı, oturdu, "Aman efendim, böyle bir şey söylediğimi hatırlamıyorum ben," dedi.

Bereket bu sırada Şarapçı Hidayet, tezgâhından öteki masaya doğru seslendi:

"Müdür bey, gazetede ne yazıyor bak! Nahiye müdürlükleri kaldırılıyormuş. Bundan sonra bucakları nahiye reisleri idare edecekmiş. Nahiye reislerini halk kendileri seçecekmiş."

Nahiye müdürü, "O proje eskiden beri vardır kardışım," dedi. "Hani olsa keşki, biz bucak bucak sürünmekten kurtulurduk, siz de bizden."

"Estafirullah, estafirullah... Biz sizden çok hoşnutuz," gibi sesler yükseldi masadan.

Nahiye müdürü, matrağa alacak bir konu geçirmişti eline, işletti.

"Sağ olun, var olun kardışım! Bilirim beni ne kadar sevdiğinizi. Havadise gelemim: Yeni projeye göre nahiye müdürünün sade adı değişiyor, nahiye reisi oluyor. Hepsi bu kadar. Yalnız, her köy, nahiye reisine bir müşavir üye seçip gönderiyor. Mesela bizim iki köyümüz var. Bu köylerden birer müşavir üye gelecek, iki üye de bucak merkezinden seçilecek, edecek dört üye... Bir gün toplanacağız. Horoz köyünün müşavir üyesi bir teklif yapacak, 'Köylümüzün kalkınması için köylü vatandaşlarımız horozların da yumurtlamasını istiyorlar. Yukarıya bildirelim, bir çaresine baksınlar,' diyecek. Çakmaklı köyü üyesi aşağı kalmak ister mi ya kardışım? O da söz alacak, 'Bizim köylü de kalkınmaya muhtaç,' diyecek, 'köyümüzün yamaçlarındaki bütün çakmak taşlarının tekeli tarafından satın alınmasını yukarıya yazalım.'"

Kahkahalarla gülüyoruz. O devam ediyor:

"Eski iktidar devrinde, bir gün, bir parti müfettişi gelmişti. Bana sordu, 'Köylüyü kalkındırmak için hükümetin ne gibi tedbirler alması uygun olur, sizin fikrinize göre, müdür bey?' dedi. Ben de cevap verdim, 'Kalkındır-

maya çalışmasın yeter. Onlar kendi kendilerine daha iyi kalkınırlar beyefendi,' dedim. Soluğu Tokat'ta aldık tabii kardaşım."

Hükümetin Horozu

Klakson sesi neden sonra uyardı beni. Başım müthiş ağır. Nahiye müdürünün deyişiyle, kantarın topunu kaçırmışız gene dün akşam...

Nahiye müdürü, ilçeden dönerken kapının üstünde kilidi görmeyince benim kulede olduğumu tahmin etmiş anlaşılan. Cipin klaksonunu habire öttürüyorlar.

Kalktım, kapıya çıktım.

Nahiye müdürünün kucağında iri bir horoz.

"Kantarın topunu kaçırmışsın gene kardaşım... Bu ne uykusu böyle?" dedi.

Çamlık Derebeyi adını verdiği bir çiftlik sahibinin tabanca ruhsatı için ilçeye gitmişler. Silah taşıma izni verme yetkisi, bir emirle ilçe merkezine alındığı için, nahiye müdürünün aracılığından faydalanmak istemiş Çamlık Derebeyi...

"Ben, derebeyimizin işini bitirdim, o da benim ricamı yerine getirdi kardaşım," diye kucağındaki horozu gösterdi.

"Bu akşam ziyafetinde sendeyiz desene müdür?" dedim.

"Yooo..." diye alaylı bir biçimde itiraz etti nahiye müdürü. "Önce komşunun horozuna bir dayak ziyafeti çekeyim hele, sonra bakarız icabına."

İçeri buyur ettim. Çamlık Derebeyi, işinin acele olduğunu söyleyerek izin istedi. Onu uğurladık.

Nahiye müdürü, kucağında horozla kuleye girdi.

İri, bakışları kavgacı bir Hint horozuydu bu. İbiği, yeni kapanmış yaralarla çeteleye dönmüştü. Nahiye müdürü onun başını, peşin öç alma hazırlarıyla okşuyordu.

Adamcağız meğer dertliymiş. Komşusu Kadir Ağa'nın bir ufak horozu varmış. Ufak ama Pehlivan Ali Yücel gibi acar bir şeymiş. Horoz dayandıramamış ona. Sabah sabah duvardan aşar gelir, bir temiz dayak çekermiş horozuna. Hayvancağız "kan revan içinde" bütün gün sersem sersem yataarken, öteki bacaksız, yaralının tavuklarını alıp kendisine zıfıf eğlenceleri tertip edermiş. Horoz hastalanıp "mort olmadan" kesmek zorunda kalmış. Köylerden getirttiği en acar horozun bile canına okumuş, bu komşu külhanbeyi...

İşin fenası Kadir Ağa, bu horoz dövüşünü bir prestij meselesi sayıyormuş. Tesbihini şakırdatarak, manalı manalı sırtıyor, "Her horoz kendi çöplüğünde öter," diyor-muş. Sonra sakalını kaşıyarak ekliyormuş: "Bizim horozla karşı horoz çıkarmak istemen, boşuna zahmet..."

Bazı da, "Bizim çakıcı, senin kümesteki tavuklara da pekâlâ kocalık ider," diye alay ediyormuş.

"Şuna hükümetin kudretini göstermek lazım, diyorum, yeni bir horoz buluyorum, ama bir türlü hakkından gelemiyorlar bacaksızın, kardaşım," diyor nahiye müdürü. "En sonunda Çamlık Derebeyi'nin ocağına düştüm. 'Aman ağam, bana bir dövüşken horoz bul!' diye yalvardım. O da, 'Benim işimi yaparsan sana bir Hint pehlivanı getirtiririm Denizli'den,' diye vaat etti. Horozu bir hafta evvel getirtti, gördüm. Ama, 'Tabanca iznini almadan vermem,' dedi. Kısmet bugüneymiş. Gandi'nin pasif mukavemetine paydos diyelim artık kardaşım. Bu horozla da bir ad koyalım."

"Bana kalırsa, ona 'Hükümetin Horozu' adını versen daha çok yaraşır," dedim.

"Aman kardaşım," diye itiraz etti nahiye müdürü. "Başıma iş çıkarırlar bu ağalar sonra."

Bununla beraber gene de ondan "Hükümetin Horozu" diye söz açmak hoşuna gitti.

Nahiye müdürünün keyfini körüklemek, kendimin de ağzımın pasını silmek için şarap testisini koydum ortaya.

"Bir yudum da Hükümetin Horozu'na içirsem nasıl olur?" diye sordu...

"Fena olmaz, kanı büsbütün köpürür."

Fakat ona, ağzı ile bir yudum şarap ikram edeyim derken, az kalsın gözünden olacaktı. Hayvan, kaşının üstüne müthiş bir gaga kondurdu. Nahiye müdürünün gözü kanla örtüldü. Ama o hiç de kızmadı horozun bu saldırisına.

"İyi alamet bu," dedi. "Bacaksız yere sereceği muhakkak."

Hükümetin Horozu'nu, törenle nahiye müdürünün evine götürdük. Yolda bize Tefvik de katıldı. Kümesin kapağını açıp içeri bırakınca, Hint horozu, tavuklara bir iktidar gösterisi yaptı. Kanatlarından birini yerde sürüyerek her tavuğun etrafında cakalı dönüşlerle döndü. Sonra kanatlarını çırparak, "Öööööö.." diye uzun uzun öttü, kalın davudi sesiyle. Yerdeki yemleri gagalayarak dişilere ikramda bulundu.

Biz uzaktan bu töreni seyrederken nahiye müdürü, "Şimdi neredeyse Çakıcı görünür duvarda," dedi.

Hükümetin Horozu, beyaz bir tavuğu tuşa getirirken komşu külhanbeyi, duvarın üstünde kanat çırpı, öttü. Sonra kümesin üzerindeki tele atladı. Oradan kışkırtıcı seslerle, pozlarla Hintliye kur yapmaya başladı.

Hükümetin Horozu, küçük kavgacıyı tel örgünün altından gagalamanın mümkün olmadığını görünce, kümesin kapısından dışarıya fırladı. Küçük horoz da yere atladı. Boyunlarının tüyleri meç korkulukları gibi kabardı. Gagalar ileri doğru uzandı, ayaklar gerildi.

Bu sırada bir ördek çıktı kümeden... Kavga ile son derece ilgili görünüyordu. Garip garip vaklıyordu. Nahiye müdürü, "Bu benim Sokrat'ır. Horoz dövüşünde hakemlik yapmaya bayılır kardaşım," dedi.

Adını neden Sokrat koyduğunu sordum. Güldü, "Balıran tohumu yiyerek zehirlenmişti de," dedi.

İlk saldırışı komşu külhanbeyi yaptı. Göğüs darbesi, iri yapılı horozu yerinden bile kıpırdatamadı. Tersine bacaksız, kendisi geriye yıkıldı. Fakat çevik bir hareketle toparlandı, boyun tüyleri kabarık, saldırış fırsatı kollayarak rakibinin karşısına dikildi. Bu kez Hintli yüklendi. Bir göğüs ve mahmuz darbesiyle küçüğü üç metre öteye fırlattı. Daha yerden kalkmasına vakit bırakmadan ibiğine, üst üste iki gaga indirdi. Küçük kavgacı, kanayan ibiğinden gözlerine kan sızmasına rağmen hiddetle hasmına saldırdı. Ne çare ki arada sıklet farkı vardı. Horoz sıkletin ağırla güreşe tutuşmasına benziyordu bu kavga...

Üç dakika geçmeden, komşunun külhanbeyi sağa sola kaçmaya başladı. Her seferinde Hintli yetişiyor, öldürücü bir darbe indiriyordu hayvancağıza. Az sonra yorgun, kanlar içinde perişan, duvar dibinde serildi kaldı...

O zaman Hint horozu, küçümseyen bir kasılışla geri döndü. Kümese girmeden, kanatlarını çırparak hiddetli, muzaffer bir gürleyişle öttü.

Tavuklar gıdaklayarak çevresine toplandılar. Sokrat da gagasını uzatarak horozun başarısını kutladı.

Nahiye müdürü gitti, küçük horozu bacağından kaldırdı, "Bunu hak etmiştin köftehor!" dedi.

Tevfik sordu:

"Bu kanlı vukuatı jandarmaya haber vereyim mi?"

Nahiye müdürü, "Yoo... Ben vazifemi bilirim kardaşım," dedi alayla.

"Ne yapacaksın yani?"

"Arkamdan gelin de görün ne yapacağımı..."

Peşine düştük. Küçük horozu baş aşağı sallandırmış, iri adımlarla önden gidiyordu nahiye müdürü... Yorgunluktan kanatları sarkıyordu hayvancağızın. Şarapçı'nın önünden geçerken Hidayet bizi gördü, "Gene mi dayak yedi seninki müdür bey?" dedi.

"Sen dayak yiyenin çarşı pazar, ben dayak yedim, diye dolaştığını nerde gördün kardaşım? Horozun sahibini arıyoruz, sahibini..."

Kahvenin önünde nargile tokurdatan bir adamı görmüştü, "İşte Kadir Ağa buradaymış," dedi.

Kadir Ağa dedikleri bu muymuş? Bunca işi çevirenin ufak tefek, suratsız biri olacağını kim umar? Yüzünde dalavereci bir ferasetten ziyade bönlük var.

"Kadir Ağa, bu sefer tencereye girme sırası senin horozdaymış. Üzülme... Bizim pehlivan senin kümesteki tavukları da idare eder. Bu bacaksız aratmaz onlara" -beni göstererek- "beyefendi benimkine Hükümetin Horozu adını taktı. İznin olursa şu çöplükte acık da Hükümetin Horozu ötsün," dedi.

Tahterevalli

Suyu getirme işi için yapılan ilk toplantıya beni de çağırdılar, gidemedim. Ayak bileğim fena. Dün gece gine yıkık manastıra çıktım. Saatlerce bekledim, nafile... Poyraz rüzgârının ıslıklarından başka bir şeyle karşılaşmadım orada. Dönerken yerdeki çam yapraklarından kaydım, sağ ayağım burkuldu. Sabaha kadar uyuyamadım, ayak bileğim şişti. Ali Efe, "Sıcak su ağrıyı yumuşatır, şişi de indirir," dedi. Sabahtan beri ayağımla uğraşıyoruz. Toplantıdan çıkan Tefik geldi, "Tahterevalli," dedi alayla. "Sevda yolunda mı gazi oldun yoksa?"

Sırrımı henüz açmadım Tevfik'e. "Hayalle avunuyor," diye güldüreyim mi kendime?

"Gece mahzene şarap almaya inerken kaydı ayağım," diye bir yalan uydurdum.

Ayağıma baktı Tevfik. Ali Efe'den biraz zeytinyağı istedi. Ceketini çıkardı.

Bir yandan ayağımı ovuyor, bir yandan toplantıyı anlatıyor, Rum okulunu inşaat şantiyesi haline getirmeye karar vermişler. Taşocağının kamyonu, dönüşlerinde İzmir'den çimento, Menemen'den künk yükleyecekmiş. Böylece nakliye işi için beş para harcanmayacakmış. Muhtar, yarından itibaren çıkaracağı imece postalarına boruların döşeneceği hendekleri kazdırmaya başlayacakmış.

"Öbür gün Muhtar Rıza Usta, ihtiyar heyetinden biri, nahiye müdürü, sen, ben İzmir'e gideceğiz... Çabuk iyileşmen lazım. Boruları, lüzumlu inşaat malzemesini, Halim Bey vaadini yerine getirmediği takdirde, çimento-yu mübayaa edeceğiz," dedi.

Ayak bileğimde bir ferahlık duyuyordum.

"Satın alma komisyonlarına ayıracak parası da vardı demek köyün?" diye alaya aldım.

"Çamlık Derebeyi'nin cipi ne güne duruyor? Yemek içmek de kendi kesemizden," dedi gülerek.

"Nahiye müdürü de yapacak mı bu yiğitliği acaba?" diye sordum.

Çamlık Derebeyi yiğitlik taslama fırsatı vermez ona. Gülüştük.

"Peki ama ölçüp biçirmeden malzeme alınır mı? Bir mühendis getirtilseydi bari?" dedim.

Tevfik başını salladı.

"Rıza Usta vaktiyle bu işin yapılmış olduğunu söyledi. Yalnız alacağımız boruların kalınlığını yukarıdaki borulara uyduracağız. Rıza Usta onu da biliyormuş. Borular üç inçlikmiş."

"Desene bu Rıza Usta yaman adam!"

Tevfik, "Ha, senin hemen arkadaşına mektup yazarak ustaları istemen lazım. Birkaç güne kadar boruları döşeme işine başlayabiliriz. Adamlar, ha deyince belki yola çıkamazlar," dedi.

"Olur."

İzmir'e gideceğimiz haberi kanımı kaynatmaya başlamıştı.

"Gitmişken bir gece kalalım bari İzmir'de... Sevda yolunda gazi olmak orada daha çok yakışık alır. Bir gecede de neler olmaz?"

Ayağım iyice düzelmediyse de, nahiye müdürünün, "Çivi çiviye söker," öğüdüne bir itirazım olmadı. Çamlık Derebeyi'nin cipi ile İzmir'e indik. Önce Halim Bey'in yazıhanesine uğradık, bulamadık. Evinden gelmemiş henüz. Nahiye müdürü, evine telefon etti. Halim Bey'e vaadini hatırlattı. "Sözüm söz," demiş Halim Bey. Onlar telefonda konuşurken, Tevfik duvarda asılı bir resmi gösterdi, "İşte, merak ettiğin Halim Bey bu zattır," dedi.

Resmi dikkatle inceledim. Hayalimde kalan kızın ince yüz çerçevesiyle etli, iri yapılı bu hacıağa siması arasında en ufak bir benzerlik bulamadım, "İyi adama benziyor," dedim.

"Menfaatine dokunulmazsa iyiliği, fenalığı belli olmaz," dedi Tevfik, kapalı bir yüzle.

Yazıhaneden sonra birkaç hırdavat deposuna uğradık. Üç inçlik boru, somunlar, tapalar, musluklar satın aldık. Yalnız bunların bedeli dokuz yüz yirmi lira tuttu.

"Bu gidişle, evdeki pazar çarşıya uymayacak galiba," dedim.

Çamlık Derebeyi, gerekirse kesenin ağzını açabileceğini hissettirir biçimde, "Bir kolayı bulunur, sıkılma bey," dedi. Muhtar, yolculuğa çıkalı beri pek az lafa karışmıştı, "Evelallah bu işin hakkından geleceğiz," dedi. Na-

hiye müdürü, bir gazinoya gitmemizi istediği halde, Tevfik'in ısrarı ile Havra Sokağı'ndaki meyhanede içtik. Talebeliğinin gamlı günlerinde hep burda çekermiş kafayı Tevfik.

"Su katılmadık meyhanedir orası," dedi Tevfik.

Muhtarla ihtiyar heyeti üyesi gündüzden ayrılmışlardı bizden. Çamlık Derebeyi işlerini bitirdikten sonra bizi bulacağını söylemişti. Nahiye müdürü, "Atlatmaca yok ha," demişti. "Bunu hükümetin emri bilesin, karışmam sonra." Tam da zamanında gelmişti Çamlık Derebeyi.

Saat ona kadar nahiye müdürü iyice oldu.

"Bizim çeşmeden abıhayatı böyle bol bol akıtacak mısın, Çamlık Derebeyi?" diyor, kadahleri arka arkaya yuvarlıyordu. Biz de yükümüzü aldık. Çamlık Derebeyi daha ziyade nahiye müdürünün kadehini boş bırakmamaya çalışıyordu.

Kalktığımızda nahiye müdürünün ayakta duracak hali kalmamıştı. Çamlık Derebeyi, "Biz otele gidek gayri... İşimiz tamam bizim," dedi. Gittiler.

Tevfik, "Ağanın meramı programın çeşitlenmesini önlemekmiş. Nahiye müdürünün habire kadehini doldurması sebepsiz değilmiş. Kısa yoldan onu otele getirmekmiş meramı. Ağa kısmı hesabını iyi bilir," dedi.

"Sen bizim hesabımıza bak... Biz ne yapıyoruz?"

"Sevda için bir gece yeter de artar orada, diyordun... Hadi bakalım, göster kendini..."

"Nereden başlayalım?"

"Sen say da ben söyleyim."

"Park yosması ile evine gidip içkiye devam etmek, orada zıbarmak var..."

"Gazi olmak için iyi bir reçete doğrusu... Geç bunu... Bizim köydekiler daha temizdir hiç olmazsa."

"Biraz daha pahalısı, bir randevu evinde sabahlamak..."

"Başka?"

"Barda kurtları dökmek. Sonunu getirmek daha çok keseye bağılı."

"Geç, başka?"

"Çamlık Derebeyi'nin cipi ile bir kanyı dağa kaldırmak. Ulan ben sevda tellalı mıyım? Hergeleyle bak..."

Gülüyor!

"Böyle başlanır belki o mesleğe de..." diyor.

Bir yumruk indiriyorum omzuna, "Karar?" diye bakıyorum yüzüne.

"Şöyle yukarıya doğru bir uzanalım da, parktan aşağı bakarak veririz kararımızı..." diyor.

İkiçeşmelik'ten yukarıya doğru çıkıyoruz. Kahvelerden tavla şakırtıları dökülüyor yollara. Arada bir caddeyi dolduran otobüslerden kurtulmak için yan sokaklara sarpıyoruz. Hiç ayak basmadığım yerlerden geçiyoruz.

"Bu sokakları karış karış bilirim ben," diyor Tevfik.

"Aşk buhranı yüzünden mi?"

"Daha fena... 'Varlıkla yokluk arasında tahterevalli' oyunundan."

"Sendeki bu tahterevalli düşkünlüğünü anlamıyorum doğrusu... Her zaman dilinde bu laf..."

Parkın içine girmiştik. Durdu,

"Benim kabahatim ne? Dünyamızda tahterevalliden başka şey yok ki... Şu ağaç, şu toprak... Tahterevallinin iki ucu değil mi? Toprak ağaca, ağaç toprağa. Bir iniş, bir yükseliş.

Gündüz-gece... Yaz-kış... Sevinç-keder... Hastalık-sağlık... Doğum-ölüm tahterevalliden başka bir şey mi? Şu aşağıdaki lambalar altında dolaşanları bir düşün. İyiler kötüler, açlar toklar, idare edenler idare edilenler, kuvvetliler zayıflar daima tahterevallinin iki ucunda oturuyorlar mı? Tarih, irtica ile inkılap arasında sürekli tahterevalli oyunundan başka ne?"

"Felsefenin tam zamanını buldun," dedim alayla. "Biz aşk aramaya çıktık."

"Aşk da o, kendi içimizde, arzu ile nefret arasında bir bocalama. Bir yanmak, bir sönmek kendi dışımızda; bir kaçış, bir kovalayış... Sen çağırırsın o kaçar. O razı olur, sen istemezsin... Şu iki varyant yol gibi... Bir sağdan dönüş, bir soldan. Aşağıdan yukarıya bir zorlama, yukarıdan aşağıya tehlikeli bir kayma."

Barın kapısına kadar hep bu çeşit konuştu. Birkaç sefer göz göze geldik. Alev gibi yanıyordu gözleri.

Caz gürültüsü, sigara dumanı, alkol ve esans kokusu, nemli bir sıcaklık, floresan ışıklara benzer soğuk kahkahalar ortasından geçtik. Salonun en kuytu köşesine oturduk. Tevfik, garsondan votka istedi. Zihnen meşgulumuş gibi durgun bir hal peydahlamıştı. Yanından kaçmak isteği duyuyordum.

Dansa kalktım.

Kız genç, hoş, sevimli bir şeydi. Tatlı bir konuşması vardı. Dans bitince kendisini büfeye götürmemi istedi. Tevfik'in yanına hemen dönmek için razı oldum. Beni biraz masrafa soktu ama acımadım...

Ben ona çıplak fıkralar anlattım, o bana müşterilerinin seksüel sapıklıklarını saydı döktü. Konuştuk, kahkaha attık, dans ettik.

Bir ara Tevfik'e baktım, boyuna içiyordu. Onu, bütünü ihmal etmemiş olmak için kızıdan ayrılmak, masaya dönmek istedim.

"Ben de masanıza geleyim, korkmayın... Konsomasyon yapmam," dedi. Sonra ceketimin iliklerine parmaklarını geçirerek sokuldu.

"Bu gece kaçırmam sizi elimden..."

"Teşekkür ederim ama," dedim, "arkadaşım fazla sarhoş... Belki bir münasebetsizlik eder. Kadınlarla arası pek iyi değil. Ben biraz sonra tekrar gelirim yanınıza..."

"Kıskanıyor musunuz yoksa?" dedi alayla.

"Ne münasebet?"

“Öyle ise beni de götürün masanıza. Arkadaşınızın idaresini bana bırakın. Her erkek hoşlanır benden.”

Tevfik, gelişimizin farkında olmamış gibi hareketsiz kaldı. Masada yarılanmış bir şişe şarap vardı. Votkadan sonra şarap? Yüzü biraz daha alevlenmişti. Etrafı gölge ile halelenmiş, gözlerinde adeta yakamozlar uçuşuyordu.

Kız, Tevfik’e sokuldu, “Size misafir geldik, bir şey ikram etmeyecek misiniz?” diye sordu.

Tevfik, kızın yüzüne bakmadan, önündeki bardağı ona doğru sürdü.

Kız, bardağa dokunmadı bile.

“Aynı kadehten yalnız sevgililer içer... Siz benim hiçbir şeyim değilsiniz ki,” dedi.

Tevfik, kıza baktı, “Çok toysun daha yavrum,” dedi. “Aynı kadehten içmek diye bir şey olmadığını öğrenirsin bir gün elbet.”

Diline hafif bir ağırlık gelmişti. Kız hayret eder gibi kaşlarını kaldırdı:

“Bu kadeh sizin değil miydi?”

Tevfik başını salladı, cevap vermedi. Kız, kadehi alırken Tevfik mırıldandı:

“Hiçbir şeyin benim olmasını istemem ben...”

Kız, kadehi dudaklarına götürdü. Cana yakın bir gülümsemeyle Tevfik’e bakarak, “Ne tuhaf,” dedi. “Ben de her şeyin benim olmasını isterim.”

Tevfik’in yüzünde bir gülümseme uçtu, söndü:

“Sen küçükken yemişlerini muhakkak, sırtını odadaki kilere dönerek yerdin. Tahterevalliye, kayık salıncağına binmekten de hoşlanırdın.”

Kız, neşeli bir hayretle, “Nereden bildiniz?” diye haykırdı. “Gerçekten de öyleydin. Hâlâ da geceleri parktan geçerken çocuk bahçesindeki tahterevalliye bineriz,” dedi.

Tevfik iblisçe güldü:

“Ben de öyleydin küçükken de, ondan biliyorum. Tahterevalliye bindin mi önce sen yükselirsin, öbür taraf

alçalır. Sonra sen alçalırsın, öbür taraf yükselir. Yükselmek iyi ama alçalırken yüreğimde bir üşüme duyardım.”

Kız ağzını büzerek, “Hiç de değil,” dedi, “ben aşağıya düşerken kahkahayla gülmek isteği duyarım. Buradan çıkınca parka gidip tahterevalliye binelim mi?”

Tevfik, kızıdan kalan şarabı içti, elinin tersiyle dudaklarını sildi, “Ben artık tahterevalliye binmiyorum,” dedi.

Kız; şımarık bir çocuk gibi, dargın bir sesle, “Neden? Aşkolsun size. Korkuyor musunuz yoksa? Sakın tahterevallinin öbür ucundaki insan oyun edip sizi yere mi düşürdü? Bir yeriniz mi acıdı?”

Tevfik, kıza şefkatle baktı, “Daha fena, tahterevallinin iki ucu olmadığını anladım,” dedi.

Kız, büyülenmiş gibi Tevfik’e bakıyordu.

“Yok canım? Bizim parktaki tahterevallinin iki ucu da var. Binerseniz siz de pekâlâ görürsünüz.”

“Dikkatle bak... iki ucu olmadığını fark edeceksin...”

Bir an sustular. Kız sordu:

“Peki şimdi hoşlandığınızı ne sizin?”

“Bilmediğim şeylerle benim olmayanlar...”

Kız ellerini çırpı:

“Öyleyse benden de hoşlanacaksınız.”

“Senden mi, niçin?”

Kız gayet işveli bir yan bakışla gülümsedi:

“Tabii ya, ben sizin tanımadığınız bir kadınıym, sizin de değilim.”

Tevfik acı acı güldü, “Keşke öyle olsaydı,” dedi. “Maalesef seni, senden ziyade tanıyorum. Üstelik ne yazık, kendinden ziyade bana aitsin.”

Kız hoppa bir kahkaha attı:

“Ancak on dakikadan beri şu masada beraber oturuyoruz. Daha parmağımın ucuna bile dokunmadınız. Ben neden size ait oluyormuşum? Adımı bile bilmediğiniz halde, beni nereden tanıyabilirsiniz?”

Tevfik'in yüzü alaycı, hor gören bir anlamla doldu. Sonra gözlerinin içi tutuştu:

"On dakika yahut on milyon sene... Zamanına aldırma sen, işin aslına bak. Adın Havva değil mi senin?"

Kız bir çığlık kopardı:

"O benim göbek adım. Bana burada Suzan derler..."

"Ne derlerse desinler, sen osun. Yalnızlığımı anlamam için yaratılan mahluk..."

Hiddetle bağırdı: "Benim olan ne varsa hepsini mahvettin..."

Kız korku ile geriledi:

"Ne münasebet? Ben sizi hiçbir zaman tanımadım ki..."

"Felaket de burada ya işte. Beraberlikten doğan yalnızlık... Tek taraflı tahterevallı... Göklerin musallat ettiği afet. Niçin bana yabancı olduğun halde anamsın, kardeşimsin, karımsın..."

Suzan sinirlendi:

"Ne demek istiyorsunuz kuzum? Saçmalamayın Allah aşkınıza... Şarabı fazla mı kaçırdınız? Sarhoş musunuz yoksa?"

Tevfik yeisle güldü:

"Ah keşke bir defacık sarhoş olup da kendimden geçseydim. Belki düzelirdi her şey. Ama beynimdeki ateşe ne şarap tesir eder ne votka..."

Elini alnından geçirdi:

"Aslına bakarsan, bu ateşten de şikâyet hakkım yok. O olmasa benden ne kalır? Sen olur muydun? Açık konuşmamı ister misin? Bütün keramet seni aramakta... Sen mevcut olmadığın zaman bir şeysin Havvacığım..."

Kendini sandalyeye bıraktı. Başı geriye düştü. Suzan büyülenmiş gözlerle bakıyordu ona. Kulağına eğildim, "Fazla sarhoş... Biz kalkıp gitsek fena olmayacak," dedim.

"Nereye gideceksiniz? Otele mi?"

"Tabii başka nereye? Koskoca şehirde, garip olduğumuzu söylemedim mi?"

Suzan azimli bir tavırla, "Dünyada olmaz," dedi. "Bize gidelim... Oturduğum apartmanda doktor da var."

Bir taksi çağırttı.

Bizimle gelirken, Suzan, patronundan izin bile almak lüzumunu duymadı. Tefvîk ikimizin ortasında, kol-tuğa yaslanmış, gözleri donuk donuk, sayıklar gibi konuşuyordu:

"Seni aramalı fakat hiçbir zaman bulmamalıydım, Havvacığım... En iyisi Serendip'ten ayrılmamakmış. Orada güneş altında erlere ölüm talimi yaptırmak hoş bir şeydi. Akdeniz güneşi sayesinde, kadınlar arasında 'yağız teğmen'e çıkmıştı adım. Muvazzaflardan daha itibarlı bir yedek teğmen... Harp ilahı Balkanlar'a ayak basmıştı. Ordudan izinler kaldırılmıştı. Ama benim iznim çıktı. Buluşmak mukadderdi çünkü."

Bir film seyrediyorduk sanki... Sözleri aydınlıktı, mücessemdi...

"Denizlerde mayın sürüleri dolaşırsa vapurlarda yolcu olur mu?"

Salon تنها... Piyano açık... Ben yalnızım... Piyano tuşlarından Havva, diye yalvaran inilti ler dökülüyor.

Piyano üzerine iki beyaz kol uzandı. Sonra da bir kumral baş yanağını dayadı onlara... Nefesim kesildi, parmaklarım uyuştı. "Niçin durdunuz? Ne güzel çalışıyordunuz, hoşuma gidiyordu," dedi genç kadın. Sesine yıllardan beri aşınaymışım gibi geldi bana. "Kimseyi eğlendirmek için çalmam," dedim. Yalandı bu... Onun için çaldığımı biliyordum. "Öyle ise gene kendiniz için çalın," dedi. "Kendim için çaldığıma emin olmak isterim," cevabını verdim. "Bir şeyden emin olmak, ölüm gibi korku verir bana... Ne olur emin olmaktan bahsetmeyin." "Peki ama, bana ne sizin korkularınızdan? Benim güvenlik sistemimden de size ne?" Genç kadın altdudağını ısırdı.

Ben aslında kaba adam değilim ama bu kadına karşı kabalaşmaktan içime çılgın bir haz doluyordu.

“Mesela şuna emin olmak ister misiniz?” diye sordu. “Vapur yolculuğu esnasında birbirimizi ölesiye seveceğiz. Gene de birbirimizin olmayacağız.”

Tüylerim ürperdi.

Felakete bakın, onu ezelden beri sevdiğimi anlıyordum.

Ama ne tuhaf... Bu sözlere kahkahalarla güldüğümü hatırlıyorum. “Güneş aydınlığında zifirî karanlık. Çok alaycısınız,” dedim. Yüzü sapsarı oldu. “Beni ölesiye seveceğinizi biliyordum,” dedi.

On yedi saat sürdü yolculuğumuz... Cennetten kovulalı beri ilk defa bir araya gelmiş iki yarımдық. Fakat bir türlü bütün olamadık.

Yolun yarısında o kendini vermek istedi. Ben anlamazlıktan geldim. Sonra ben tutkun istekler gösterdim. O, hayır dedi.

Tahterevalli...

Vapurdan inmezden birkaç saat önce kayboldu. Tekrar ortaya çıktığı zaman, gözlerinin altı yorgun, rengi uçuktu. Ama bir öç alma hazzı ile gözlerinin içi parlıyordu.

Çılgın gibi, “Ne yaptın?” diye bağırdım. Başını eğmedi, dimdik gözlerime baktı... Her şeyi anladım. “Alçak orospu!” diye haykırdım.

“Oh, söyle, rezil et beni... Yüreğıme ferahlık veriyorsun...”

Ayaklarım yere basmıyordu. İnledim:

“Kimdi?”

“Senden on defa aşağı bir adam.”

Yanında duramadım, salona kaçtım. Piyano şimdi yaralı bir gönüldü, ezilmiş bir gururdu, bir yalvarıştı, bir isyandı, bir cinnetti fakat her şeyden ziyade bir çağırıştı.

Gene piyanonun üzerinde beyaz iki kol belirdi.

Sonra üzerine kumral bir kadın başı yanağını dayadı. Gözlerinde yaşlar vardı.

“İşte geldim... Al götür beni,” dedi. “Ebediyen ayrılmak istemezsen himayene al, kudretinin baskısı altına girmek istiyorum...”

Hiddetle fırladım yerimden:

“Sırtımda bir yük taşımak ağır gelir bana...”

Gözlerindeki yaşlar kurudu. “Peki öyleyse, bana vapurdan motora kadar refakat et. Sonra dilediğin yere gidersin,” dedi azimle. Eşyalarını toplamak için ayrıldı. Ben güverteye çıktım.

Gemimiz küçük bir limana giriyordu. Mayına çarpmak tehlikesi, fırtınalar açık denizde kalmıştı. Yüreğimde sonsuz bir rahatlık vardı. Herkese iyilik etme hisleriyle doluydum...

Bir er geldi yanıma... Kaçak olarak memleketine gidiyordu. Sevgilisini elinden aldırılmamak için harp zamanı kurşuna dizilmeyi göze almış, ordudan firar etmişti. İnzibatlara yakalanmamak için emirerimmiş gibi karaya çıkmak istiyordu.

Razı oldum.

Vapurun merdivenlerinden inerken genç kadının titrediğini hissediyordum. Dehşet içinde sağa sola bakıyordu. Peşimiz sıra sahte emirerim onun bavullarını getiriyordu.

Genç kadın ayrılırken elimi öptü, yanağını üzerine sürdü. “Senden başka kimseyi sevmedim, hiçbir zaman unutamam seni,” dedi.

Arkama bakmadan oradan uzaklaştım.

Bir ay izinle geldiğim halde, bir hafta duramadım memleketimde. Küçük limandan beni çağıran bir ses geliyordu sanki kulağıma.

Rıhtımda, ayrıldığımız yerde onu bekler bulacağımı sanıyordum. Motor kaptanı beni tanıdı:

“Bir hafta önce Rahmi Bey’in kızına büyük bir iyilik ettinizdi. Sayenizde vapurdan sağ salım çıktıydı. Ama insanın alın yazısı değişmiyor işte. Eski kocası, dün, çarşı içinde onu bıçakla delik deşik etti. Zavallı taze, cansız yere yıkıldığı zaman katil koca, ‘Gelsin teğmenin şimdi de seni elimden alsın!’ diye bağırıyordu.”

Tevfik birden çırpınmaya başladı!

“Sesi kulaklarımdan gitmiyor, ‘İşte geldim, al, götür beni,’ diyor her saniye. Kalbim burkuluyor kökünden.”

Suzan’ı omuzlarından tutup sarsıyor: “Ben tahterevalliye nasıl binerim artık. Onun yalnız bir ucu var diyorum sana...”

Tezek ve gaklamayı unutan saksağan

Ah gözünü sevdiğim aydın kişi
1952 senesinde Anadolu’da
hâlâ tezektir her işin başı.

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Köyden çıkarılan imeceler suyolunu kazıyorlar. Mühendis Nihat Yöndeş’in gönderdiği yol postası geldi. Bir çavuşla dört işçi yollamış. Bunlardan biri su tesisatı yaparmış. Postanın teçhizatı, çadırları, ot yatakları, karavanaları her şeyleri tamam... Yamandır bizim Nihat Yöndeş...

Mustafa Çavuş’a, suyun kaynağına yakın bir çamlık içinde çadırlarını kurmalarını, yerleşmelerini söyledim; öğleyin teftişe geleceğimi de ekledim.

Nihat Yöndeş, Mustafa Çavuş’la bir mektup göndermiş. Bir sürü havadis vermiş tanıdıklarından... Geçen ağustosta tekaüt edilen Mühendis Sami’den de bahsetmiş.

Mühendis Sami Erzurumluydu. Tekaüt olunca ne işle uğraşacaksın sorusuna, "Ben tezek müteahhitliği yapacağım," cevabını verirdi. Hep gülerdik bu sözüne...

Mühendis Nihat Yöndeş, mektubunda diyor ki:

"Sami Bey'i görme... Kelle kulak yerinde. Kalantor bir hacığa olmuş. 'Ne iş yapıyorsun?' diye sordum. Her zamanki şivesiyle, 'Ha bilmey misin babam, hep söylediyte tezek müteahhidi olacağımı,' cevabını verdi. Hakikaten de tezek müteahhitliği yapıyormuş. Ama tezek yerine daha ince bir kelime bulmuş, kerme müteahhidi, dedi. Hayvan tersinin gübre olarak bitkileri canlandırdığını bildirdim. Hatta yakıldığından da haberim vardı. Ama bir müteahhidi zengin edeceğini hiç hatırıma getirmezdim."

Bu işle uğraşan yüz elli adamı varmış Sami Bey'in. Bunlardan bir bölüm şehir içinde hanlarda, pazaryerlerinde, sokaklarda dolaşır. Hayvan pisliği toplarmış. Bir kısmı civardaki köylere, kasabalara gidermiş, bir kısmı da kırlarda sürülerin peşinde dolaşmış. Sami Bey kilosunu yüz paradan satın almış bu hayvan terslerinin. Adamları bunları samanla karıştırır, kalbur kasnaklarıyla kerpiç gibi dökermiş. Yazdan depolar dolusu tezek istif edermiş Sami Bey... Civardaki garnizonların, resmî dairelerin tezek ihtiyacını büyük ölçüde Sami Bey karşılamış.

Mühendis Nihat, "Sami Bey, bizim ortaokul müdürü Fuat Bey'e de rastlamış, okulların birinde..." diye devam ediyor mektubuna.

Bizim müdür, İnönü'nün hayranlarındandı. Geçen yıl doğuya gitmişti. Sami Bey'in anlattığına göre, Fuat Bey, öğretmen odasında, punduna getirip İnönü'den söz açar, öğretmenlere dinletirmiş. Okula naklen gelen bir beden eğitimi öğretmeni varmış. Yeni iktidarın yaptığı başarılı işlerden, yeni yolların mükemmelliğinden bahsedecek olmuş. Arkadaşları, "Aman, müdür duymasın eline dolar seni!" diye uyarmışlar. Ama birisi müdüre yetiştirmiş öğretmenin Demokrat Parti taraflısı olduğunu. Mü-

dür bey takmış kancayı öğretmene. Programını, nöbet günlerini öyle düzenlemiş ki, adamcağız her gün sabah-tan akşama kadar okuldan ayrılamıyormuş. Üstelik öğrenci kollarının çoğunu da ona yüklemiş. "Senin dersin az birader, en gencimiz de sensin, ne yapalım?" dermiş. Müzik derslerini de ona yüklemek için kendisini çağırtmış, "Gel bakalım bizim Demokrat sportmenimiz... Bu işin hakkında gelsen sen gelirsin," demiş. Oğlanın canına tak demiş artık. Hergele bir şeymiş de anlaşılan... Çocuklara, "Yaşa İsmet Paşa, çok yaşa" nakaratlı bir marş öğretmiş. Kırdan dönüşte, kasaba içinden geçerlerken bu marşı söyletmiş çocuklara.

Daha çocuklar bahçeden, "Sağ ol!" deyip dağılmadan, müdür, kan ter içinde gelmiş yanlarına... Bağırması, çağırması, bu marşı söyledikleri için onlara ceza vermeye kalkmış... Beden eğitimi öğretmenini araya girmiş, "Marşı ben öğrettim, ben söylettim müdür bey," demiş. "Sizi memnun etmek istemiştım de..."

Müdür, mendiliyle terlerini silmiş. "Aman evladım," demiş, "bu yaşlı halimle buralarda süründüğüm yetmiyor da, senin yüzünden bir de tekaüde mi sevk edileyim? Bizim paşaya hayranlığımız tarihî şahsiyetinden öteye geçmez... Dershane duvarları içinde kalır bütün sevdiklerimiz, evladım." O günden sonra da yakasını bırakmış öğretmenin.

Postanın kampını teftişe giderken Tevfik'e uğradım.

Tevfik, gene eski Tevfik.. İzmir'deki buhrandan eser bile yok. Sanki bir kâbustu, geldi geçti... O gece Suzan'ın apartmanında yatağa yatar yatmaz sızmıştı. Suzan onun başucunda sabahlamıştı. Ben de salonda, bir koltuk üzerinde gecelemişim. Sabahleyin Tevfik uyandığı zaman, gece olup bitenlerden hiçbir şey hatırlamıyordu. "Çok içmişim yahu," dedi, "ağzım pas tutmuş." Suzan bir kadeh votka getirmişti. Tevfik'e tutkun bir hali vardı. "Beni de beraber götür, köyünü göreyim," dedi. Tevfik votka-

nın alkolüyle boğazı yanmış gibi yüzünü buruşturdu. "Tahterevallı," dedi. "Köyün neresini göreceksin? Çerçöp dolu sokaklar, ışıksız evler..." Kız asılınca, "Şimdi iş mevsimi... Sonbaharda gelir, alının seni bir gün..." diye başından savdı.

Yolda, "Mutlaka gece hezeyanlarda bulunmuş olacağım," dedi. "Gece karanlığı ile abuk sabuk konuşmalar kadar bu karıları zıvanadan çıkaran bir şey görmedim ben..." Bir daha bu konuyu hiç kurcalamadı. O gecenin muhasebesi, sanki bu sözlerden ibaretti...

Mustafa Çavuş becerikli adam. Askerde de çavuşluk yapmış, yeni terhis olmuş, askerliğini unutmamış daha... Öğleye kadar her işi düzenlemiş, çadırları kurdurmuş, sahra helasını kazdırmış... Ağaçların arasında bir de çardak yaptırmış. Bizim geldiğimizi görünce, işçileri çadırın önünde, teftişe hazır bir şekilde düzenledi. Bu disiplin ruhu çok hoşuma gitti. Nihat, seçeceği adamları bilir daima...

Yirmi adım kala peltek, cırlak bir ses, "Mustafa Çavuş, Mustafa Çavuş... Hazır ol, dikkat, sağa bak!" diye bağırdı. Ses sanki yerin içinden geliyordu.

Meğer Mustafa Çavuş'un askerlik dönüşü, kışladan getirdiği bir saksığanı varmış, bağırان oymuş. Erlerin sıraya dizildiğini gördü mü, hemen safların önünde dolaşmaya başlar, bu komutu verirmiş... Bir seferinde tümen komutanı alayı teftiş ederken de aynı şeyi yapmış. Teftişin heybeti sarsılmış...

Başının tüyleri dökük, keltroş bir saksığandı. Rüzgârdan kuyruğu çarpıldığı halde kasıla kasıla dolaşıyordu.

Tevfik, "Böyle bir yerde, kıta takdimini ancak böyle bir tüysüz saksığan yapabilirdi tabii..." dedi.

Posta ile suyun kaynağına çıktık. Oradan, aşağıda hazırlanmakta olan hendekler görülüyordu. Yapılacak işleri onlara anlattık. Köylerden derlenen bir posta, buradaki boruları sökerken, öteki postanın, aşağıda çeşmeden kaynağa doğru, demir boruları döşemesi gerekiyordu.

Güneş batarken kampa döndük. İşçilerden biri ocakta yiyecek hazırlıyordu.

Tevfik, "Muhtar, yemeklerinizi gönderecek evladım, niye zahmete girdiniz?" dedi.

Mustafa Çavuş bunu duymazlıktan geldi, "Bir kahve pişireyim, azıcık dinlenin beyim," dedi.

Grupla tutuşmuş yanan körfeze karşı oturduk.

Ağaçlarda serçeler, kumrular tüy kabartmışlar, bir akşam konseri veriyorlardı. Mustafa Çavuş'un saksıya da çardağın üzerine konmuş, tüy kabartmış... Fakat zavallı hayvan gılgılamayı unuttuğu için, güneşe karşı öteceği yerde durmadan, "Mustafa Çavuş... Mustafa Çavuş... Hazır ol, dikkat, sağa bak!" diyordu.

Gece inde, nahiye müdürünü konuşturmak için, Nihat Yöndeş'in mektubundan, Sami Bey'in tezek müteahhitliği parçasını okudum.

Şarapçı dudağını büktü: "Kerme müteahhidiymiş... peh... Düpedüz fişkı satıcısı demiyor da..."

Tevfik, "Yoo..." dedi, "şimdi tezeğin kermenden daha kibar adı var: Kokar yakıt diyorlar. Belki de müteahhit efendi tezek deposunun kapısına kocaman bir levha yazdırdı: 'Kokar Yakıt Deposu' diye..."

Nahiye müdürü, "Hidayet Bey kardaşım," dedi, "bana kalırsa, sen yarın bir mektup yaz Sami Bey'e. Kokar Yakıt firmasının bir şubasını aç burada. Kimse de rakip olmaz sana. İzmir'e kadar bütün köylerin, kasabaların fişkısını toplarsın. Üzüm ezeceğine samanla tezek kararsın, fena mı?"

Şarapçı'nın gözleri yıldızlandı:

"Hay hay müdür bey... İstifanı verir de bana ortak olursan kabul... Ben tek başıma bunca bokun hakkından nasıl gelirim? Birimiz imalatla uğraşırken, öbürümüz fişkı derleriz. Yalnız oradan bir usta işçi getirtsek fena olmaz. Bizim karacağımız tezek, olur ki yanmaz. Elbet bu boktan işin de bir inceliği vardır."

Tevfik de işletti, "Canım, Sami Bey size tezeğin evsafını bildirir elbet," dedi. "Formülünü de esirgemez. Tezekteki samanla fişkı oranını yazar.."

Nahiye müdürü, sözü Tevfik'in ağzından aldı, "Öyle ya," dedi, "hangi hayvan tersiyle hangi cins saman karıştırılırsa tezeğin kuvvei haruriyesi¹ artar, bilir Sami Bey... Sorarız, yazar bize. Tezeğin makbul olanı vardır herhalde. Mesela manda fişkısı en fazla hararet verendir belki de.."

Şarapçı peşkirini attı omzuna, "Latife bir yana," dedi, "şükredelim halimize... Gaz bulamıyoruz diye feryat etmeyelim. Bol bol yakacak odunumuz var hiç olmazsa... Patırdasın diye hayvanların kışına çanak tutup dua etseydik, halimiz nice olurdu?"

Tevfik'in kaşları çatıldı, "Servet'in üzerine oturup dilenmek gibi bir şey bu..." dedi. "Petrol yataklarının en zengini Doğu Anadolu'da... Sonra da ora insancıkları, kudret helvası kapışır gibi fişkıya saldırır birbirini çiğneyerekten. Ne zaman kalkınacak bu memleket?" diye içini çekti.

Nahiye müdürünün gözleri gene şeytanca ışıldıyor, "Sen yanlışsın Tevfik Hoca," diyor, "hor bakma o kadar öküz bokuna, kardaşım. Bizim gibi memleketlerin atomudur o... Bundan böyle öküz boku sayesinde ne orman yangını kalacak ne köy kalkınması davası. Var olsun Niloti köyü muhtarı... Onun icadı kurtardı fakir memleketleri..."

Gene neler yumurtlayacak bakalım bizim müdür? Bir şeyler uydurdu mu böyle ışıldar gözleri.

Şarapçı dayanamıyor, "Nerdeymiş bu Niloti köyü?" diye soruyor. "Sakın Kaf Dağı'nın ardında olmasın."

Nahiye müdürü gayet ciddi, cebinden not defterini çıkarıyor, "Yok kardaşım," diyor, "masal anlatmıyorum ben. Geçen gün İzmir gazetelerinde okudum. Defterime de not aldım. Niloti, Hindistan'da bir köymüş. Muhtarı-

nın adı da... dur bakayım!" Sayfaları çevirdi. "Hah, buldum; Barat Sing'miş. Anlaşılan orada da, bizim memlekette olduğu gibi tezek yakıyorlarmış. Muhtar Barat Sing, tezek dumanından usanmış olacak, hayvan tersini dumansız yakmak çaresini aramış. Düşünmüş, taşınmış bir alet icat etmiş. Alet sacdan yapılmış bir fiçı ile dört metre borudan ibaretmiş. Fıçının üst kısmında çan biçiminde bir kubbesi de varmış."

Şarapçı, "Durun bakalım, ne çıkacak içinden?" dedi yıldız yıldız gülerek.

"Şimdi," diye devam etti müdür, "muhtar, sabahleyin kalkıyor, ahıra giriyor, on ineğin taze fişkısını topluyor, su ile karıştırıyor, fıçının dibine akıtıyor. Gündüzün sıcağında sulu gübre ekşiyor, başlıyor gaz çıkarmaya... Bu gazlar fıçının kubbesinde toplanıyor. Oraya da musluklu bir boru bağlanmış. Gaz bu yoldan doğru mutfağa geliyor, havagazı gibi yanıyor. Ne koku var ne duman..."

Tevfik kendini tutamadı, "Desene müdür," diye bağırdı, "Hintli muhtar, bizim Sami Bey'den baskın. Herif maden kömürü yerine kokar yakıtla çalışan havagazı fabrikası kurmuş. Hem de on ineğin fişkısı bir eve yetiyor ha? Pes doğrusu..."

Nahiye müdürü kasıldı, "Sami Bey'in lafı mı olur kardaşım, herif dâhi dâhi..." dedi. "Uzun denemelerden sonra aletin verimini artırmış. Eğer sulu fişkıya saman ve benzeri gibi selülozu bol maddeler karıştırılırsa gaz istihali beş misli artıyormuş. Demek oluyor ki bir çift öküz tersiyle bir evin yakacak ihtiyacı karşılanıyor. Daha ne istersin? Fıçının dibine çöken tortu da gayet yüksek evsafda azotlu gübre oluyormuş. Bak, bir taşla kaç kuş vuruyor herifçioğlu! Atomun parçalanması bir şey mi bunun yanında? Herif boynuzlu atom fıçısı icat etmiş. Hem alet pahalı da değil. Bizim parayla iki yüz liraya mal oluyor her biri... Hangi köylü satın almaz böyle ma-

rifetli fiçıyı? Artık kur fabrikayı, dağıt memlekete bu fiçılarını, al bütün köylünün hayır duasını. Ne orman yangını ne dağdan kaçak odun getirmek derdi. Akli olan parti, bu fiçıların patentasını alır, iktidarı garanti eder... Dünya durdukça da reyler onundur.”

Şarapçı sinsi sinsi gülümsüyor, “Müdür bey,” diyor, “Sami Bey’e mektup yazmaya boş ver... Ge biz sennen yarın o Hintli muhtara mektup gönderelim, boynuzlu atom fiçısından numunelik bi dene sipariş edelim. Tezek deposu kuracağız da n’olacak? İstifanı ver, bizim partiye yazıl... Şu makina medeniyeti çağında öküz marka atom fiçısıynan dünyayı fethedelim, he ne dersin?”

Kuledeki aşk gecesi

Ay tutulduğu gece düş görmüş olacağıma bir türlü aklım yatmıyor. Ama Fula Dağı’na çıkışlarım da boşuna oluyor hep... Manastır yıkıntısında rüzgâr hışıldıyor, cinler cirit oynuyor. Keşki N. marka işlemeli eşarbı Ali Efe’yle göndermeseydim, elimle vermeseydim. Başörtüsü kendisinin olmadığı halde, Naziye’nin, “Benim,” deyivermediği nerden belli. Belki de Ali Efe, eşarbı Naziye’ye göstermemiştir bile. Onunmuş, deyip çıkmıştır işin içinden... Şu Naziye’yi bir gece benim kuleye getirip ağzını aramalıyım. Başka çare yok. Hem eğlenirim hem meraktan kurtulurum.

Ali Efe’ye söyledim.

“Varıp bi danışayım. Baka’m bu gece gelir mi? Öğleyin haber iderim,” dedi.

Ali Efe öğleyin uğradı. Naziye gelecekmiş. Sevin dim. Ali Efe’ye bolca bahşiş verdim. Gece için balık,

meyve bulmasını söyledim. Benim eski elbiseleri, şapka-yı istedi gene Naziye'ye giydirmek için... Usulünü hiç değıştirmiyor bizim Ali Efe...

"Ben her şeyleri hazır iderim, sıkılma sen bey," dedi Ali Efe. "Tam saat dokuzda Naziye'yi de alır, gelirim."

Bizimkileri bu gece atlatmam gerekiyor.

Gündüzden başladım numaraya. Buluşunca, bütün gece karın ağrısından helaya taşındığımı, gözümü kırpmadığımı söyledim. Nahiye müdürü, "Çivi çiviye söker, kardaşım. Bu gece çek uzoyu, bak bir şeyciğin kalır mı?" dedi.

Şarapçı itiraz etti, "Olmaz," dedi, "perhiz etsin bugün... Bir yağsız pirinç çorbası pişireyim size. Ekmeksiz için. Acık da yoğurt yiyin. Erkenden yatın... Yarına bir şeyiniz kalmaz."

"Hay Allah senden razı olsun, Hidayet Bey!" dedim. "Tevfik'e haber gönderelim de bugün inmesin bağdan."

Nahiye müdürü gözlerini açtı:

"Aman kardaşım, ocağına düştüm, alma hocayı elimden. Bu gece yalnızlıktan çatlayım mı ben?"

Şarapçı'nın çorbası pişinceye dek birkaç şekersiz çay içtim, bir kez de ayakyoluna uğradım oyunu tamam oynamış olmak için.

Çorbayı içip yoğurdu yedikten sonra durmadan esnediğim için nahiye müdürü konuşmaya tav veremedi. Jandarma komutanıyla Yenicesi'ne¹ tavlaya oturdu. Ben de sıvıştım, kuleme kapandım.

Vakit geçirmek için odayı temizledim, süsledim, masayı hazırladım. Karyolaya yeni çarşaf lar serdim Etrafa kolonyalar serptim. Gelecek kadın sanki Dame de Sion öğrencisi Marika'ydı. Bayılırdım ona. Simsiyah düz saçları lavanta çiçeği kokardı. Onun geleceği gün, Ma-

1. Bir sigara markası. (Y.N.)

dam Satanik'in odasında ne kadar vazo, resim, sehpa varsa odama taşırdım. Madam Satanik'in yanaklarını öper, sandığındaki yatak çarşaflarının en yenilerini çıkarttırırdım. Amerika'ya giden kızından "yatıkâr" kaldığını söylediği atlas yorganı da koparırdım. Ondan sonra madam, meslek aşkıyla heyecanlanır, yatağı kendi eliyle donatırdı. Sandığındaki losyonları da esirgemez, her tarafa bol bol serperdi. İşini bitirince, elinin tersiyle beyaz saçlarını alnından kaldırır, gözleri parlayarak bana bakar, "Nasıl?" derdi. "Ke'fin tamam olmuştur küçük bey?"

Bilirdim ne istediğini, "Hayır madam," derdim, "dur hele..."

Koşar, boynuna sarılır, kulağının altından öperdim. Sevgili Karabet'i, orasından öpermiş.

Madam Satanik, genç kadın gibi gıdıklanır, elleriyle beni iter, yumruklardı, "Ahlaksız çapkın, utanmoorsun deyil mi?" diye bağırdı. Sonra elbisesini düzelterek teatral bir tavırla, "Ben Karabet'imden başkasına ram olmamışım. Madam Satanik'in aftosu olmak isteordunsa, söyleseydin anan olacak karıya, seni yirmi yıl önce doğursaydı," der, yürür, giderdi.

Marika, odama girer girmez havayı koklardı, "Hele başka kadının kokusunu alayım, oyarım gözlerini," diye iki parmağıyla dudağını sıkardı. Sonra kendisini kucaklamama fırsat vermeden çırılçıplak soyunurdu, "Aramıza çapıt parçası bile girmemeli..." derdi.

Ah o çılığın geceler... O, hazdan inleyerek sabahlayışlar... Marika'nın en hoşuma giden hali, sabah kahvaltısında, benim atletimle pijama pantolonumu giyerek masaya oturmasıydı. Erkek giyim eşyası içinde daha da bir kadınca görünürdü.

Naziye'ye de atletlerimden birini giydireyim. Bavuldan temiz bir atlet fanilasını ile pijama pantolonu çıkardım, koydum yatağın üzerine.

Güneş batmadan Ali Efe, meyveyi, balığı getirdi.

"Fırında güveç ettim balığı," dedi. "Yiyeceğiniz zaman gazocağında a'cık ısıtırsınız."

Kuyudan su çekti, meyveleri içine boşalttı.

"Masayı hazır etmişsiniz... Burada yapacak iş kalmamış bana. Varıp Naziye'nin yolunu gözleyim," dedi.

Allah vere de Tevfik'le nahiye müdürü beni yoklamaya gelmeseler... Kapıyı açmazsam olmaz, açsam foyam meydana çıkacak. Hay Allah kahretsin. Ne yapsam ki?

Tevfik bağdan inseydi, şimdiye kadar bana muhakkak uğrardı. Demek inmedi, işler yolunda öyleyse...

Ama ne olur ne olmaz, ortalık kararınca ışığı yakmadım. Pencereden kıyıdaki salaş kahveyi gözetledim. Balıkçılardan başka kimse yok. Hepsi sarhoş, türkü söylüyorlar. Nahiye müdürünün evi lüks lambalarıyla şakır şakır ışık içinde. Bu akşam aile babası rolünde bizim müdür...

Hava amma da sıcak... Kulemin güneşten kızmış taşları soğuyuncaya dek epi terleyeceğiz galiba. Gece Fula'dan dağ meltemi esse bari. Gidip o taraftaki pencereyi açtım...

Naziye gelmeden denize girip biraz serinledim. Ali Efe'nin kuyuya saldıgı şarap şişelerinden birisini çıkardım. Buz gibi olmuş, frigidaire sanki mübarek kuyu. Oh... dünya varmış!

Şişeyi yanılamadan kapı çalındı. Saate baktım. Sekiz buçuk... Eyvah! Kim bu gelen acaba? Pencerenin perdesini araladım. Bir jandarma eri... Nahiye müdürü göndermiş olacak.

Kapıyı araladım:

"Ne istiyorsun oğlum?"

"Müdür beyin selamı var. Şu pusulayı gönderdi."

Pusulayı aldım, çakmağın aydınlığında okudum, iyileşip iyileşmediğimi, çıkamayacaksam bir ihtiyacım olup olmadığını sorduktan sonra:

"Bu gece Hidayet erken kapamış inini, kardaşım, ilaçsız kaldım. Sana zahmet, depodan bir kalantor şişecik

nektar gönder fakire. Perhize yattın madem, bu geceki istihkakın da boşa gitmemiş olur.”

İstediğin şarap olsun müdürçüğüm.

Hemen bir binlik şarap çıkardım kilerden. Ere verdim:

“Selam söyle müdür beye. Benim için, yatıyormuş ama biraz daha iyiymiş de!”

Er, selam verdi, gitti. Neyse ucuz geçiştirdik. Saat dokuza geliyor. Naziye de gecikmese bari...

Vakit geçirmek için kitap okusam iyi ya, ışık yakmak istemiyorum. Peki Naziye gelince karanlıkta, el yordamıyla mı yemek yiyeceğiz? Bir çaresine bakmalı.

Madenci fenerini yaktım. Fitilini azıcık açtım. Onun aydınlığında petrol lambasına kalın kâğıttan bir abajur yaptım. Yaktım. Pencerelere ışık düşmüyor ya, hele bir bakayım. Çıktım, dışarıdan baktım. Tamam. İçeride ışık yandığı anlaşılmıyor.

İçeri gireceğim sırada aşağıdan ayak sesleri duyar gibiydim. Dikkatle dinledim. Evet, yoldan, kuleme doğru iki gölge yaklaşıyordu.

Kapıyı yavaşça örttüm, bekledim. İnşallah başkaları değildir.

Ayak sesleri kapımın önünde durdu. Ali Efe'nin homurtusunu tanıdım: “İşte geldik, korktuğun yanına kâr kaldı. Gece vakti bu yolda kimse dolaşmaz, diyom sana. Neye inanmeyon? Ben yeni mi girdim bu işe?”

Ali Efe, kapıyı tıklatmadan açtı, “Buyurun Naziye Hanım,” dedim, elinden tutup içeri çektim.

Ali Efe, hemen şapkayı, ceketi aldı Naziye'nin üzerinden, “Gün ağarmadan gelir alırım seni, merak etme!” dedi. Bana döndü:

“Başka bi isteğin var mı mühendis bey?”

“Sağ ol, Ali Efe! Yarına kadar ihtiyacım yok sana...”

“Eh, hadin Allah ırahatlık ve'sin öyleysem.”

Kapıyı usulca örttü, gitti.

Odanın yarı aydınlığında Naziye'ye baktım. Saçları yıkanmış, yeni taranmış. Sirtında yeni dikilmiş basma entari var. Boynuna mavi boncuklar takmış. Kendine göre süslenmiş bu gece için. Hoşuma gitti. Uçuk yüzünün, yarı aydınlıkta basbayağı esrarlı bir güzelliği var.

"Bu gece pek hoşsun Naziye," dedim. "Hele boncukların pek yaraşmış."

Utandı, elini boynuna götürdü, gizlemek ister gibi. Elleri kına yakınmış.

"Neye şarpanı takmadın?" diye sordum.

"Hangi şarpamı?" der gibi baktı.

Hatırlattım:

"Geçen gelişinde unutmuşsun. Ali Efe' yle yollamıştım ya..."

Gözlerini kaçırdı, "Ağaca taktırdım da, yırtıldı..." dedi.

Yalan söylüyordu. Üzerine varmadım.

Ben o gece fark etmemişim, sesi kalınmış Naziye'nin. Bayılırım kadında kalın sese. Marika'nın da derinden gelen sıcak, kalın bir sesi vardı.

"Üzülme yırtıldığına," dedim, "İzmir'e gidince yenisini getiririm."

Sevindi, "Güllüsünden olsun!" dedi.

"Olur, güllüsünden alırım. Eğer bu gece istediklerimi yapar, beni memnun edersen aynı örnek güllü basma da getiririm sana."

Sevinç dolu bakışlarla baktı yüzüme, gülümsedi. Evet, der gibi başını salladı.

Nektarın büyüğü mü ne? Naziye basbayağı güzel görünüyor gözüme.

"Şunları çıkar hele!" diye entarisine el attım. Geçen gelişindeki gibi direnmedi, çıkardı. Kenarına oya işlenmiş, belden kuşaklı, kaput bezinden bir gecelikle kaldı. Altından uzun, turuncu donları görünüyordu.

Yatağımın üzerinde duran atlet fanilamla pijama pantolonumu aldım, "Üzerindekilerin hepsini çıkar, bunu ayağına, bunu da sırtına giy ben sofrayı hazırlayınca kadar," dedim.

Kilere indim, gazocağını yaktım, Ali Efe'nin yaptığı güveci ısıttım. Kuyudan şarap şişesini çıkardım.

Odaya döndüğüm zaman, elimde yiyeceklerle kalamdım kapıda. Karyolanın kenarında oturan kadın, sanki, saçları sarıya boyanmış Marika'ydı.

Naziye ince yapılı ama hiç de kuru değilmiş. Ufak göğüsleri, atletin üzerinden diri diri taşmış. Omuzları da yuvarlacık. İyi beslenmiş olsa, kim bilir ne güzelleşir bu kadın!

"Hah, tam istediğim gibisin şimdi Naziye... Sana artık sevgilim diyebilirim."

Naziye utandı, karyola üzerindeki geceliği kaptı, örtünmeye çalıştı.

Elimdekileri masaya bıraktım. Gittim, üzerinden geceliği çektim, aldım. Kollarından tuttum, kaldırdım. Masamdaki kolonyadan sürünmüş. Başı üzerine topladığı saçları buram buram lavanta çiçeği kokuyor. Kollarımı beline doladım. Eski günlerdeydin sanki, "Uzat bana dudaklarını, saçları lavanta çiçeği kokan, benim erkek Ayşem!" dedim.

Naziye, utangaç, başını çevirdi, "Sabırlı ol a'cık!" dedi. "Karnımızı doyuram bi hele... Açlıktan nefesim kokuyo! Ali Efe'nin telaşesinden ağzıma bi lokma eklemek bilene koyamadım."

Giden günler geri gelmiyor, nafile... Kollarımı gevşettim.

"Aç ayı oynamaz, değil mi Naziye?"

Sıyrıldı. "Oynamaz ya..."

Onu sofraya götürdüm, sandalyesini yanıma çektim. Bardaklarımıza şarap doldurdum. Bir kolum belinde, "Şerefine, sarı saçlım!" dedim, bardağı yuvarladım.

Naziye bir yudum aldı, bıraktı kadehi, yemeğe saldırdı. İştihâ ile yiyişini seyrettim. Farkına vardı, sıkıldı, "Sen mi pişirdin? Pek güzel olmuş, hiç böyle balık yimeydim. Sen niye yimeyo'n?" dedi.

Ben de çatalımı aldım:

"Benim ahçılığı'm da fena değildir a, bunu Ali Efe fırında pişirtmiş. Hoşuna gittiyse daha var içeride. Afiyetle ye."

Naziye lokmalarını çiğnerken gülümseyerek yüzüme bakıyor. Deminki utangaçlığı kayboldu. Balığın birini hızla temizledikten sonra kadehini aldı, "Bi de senin şerefine içem," dedi. Kadehini benimkine vurdu, bir dikişte dibini buldu, "Oh," dedi, "iyice soğukmuş..." Sonra, kadehini önüme koydu, "Boş karnıma içersen göynüm aktarılıyo... Şinci içeriz gaari... doldur hele."

Doldurdum. Benimkiyle tıngırdattıktan sonra onu da bir solukta içti. Ben geri mi kaldım ne? Kadehimi diktim.

Naziye, vücudunu vücuduma yasladı. Yanağı yanağıma değdi. Ateş gibiydi, "Demin istediğini şinci al!" diye fısıldadı. Şarapla ıslanmış dudakları ağzımı yaktı. Beni kendisi yatağa sürükledi. Kadının kıymetini bilmemişiz. Şarap gibi yavaştan başlıyor kanı alevlendirmeye, sonra kütük gibi seriyor yere...

Sabaha doğru beni o uyardı. Saçları ıslak. Sırtına geceliğini geçirmiş, gülüyor:

"Bu ne uykusu, ölü toprağı mı var başının altında? Ben denize girdim, çıktım. Hadi ka'k! Gitme zamanım geldi."

Fırladım, kalktım; kollarımın arasına aldım onu, "Dünyada olmaz," dedim, "bırakmam seni... Birkaç gün benimle kal..."

"Basılıp âleme irezil olalım, he? Allah yazdıysa bozsun! Kocam yarın gelecek. Dünyada olmaz, kalamam," dedi.

Sonra, beni teselli etmek isteğiyle, "Bi fırsatını bulur, gene gelirim ben," diye ekledi. "Hadi git, denize gir de yıkan."

Naziye'yi bileğinden tuttum, sürükledim. "Sen de gel!"

"Ben şinci çıktım taha..." dediye de fazla direnmedi. Kıyıya indik.

Sabah yıldızı kandil gibi körfezin üzerine asılmış, duruyor.

Naziye çırılçıplak. Siren kadar güzel... Tutmak istiyorum, kaçıyor. Yetişiyorum. Köpük gibi yuvarlanıyor kumsala. Islak vücutlarımız hazla birbirine kenetleniyor. Saçları ahtapot gibi boynuma sarılıyor.

Gergin karnını okşuyorum, "Çocuğun var mı senin Naziye?" diyorum.

"Tanrı vermedi," diyor.

"Rahat mısın Halim Bey'in konağında?"

Dudaklarını büzüyor:

"Hizmetkârın rahatlığı n'olacak? Eh işte..."

"Kalabalık mı evin içi?"

"Yoo... Bir koca karıynan, bi hasta kız var koca köşkte... Bi de yanaşmalar."

"Hasta kız kim?"

"Halim Bey'in yeğeni... Sıska, patlak gözlü bi kız... Bütün gün odasına kapanır, yatar; aşk kitabı okur."

"Hiç sokağa çıkmaz mı?"

Duralıyor.

"Neye sordun?"

"Hiç... Karışık bir kız diyorlar da, merak ettim."

"Öyledir. Bir günü bir gününe uymaz. Bakarsın gayetle iyidir, sokulur, konuşur. Mutfığa yardıma gelir. Sonra da bakarsın denişmiş... Adımı bilem hatırlamaz."

"Güzel mi bari?"

Öfkeyle beni itip kalkıyor:

"Ahret sorusu mu... anaaa! Lafa tutup geç bıraktır-
mak değ'mi beni meramın?"

Geceliğini sırtına geçirip içeriye kaçıyor.

Suya girip çıkıyorum.

Yukarda Ali Efe'yi gelmiş buluyorum.

Giderken, "Çok bekletmeden gene geleceksin, değil
mi Naziye?" diyorum.

"He, gelicem..." diyor.

Mahkûm

Arkadaki odalar dolunca, muhtar eski Rum okulunun
salonunu da depo olarak kullanmayı uygun bulmamış...

"Nişan, nikâh törenlerini nerede yaparız sonra?" de-
miş. Mezbahanın karşısındaki köy malı, metruk yağha-
nenin ambarını bu işe ayırmaya karar vermiş.

Tevfik, "Yakında kredi açılır da Zeytinciler Kooper-
tifi kurulursa burası bize de lazım olacak..." diyor.

Nahiye müdürü gülümsüyor:

"Ziraat Bankası'ndan kredi izni koparmak yetmez
kardeşim," diyor. "Kadir Ağa'nın da müsaadesini almalı-
sınız."

Tevfik elini sallıyor, "Geçti Bor'un pazarı..." diyor.

Nahiye müdürü kalktı, "Bir görelim şu depoyu muh-
tar.." diye sözün uzamasını önledi.

Hep birlikte gittik, gezdik, gördük. Depo için elve-
rişli bir yerdi.

Nahiye müdürü, hükümetin sesini duyurmuş olmak
için, "Çimento torbaları betondan nem çeker muhtar...
Şuraya birkaç tahta koydur kardeşim. Torbaları onların
üzerine istif etsinler," dedi.

Ambarın direklerinden sarkan bir zincirin halkasına çifte toplu bir kantar asılıydı.

“Bak muhtar,” dedi nahiye müdürü. “Burasını depo olarak kullanmaya başlamadan bir açılış merasimi yapmalıyız... Masayı bu kantarın altına kurarsın. Benim sandalyemi de şu topların gölgesine yerleştirirsin. Ben, ‘Eskilerden korkuyorduk... Bunlardan korkmuyoruz. Aradaki fark bundan ibaret...’ gibi laflar edersem, sen hemen atılırsın. ‘Kantarın topunu kaçırmayasın, zira iner kafana ikisi birden,’ dersin.”

Nahiye müdürü, muhtarlara ziyafet verdirmenin zamanı doğrusu... Semerci Muhtar, estağfurullahtan sonra, bizi akşama burada içmeye çağırıyor...

Nahiye müdürü, “İşi sürüncemede bırakmayan muhtarlara bayılırım kardaşım,” diyor.

Kapıdan çıkarken köy kâtibi Mutaf Hoca’yla karşılaştık.

Nahiye müdürü, “Muhtar,” diye seslendi. “Senin bu yeni köy kâûbin, zabıt tutmada geri kaldığı gibi, teftişlerde de hep böyle gecikirse işin dumandır senin...”

Hoca, bir eliyle sakalını kaşıyarak, “Dur bakam a’cık müdür bey...” dedi. “Alış’caz elbet. Yeni yazıyı pişiricez... Çok yeniyiz taha bu işlerde. Allah da utandırmaz elbette...”

Nahiye müdürü, “Bu işler şeytan işi hocam,” dedi. “Allah karışmaz bu işlere... Bana öyle geliyor ki, bütün aksilik buradan çıkıyor: Sen şeytanı memnun etmedin... Hani şöyle Hidayet’in şarabına batırıp çıkarsaydın onu, sana bir kötülüğü dokunmazdı gibi gelir bana.”

Mutaf Hoca, nahiye müdürünün ne demek istediğini anladı, “Hep beraber otursaz da, elbirliğiyle sarhoş etmez ya şu mel’unu, daha iyi olma’mı müdür bey?” dedi.

Nahiye müdürünün ağzı kulaklarına varıyor:

“Vallahi biz de elimizden geldiği kadar sana yardım ederiz hocam.”

Muhtar, kapıyı kilitledikten sonra ayrılmak için izin istedi. Nahiye müdürü, "Akşam için hazırlık yapmaya değil mi? Pekâlâ, git kardaşım," dedi. Sonra arkasından seslendi: "Rıza Usta, kasap Mustafa'da iki kuzu kellesi var. Onları da fırına ver bir zahmet..."

Oysa ki kasap Mustafa; ihtiyar bir adamın, bir keçiyi mezbahaya doğru sürüklemesine yardım ederek geliyordu. İhtiyar, bir yandan keçinin boynuzlarına bağlı ipe asılıyor, bir yandan, "Yörü namısınla... Boşuna germe ayaklarını... Sen keçiyisen ben senden keçiyin. Gasap Mustuva'nın satırından gurtulaman, nafiye debelenme..." diye söylüyordu.

Önümüzden selam verip geçerken nahiye müdürü balta oldu, "Nedir bu hayvancıkların senin elinden çektiği be kasap? Ne istersiniz şu zavallı keçiden? Zorla mezbahaya götürmek olur mu? Bak artık zorla rey bile verdirmiyoruz kimseye..." dedi.

Kasap güldü, "Ben de öyle dedim, müdür bey: 'Babacığım memlekette demokrasi var,' dedim, 'bu hayvanı zorla götürmeye hakkımız yok,' dedim ama, ihtiyar, 'Ben demokrasi memokrasi bilmem...' diyor; 'İlle de kes bunun kafasını,' diyor. Suçu büyükmüş hani... 'Cezası idam bunun,' diyor."

İhtiyarın sevimli, alaycı bir yüzü var.

Müdür bey, "Bir köyün sürüsünü dağıttı bu namıssız," diye kendini savunmaya girişiyor. "Onun yüzünden, neredeyse bütün köylüyle kanlı bıçaklı olacağdım. Nası bırakırım yakasını?"

Nahiye müdürü, yapma bir kızgınlıkla, "Yahu bu memlekette ben neciyim?" dedi. "Bana haber vermek yok mu? Jandarmayı gönderir tıktırırdım içeriye keratayı..."

Hayvanın çelimsizliğine bakarak dudaklarını büktü:

"O koca sürüde, bu bacaksızın hakkından gelecek bir kabadayı yok muymuş? Bu memleketin talihi böyle

kardaşım... Bütün despotları ya sakattır ya marizdir ya mecnundur..."

İhtiyar matrakçı ha...

"Karakol damının boş kaldığını bilmeyyodum, müdür bey. Hem sizin oraya hayvan bağladığınızı bilsem haber iderdim..." dedi.

Müdür, "Bunu öğren kardaşım," diye yalancıkta çıkıştı ihtiyara. "Sen de bu memleketin vatandaşısın... Demokrasi çıktı çikalı, bağa giren ineğe, eşeğe, çifte atan katora, duvardan atlayan keçiye geçiyor artık hükmü jandarmanın."

Kasap söze karıştı:

"Aslına bakarsan müdür bey, bu zavallı keçinin hiç suçu yok... Damda çürümesine de göynü razı olmaz insanın... Dağda, sürü arkadaşlarıyla otlarkana, bir gurdun hücumuna uğramışlar. Bu zavallı, sürünün en budalasıymış zahar... Gurdun pençesine düşmüş. Gel gelem, gurt ehtiyar, dişsiz bir şeymiş... Bi türlü haktan gelememiş geçinin. Fakir guyraksız melül melül bağrımış durmadan. Köpekler imdadına yetişmişler. Gurt da avını bırakmış, kaçmış. Bırakmış kaçmış ya, gurtluğunu bulaştırmış fakire..."

Nahiye müdürü dikkatle dinliyordu, "Nasıl yani?" diye sordu.

"Üzerine gurdun gokusunu sinmiş hani, müdür bey... Zavallı geçi, gurtulduğuna sevinerek arkadaşlarının arasına gatilme istedi mi, ötekiler çil yavrusu gibi dağılırlarmış. Köpekler de, çobanlar da bir türlü toplayamazlarmış... Bütün köye illallah dedirtmiş..."

Nahiye müdürü, iddiasından vazgeçmiş bir adam haliyle, "Al götür kardaşım," dedi, "al götür bunu... Kurdun ahı tutmuş bir kere. İflah olmaz. Tahttan düşmüş devletli gibidir o. Hiç kimse onun kuzu misali mazlum bir mahluk olacağına inanmaz. Al götür kardaşım... Sürü rahata kavuşsun bari..."

Bahis

Şarapçı Hidayet'in meyhanesi önünde Avcı Nuri ile birkaç delikanlının tartışması üzerine gelmişim. Hidayet, inin kapısında. Ağzında sigara. Bir yandan önlüğüyle bardağı kuruluyor, bir yandan tartışmayı dinliyordu. Başı ile beni yanına çağırdı, "Avcı'yı fena sıkıştırıyorlar," dedi yavaşça.

Tartışanlar meyhanenin tam karşısında, gölgeye çekilmiş bir traktörün çevresini sarmışlardı. Suyolları yapılmaya başlayalı beri kasabadan ayrılmayan Avcı, "Elbette askerlik yaptım. Herkes bilir bunu," diyordu.

Delikanlılardan biri, "Benim bildiğim tek kollu adamı asker değil çöpçü bile yapmazlar," dedi alayla.

Avcı, elinin ayasıyla burnunu kaşıdı:

"O zaman kolumu aylara kapıtmamıştım taa..." dedi.

Başka bir delikanlı, "Bi yandan piyade bölüğünde keskin nişancıydım, diyon, bi yandan da, direksiyon kullanmayı askerdeykene öğrendim, diyon. Bi lafın bi lafını tutmuyo. Piyade askerin motorunan ne işi va?" diye sıkıştırdı Avcı'yı.

Avcı, boğazını temizleyerek tükürdü:

"Acemilik devresinden sonra fırka kumandanının şoförüne mavin yapmışlardı beni. O zaman öğrendiydim. Şoför hastalandı mı, gumandanı ben götürüyüdüm sağa sola..."

Bir başkası, "Koskoca orduda şoför bulamamışlar da, bizim buzağı avcısını şofer yapmışlar he... Attın gene kırtı Nuri Ağabey. Şöferlik kim, sen kim?" dedi.

Avcı Nuri birden parladı, "Kırtı buban atar, domuzun piçi... Sıkıyosan çık beş kâğıdı. Aha benimki..." diye kuşağının arasına soktu elini. "Şu traktörü çarşının içinde dolaştırıp buraya getirmezsem beş kâğıdı sen kazanırsın. Getiriysem ben kazanırım."

Delikanlı, meydan okuyuşa meydan okumakla karşılık verdi:

“Beş kâğıt değil, on kâğıt komayanın anasını eşekler kovalasın. Emme Hurşit traktörünü gözden çıkarır mı, onu bilmem.”

Hurşit denilen delikanlı buna razı olmayacağını gösterir biçimde başını salladı, “Ta keyfini sürmedim, borcunu da ödemedim bok yiyenin...” dedi. Ama ötekiler asıldılar: “Avcı; nası olsa, motorunu bile çalıştıramaz Hurşit! Şunun parasıyan pazar günü kafaları çekeriz len... He de şu işe!”

Hurşit uzun zaman direnmedi, razı oldu. Bahse girilen delikanlı on lira çıkarmıştı.

“Çık bakam on papeli. Avcı. Aha, benimkini ben Hidayet Ağabey’e veriyο’m... Sen de götü’ver.”

Yanımıza gelerek Şarapçı Hidayet’e verdi parayı.

Avcı Nuri de, koynundan kesesini çıkardı. İçini karıştırdı. İki tane iki buçuk liralık, biraz da bozuk parası vardı. “Benimki çıkışmadı mühendis bey... Şunun üstünü sen tekmille hele. Borcum olsun. Nası ossa on gaymeyi ben kazanaca’m,” dedi

Şarapçı Hidayet, “Motor bilgin de paran gibi çıkışmazsa görürsün gününü,” dedi. “Her zaman kahvede lafla motor yürütmeye benzemez bu Avcı.”

Avcı Nuri tüfeğini çıkardı, astı dükkânın kapısındaki çiviye, “Avcı Nuri, bildiğini sağlam bilir. Benim bilmediğim şey şaraba su katmaktır. Onu da bir gün öğrenirim senden...” dedi.

Ceketini çıkardı. Delikanlılardan biri, “Anadan doğma soyunsan daha rahat iş görüydün,” diye bağırdı.

Avcı sıçradı, çıktı traktörün üzerine. Delikanlıya, “Bacınla evlendiriysen onu da yaparız elbet,” dedi.

Delikanlılar gülüşerek traktörün etrafından açıldılar. Şarapçı Hidayet, “Şu traktörün mü, yoksa bizim camekânların mı eceli geldi acaba?” dedi. “Şöyle bir kenara çekilsek fena olmaz.”

Avcı Nuri, traktörün ötesini berisini kurcalıyor.

"Len Hurşit, buna benzin kodunuz mu?" diye soruyor. Hurşit, "Elbette koduk. Suynan çalışmıyo ki gâvurun malı..." diye cevap verdi.

Avcı Nuri gene kurcalıyor sağı solu:

"Akimilamotru da dolu mu?"

"Üç kahvenin radyosunu çalacak alantrik va onun içinde..."

Yanımıza gelen delikanlılardan biri ötekine, "Len, yoğsam bu çolak anlıyo mu motordan ne?" dedi. "Baksana benzinini, akimilamotorunu soruyo."

Öteki, "Motorun alantrikle, benzinle çalıştığını kim bilmez len?" diye cevap verdi. "Sen işin sonuna bak."

Derken motordan bir hırıltıdır koptu. Şarapçı Hidayet, "Bahsi kazanacağa benziyor bizimki..." dediği sırada motor ansızın, sarsılarak harekete geçti. Direksiyona tutunmasa Avcı arka üstü yere yuvarlanacaktı. Göz açıp kapayana dek olanlar oldu. Şarapçı Hidayet korktuğuna uğramıştı.

Traktör, camekândaki şarap şişelerini şangırdatarak içeri dalmıştı. Kapı üstündeki pencerenin camları kırılmış, çerçevesi Avcı'nın boynunda asılı kalmıştı. Kimsede söz söyleyecek takat yoktu. Herkes katılırcasına gülüyordu.

Avcı Nuri, oturduğu yerden bize doğru döndü:

"Bu kadan benzin koyacak ne vardı bu gâvurun malına. Arpayı fazlaca kaçırın katır gibi teper işte bu meret de..."

Pazarcılar

Bu sabah Tevfik'e giderken, limanda büyücek bir motorun demirlemiş olduğunu gördüm. Salaş kahvenin önünde bir hazırlık... Enikonu insan da toplanmış kıyı-

ya... Çifte gümrük muhafaza memurlarına da iş çıkmış. Motorun kaptanını sorguya çekiyorlar, defterlerini ince-
liyorlar.

Balıkçı İdris, bu sabah balığa çıkmamıştı.

"Buyur bi acı kahvemi iç abi..." diyor. Oturuyorum.

"Gelen pazarcı motoru abi. Bol bol karpuz yiriz gay-
ri..." diyor.

"Karpuzdan başka bir şey yok mu motorda?"

"Kaptan, nesi var nesi yoksa, iki saate kalmaz, yığar şu
kumların üzerine abi... Ama malın iyisini çıkarmaz dışarı-
ya bu Rizeliler. Bi desti Bozcaada şarabı al da bak abi...
Bizim Hidayet'in şarabı kaç para eder onun yanında..."

Motorun kâğıtlarını inceleyen gümrük memurların-
dan biri kaptanla birlikte motora gidiyor. Öteki gelip ya-
nımıza oturuyor. Ceviz kabuğuna benzer sandal, üç kişi-
yi almadığı için, o sonraya kalmış.

Motor Çanakkale'den geliyormuş. Testi, soğan, kar-
puz, şarap yüklüy-müş. Motorda tüccar eşyası da varmış.
Tüccarın birisi İzmir'e mal götürüyormuş. Kaptanın söy-
lediğine göre dün gece Rum balıkçılar tratalarla, ipek
ağlarla karasularımızda avlanırken, gümrük muhafaza
memurlarıyla çatışmışlar, birbirlerine ateş açmışlar. Bir
Yunan motoru yakalanmış, ötekiler kaçmışlar.

İdris, "Nerede olmuş müsademe abi?" diye soruyor.

"Dikili yakınlarında olmuş. Pazarcı da yakından gör-
müştü çatışmayı..."

İdris kızgınlıkla yere tükürüyor, "Bu namussuzlar
gemi azıya aldılar temelli..." diyor. "Hani biraz daha yüz
bulurlarsa gelip evimizi de basacaklar, iyi bir ders vermi-
yorlar ki şunlara..."

"İşte yakalamış, götürmüşler ya, daha ne?" diyorum.

İdris omuzlarını silkiyor:

"Kaç para eder abi... Muhafaza memurlarının, canını
dişine takarak tutup getirdiğini kanun serbest bırakır."

"Amma da yaptın!" diye itiraz ediyorum. Muhafaza memuru içini çekiyor, "Doğru söylüyor İdris, beyim," diyor. "Yakalanan motorun tayfası mahkemeye verilecek, bunlar mahkemede, 'Motor da, tırta da bizim değil,' diyecekler... Bir-iki gün sonra motorun sahibi çıkıp gelecek. 'Benim rızam olmadan Türk karasularına girmişler,' diyecek, motorunu alıp gitmesine izin verilecek. Tayfalar da birer ikişer ay yatıp çıkacaklar..."

İdris, "Kanunlarımızı bizden iyi biliyorlar namussuzlar, abi..." diyor. "İşin kolayını bulmuşlar. Gelip bir sefer motoru balık doldurdular mı beş-on bin pangonot vuruyorlar. Yakalanırlarsa motor sahibi, hapis yatanlara bedavaya bakıyor. Yakalananlar içinde üç defa mahkememizde ceza yemiş olanlar var. Bu namussuzlar hapis-hanemizin gediklisi olup çıktılar."

Ceviz kabuğu dönüp geldiği için muhafaza memuru, eyvallah deyip gitti.

Nahiye müdürü, Şarapçı Hidayet, muhtar sökün ettiler.

"Kokuyu alan gelir gayri abi," diyor İdris. "Bizim millet gırtlak için yaratılmıştır hani. Yiyeceğin kokusunu köpekten iyi alır."

Motorda Bozcaada şarabı olduğunu öğrenen nahiye müdürü, Şarapçı Hidayet'e takılıyor, "Fırsat bu fırsat kardeşim... Dışarıda ne kadar işin varsa git gör. Benden izin sana. Testi testi şarap alacak bu millet pazarcıdan. Bir hafta senin inin semtine uğramazlar nasıl olsa..." diyor.

Şarapçının göz kenarındaki çizgiler neşeyle yumuluyor, "Lazoğlu veresiye verse şarabı, ben de sererdim postu salaş kahveye; sizin gibi ben de efendilik taslardım. Ama vermez ki köpoğlu..." diye endirekt cevap savuruyor müdüre.

Müdür bu kez Tefvik'e dönüyor. "Senin şaraba da, soğana da, karpuzda da yoktur ihtiyacın Tefvik Hoca..."

Bahçende hepsi gani gani yetiştiriyor, Allah versin... Öyleyse sen neye geldin? Yoksa kooperatifin kapa tütünlerini¹ mi süreceksin Laz uşağına, kardaşım? Çakmaklı köyünün çakmaktaşlarını, Horoz köyünün zamansız öten horozlarını sürececek halin yok ya?" dedi.

"Sürmek kabil olsa sürerdim ya..." diyor Tefvik. "Kabil değil. Laz uşağı alsa, zeytinyağı alır buradan. Kadir Ağa'nın sayesinde o da bizde yok. Zeytinciler Kooperatifi'ni kurabilirsek o da olur elbet!"

Müdür, "Durduğunuz kabahat kardaşım," diyor; her iyi şeyi teşvik eden bir devlet adamı tavrı takınıyor:

"Durduğunuz kabahat. Niye kurmazsınız Zeytinciler Kooperatifi'nizi? Niye açmazsınız yağ fabrikanızı?"

Tefvik:

"Durduğumuz yok müdür bey, Ziraat Bankası'nın kararını bekliyoruz. Bize kredi açmaya razı olsun, bugün kurarız kooperatifi de, fabrikayı da..."

Müdür, elini cebine sokuyor, önemli bir tavır takınıyor:

"Demokrat hükümetimizin iktisadi işlerde beklemeye hiç tahammülü yoktur kardaşım. Ziraat Bankası'ndan kredi müsaadesi mi istediniz? İşte size bankanın muvafakat cevabı..."

Tefvik, müdürün elinden kapıyor kâğıdı, bir solukta okuyor, "... eksperlerimiz raporlarında ... kasabasında zeytinyağı tasirhanesi² kurulduğu takdirde, hem kasaba milli servetinin korunacağını hem de büyük müstahsilin, küçük müstahsili istismar etmesine fırsat verilmemiş olacağını ve halen kasaba dahilinde küçük zeytinlik sahiplerinin bir zeytinyağı tasirhanesi çalıştırarak miktarda tane zeytin ürünü elde ettüklerini rakamlara dayanarak açıkla-

1. Kalitesiz, ucuz tütün. (Y.N.)

2. Tohumların ezilerek yağ çıkarıldığı atölye. (Y.N.)

miş olduğundan, bankamızın istenilen krediyi açmaya amade bulunduğunu bildirmekle şeref duyarım...”

Tevfik, “Yaşa müdür bey... Elin nur olsun!” diye bağrdı.

Sonra müdürün ağız açmasına meydan vermeden, “Bu akşam ziyafet benden müdür,” dedi. “Ne istersen emret! Bozcaada şarabı mı, Yeni Rakı mı, Kulüp mü?”

Nahiye müdürü:

“Ne dedin hoca? Kulüp mü? Hayal kırıklığı kötü şeydir kardaşım. Oynama benimle!”

Tevfik coşkunlukla:

“Ne şakası müdür? Kulüp’ün lafı mı olur? Sen iste yalnız, Midilli’den uzo getirtirim sana. Sen ne diyorsun? Değil mi ki kredi müsaadesi geldi, kevser şarabı bile içebiliriz bu akşam. Ziyafet benden...”

Şarapçı Hidayet, “İşi erbabına bırakmak lazım beyim...” diye araya girdi. “Ziyafeti hazırlamak bana düşer. Zeytinciler Kooperatifi’nin müstakbel üyelerinden biri de ben değil miyim? Müdür beyin istediği içkiyi bulmakta hepimiz elden gelen fedakârlığı yaparız...” dedi.

Anlaşıyor ki, önemli günler için evlerde saklı her çeşit içki şişeleri var.

Nahiye müdürü, büyük bir haz şaşkınlığı içinde, ne söyleyeceğini bilemiyor, boyuna, “Siz öldüreceksiniz beni kardaşım bugün, öldüreceksiniz beni...” diyordu.

Mutaf Hoca:

“Gadir Ağa’nın eksperlere yedirip içirdikleri boşuna gitti disenize. Devir iyice değişmiş. Gadir Ağa’nın içkisi artık serhoş etmeyo. Acep keramet şarapta değil de başka şeylerde miydi ki?”

Başını sağa sola sallıyor, “Allah vere de yeni bir zorluk çıkarmasa Gadir Ağa...” diye her şeyin düzelmiş olacağına da inanmadığını belirtmek zorunu duyuyor.

“Benim bildiğim Gadir Ağa öyle golay golay yelkenleri suya indirmez de hanı...” diyor.

Tevfik son derece nikbin, "Cürmü kadar yer yakar..." diye hor görüyor Kadir Ağa'yı. "Halim Bey bizim safımızda bulundukça, nasıl olsa hakkından geliriz onun..."

Nahiye müdürü, lafın gidişinden memnun olmadığını gösterir gibi yüzünü ekşitiyor:

"Ee Mutfak Hoca... Tatlı şeylerden konuşurken ne atarsın ortaya kozalak? İşin mi yok be kardaşım?"

Mutfak Hoca:

"Kusur mu işledik ki müdür bey? Afidersin. Hanı, a'cık temkinli olmalarını söylemek istediydim de..."

Nahiye müdürü, affetmesini bilir bir amir haliyle, "Nene lazım senin kardaşım... Sen ziyafete bak. Bu gece burda bir ziyafet olacak ki emsali görülmemiş. Köyün şanını, şerefini düşünmek lazım gelirken sen kalkmış, pişmiş aşı soğuk su katıyorsun!" dedi.

Mutfak Hoca, "Emret müdür bey... Bizim de çorbada tuzumuz bulunsun."

"Bize birkaç tane lüks lambası lazım bu gece. Sizin köy odasındaki lüksün tamiri yapılmadı mı daha?"

Mutfak Hoca sakalını kaşıdı:

"Yapıldı yapılmasına ya... Madem şanlı şöhretli bir tören olacağını bu gece, bir değil birkaç dene buluverem. İstedığın lüks lambası olsun. Camideki lüksler ne güne duruyo ku? Şinci herkesler kırdı... Yatsı namazında müezzin onları yakmıyo bilem... Alıp getirem onları..."

Müdür:

"Şu hocanın yan ateşi olmasa kardaşım, emsalsiz adamdır. O lüks lambalarını Kadir Ağa hediye ettiydi camiye değil mi? Çok münasip. Getir onları hoca. Bu ziyafete sebep madem Kadir Ağa, onu şerefiyle mütenasip aydınlatması da lazım değil mi ya..."

Pazar alışverişi başladı. Pazaryerine çıkarılan karpuzlar da testiler gibi irikıyım. Biri testi azmanı, öteki

karpuz azmanı... Ne de iyi çıkıyor karpuzlar. Kan gibi mübarekler. Karpuzlar büyük olduğundan iki-üç kişi birleşerek satın alıyorlar bir tanesini. Pazarcı bıçağı vurunca kütürdeyerek ayrılıyor koca karpuz. Çekirdekleri simsiyah ışıltıyor.

Şarapçı, "Sayende testilere kimse iltifat etmiyor, be-yim," diyor. Anlamadan yüzüne bakıyorum.

"Herkes yakında kasabaya suyun geleceğini anladı," diye açıklıyor. "Dört teneke su alan bu koca testileri net-sinler gayri? Herkes çeşmelerden dilediği zaman taze su alacak..."

"Aman yavaş söyle," diyorum. "Kaptan, söylediklerine bakarak suyu benim getirdiğimi sanacak. Testilerin acısını da bana satacağı karpuzlardan, Bozcaada şarabından çıkarmaya kalkacak..."

Gece ziyafet pek neşeli geçti.

Ziyafete motorun kaptanı ile İzmir'e mal götüren Naci Bey de katıldılar. Şarapçı Hidayet, ziyafet yerini zevkine göre düzenlemiş. Lüks lambalarının gündüz gibi aydınlattığı kıyıya paralel uzun bir masa koymuş. Üzerini nakışlı örtülerle örtmüş, çiçeklerle bezemiş. Evlerde ne kadar bardak, tabak, çatal, bıçak, sürahi varsa getirmişler. Kuzular, tavuklar kızartılmış. Çeşitli balık meze-leri, salatalar, söğüşler, kavunlar, karpuzlar, üzümler, şaraplar, rakılar, biralar... Bir donanmış ki, müdür dayanamadı, otururken, "Hazreti Süleyman bile böyle bir çilingir sofrası görmemiştir kardaşım," dedi. "Elhak, sanatının erbabıymış bizim Hidayet..."

Şarapçı, iltifattan son derece memnun, karşılık veriyor:

"Hazreti Süleyman da kim oluyor nahiye müdürümüz yanında?"

Müdür, bir şey söylemeye vakit bulamadan Tevfik atılıyor; komik bir yüzle:

“Yamansın Hidayet... Mühür kimdeyse Süleyman odur, demek istiyorsun, değil mi?”

Nahiye müdürü, çatalının ucuyla bir kavuna nişan alarak, “Geçti o günler hoca,” diyor. “Seçim sandığı çıkalı ne mühür kaldı ne Süleyman kardaşım. Şimdi herkesin elinde mühür... Herkes oldu bir Süleyman... Bastı mı mühürü alimallah, ayağının altındaki yer sallanıyor insanın.”

Herkes kadehlerine istediği içkiyi koyuyor. Tevfik, müdüre soruyor, “Kulüp mü, uzo mu? Uzoyu misafirimiz Naci Bey getirdi,” diyor.

Naci Bey eğilip selamlıyor müdürü. Müdür son derece memnun:

“Ben devlet memuruyum, iki taraf arasında adaleti temine çalışmak borcumdur. Taraf tutamam kardaşım... Bir ondan, bir ondan...”

Kadehleri müdürün şerefine kaldırıyoruz. Ama o, “Bana kalırsa,” diyor, “zeytuncilerin muvaffakiyeti şerefine içmeliyiz ilk kadehi. İnşallah fabrikanın temelini de böyle şanlı şöretli atarız. Çeşmelerinden zeytinyağ yerine abıhayat akar kardaşım,” diyor.

Tüccar Naci Bey, müdüre, içi ançuez dolu Ayvalık zeytinlerinden ikram ediyor. Motorun kaptanı deminki konuşmayı yeniden kurcalayarak söze karışıyor:

“Müdür bey... Pagayım, sen siyaseti müçemmel kavramışsun. Pen da siyasetten çıkarım sanayidum. Geçenlerde İstanbul’a gittiydum. Paluk pazarunda içeyiduk. Olçıyi, endazeyi kaçırmışuz da... Sokaklardan geçenlere sataşmışuz... Karakol, mahçeme... Derken efendum tığmadılar mi bizi kodese? Kanya yazdum ki, ha siyaset yüzünden kirduk içeri, deyi... Pağa bi mektup yazmış: ‘Sen siyasetten kirdun içeri deyi yazayisun... Kime yutturaysun buni... Herçez siyasetten konağlarda, saraylarda oturay da... Ha, ne poğ yedun da kirdun içeri, açık konuş...”

Kahkahalarla gülüyoruz... Kaptan ömür adam. Hep böyle gülünç şeyler anlattı. Ama bu siyasetten sözü pek

tutundu. Bütün gece ağzımızdan düşmedi. Herkes birbirine hep siyasetten, diye latife etti. Belli, bir deyim olarak kalacak aramızda.

Naci Bey de zeki adam. Çevresini çok iyi tanıyor. Yunan balıkçılarından laf bizim adalara sıçrayınca, öyle şeyler anlattı ki, insanı derin derin düşündürüyor.

“İmroz adasında olup bitenler ibretle, üzüntüyle takip edilmek icap eder,” diyor.

Yunanlılar, adanın milliyetini korumak için elden gelen her şeyi yapıyorlarmış. İmroz’un nüfusu 6.500 kadar-mış. Türk olarak 200 kişi ya var ya yokmuş adada... 1950’ye kadar okullar Milli Eğitim Bakanlığı’nın okullarıymış. Her ders Türkçe okutulurmuş. Bu yüzden ada halkının 30 yaşından küçük olanları güzel Türkçe bilirlermiş. Hükümet adada Müslüman halkın sayısını çoğaltmak için, buraya Hopa’dan bazı göçmenler getirip yerleştirmek istemiş. Onlara milli emlake ait topraklardan dağıtmış. Fakat Rum cemaat bunu, gelecek için tehlikeli görmüş. Muhacereti önlemek için çıkar yolunu aramış, bulmuşlar. Göçmenlere dağıtılan topraklara Yani’ler, Pandeli’ler sahip çıkmışlar. Mahkemeye başvurmuşlar. “Yirmi yıldan beri bu toprağı biz ektik. Bu bağları biz yetiştirdik. Şahidimiz, ispatımız var,” demişler. Toprağın başkalarına değil, kendilerine tapulanması gerektiğini ileri sürmüşler. Kanun, bu isteklerini tanımak zorunda kalmış. Hopalıların çoğu geldikleri yere dönmüşler...

“Geçenlerde oraya yolum düştü,” diye devam etti Naci Bey. “Okullar birer azınlık okulu olma yolunu tutmuş. Birkaç Rum öğretmen, birkaç Ortodoks papaz gelmiş adaya. Papazların bile dinden başka emellerle ilgili oldukları yüzlerinden belli oluyordu. Hepsinin altlarında bisikletler, motorsikletler; adada dört dönüyorlar. Hoparlörlerden Atina Radyosu konuşuyor. Durmadan Kıbrıs propagandası yayınları dinliyor ahali... Okulda, Ati-

na'da basılmış kitaplar okunuyor. Belediye meclisi, zabıtlarını Rumca tutuyor. Pazar günleri direğe çekilen bayrağımızdan başka her şey Yunanlı bu adada... Bundan bir zaman önce hükümet, adada bir dispanser açmaya kalkmış. Rum vatandaşları bir telaş, bir üzüntü almış; kahvelerde fiskos fiskos... Kilisede ayin üstüne ayin. Sonunda birtakım heyetler vilayetin yolunu tutarlar: 'Hükümetimizi Allah başımızdan eksik etmesin. Bizim için yapılan bunca iyiliklere karşı şükran borcumuzu ödemek istiyoruz. Dispanseri cemaatımızın parasıyla yaptırmamıza müsaadenizi rica ediyoruz,' derler... Anlıyorsunuz ya, adada Türklere ait bir karış tapulu toprak bulunmamasına çalışıyorlar. Hükümetin bile mal sahibi olmasına meydan vermek istemiyorlar..."

Bu uzunca ciddi açıklama müdürün canını sıkımtı anlaşılan, "Papazın güzel bir kızı yok muydu be kardışım?" diye sordu.

Naci Bey bu sorunun hedefini kavrayamamış gibi hayretle kaşlarını kaldırdı, "Vardı müdür bey, pek hasna, müstesna bir kızı vardı," dedi.

"Madem adada anamızı kovalamışlar, sen de papazın kızını kaçırmısaydın be Naci Beyciğim..."

Naci Bey gülümsedi,

"Ona da fırsat vermiyorlar müdür bey. Müslümanlarla kızlarının düşüp kalkmalarına dikkatle engel oluyorlar. Oysaki adada erkek, pek nadir bir mahluk. Ben orada iken bir Alman turisti gelmişti. İkinci Cihan Savaşı'nda bellerini kıran Almanlar değilmiş gibi herife bir itibar, bir itibar... Bütün kadınlar, kızlar etrafında pervane... Ama Alman, papazın güzel kızını seçti. Hemen nişanladılar. Alman orada kaldığı sürece papazın evine serdi postu. Rahat rahat kokladı gülü. Bize tırnağının ucunu bile göstermezler."

Islık öttürmek

“Memnu meyva çürük dişle yenmez.”

Anatole France

Tevfik’le değirmenler önündeki salaş kahvede otururken, nahiye müdürü görüldü. Birkaç gündür İzmir’ deydi.

Öğle sıcağı mı başına vurmuş, yoksa bir şeye mi canı sıkılmış, durmadan kolunu, biriyle tartışmış gibi sallayıp duruyor.

Bizi görünce salaş kahveye doğruldu.

Meğer ıslık öttürmeye çalışıyormuş bizim müdür. Başaramayınca da, kuvvet almak ister gibi, parmağını şaklatarak kolunu hırsla savuruyor fakat dudakları arasından ancak bir tıslama duyuluyordu.

Tevfik sabredemedi, “Hayrola müdür, bir şeyler olmuş sana İzmir’de. Tıslayıp durman boşuna olmasa gerek...” dedi.

Müdür, “Bırak Allahaşkına, kardaşım...” diye söze başlayınca, “aşkına”, “kardaşım” kelimeleri, ağzında cıvık çamurda lastik ayakkabı gibi “şlap şulup” etti. Dişlerini söktürmüş meğer... Tevfik de, ben de gülmeye başladık.

Tevfik, “Boşuna zahmet ediyorsun öyleyse müdür...” dedi. “Bu ağızla ıslık çalamazsın sen. Üstelik bak aşkın adı bile dişsiz ağıza yakışmıyor. Boşuna Anatole France dememiş, ‘Memnu meyva çürük dişle yenmez,’ diye.”

Hep öyle şulup şlap konuşarak, “Böyle de iş ha? Şimdi inandım karının sözlerine. Aferin; mesleğinin erbabıymış doğrusu. Onun söylemek istediği de buydu zaten,” dedi.

Nahiye müdürü, merak ettiğimizi görünce, "Sormanın başıma gelenleri kardaşım, yıktı o karı beni, mafetti..." diye anlatmaya başladı. İçkiden çürümüş, son günlerde ağrımaya başlamış ön dişlerini aldırarak için İzmir'e gitmiş, iki günde sekiz diş çektirmenin sersemliğinden kurtulmak için, Kültürpark gazinolarından birinde, birkaç kadeh çekmek istemiş. Daha iki kadeh yuvarlamadan karşısındaki masaya bir genç kadın gelmiş, oturmuş. Yiyecek, bira ısmarlamış. Eldivenlerini çıkarırken müdürümüze bakmış, gülümsemiş... Klasik usule uygun olarak eldivenlerinden biri yere düşünce, bizimki fırlamış, yerden eldiveni almış, genç kadına sunmuş. Kadının teşekkür tarzından cesaretlenmiş, masasına çağırılmış...

"Şu münzevi masaya şeref vermiş olursunuz," dediysen, kim bilir ne gülünç, ne tatsız çıkmıştır laflar ağzından..." diye belirtti fikrini Tevfik.

"Pek o kadar fena başlamadık ama sonu firaklı geldi kardaşım," diye devam etti nahiye müdürü.

Kadın masasına gelmiş, birlikte yiyip içmeye başlamışlar... Nahiye müdürü, eski günlerin tecrübelerinden faydalananarak işi âşıktaşlığa dökmek istemiş. Fakat kadın, nahiye müdürünün isteklerine sadece tatlı tatlı gülmekle karşılık vermiş.

"Bizim hanım duymasın, yiyip içme işi sona erince yüzüzlüğü ileri götürdüm," dedi nahiye müdürü. "Geceyi birlikte geçirmemizi teklif ettim kadına... Yüzüme baktı, baktı... Sonra, 'Madem bu kadar ısrar ediyorsunuz... Peki...' dedi. Ama bir de şart koştu. Kuşumun öttüğünü ispat etmeliymişim. 'Aman hanımefendi,' dedim, 'kurbanın olayım, bu kadar canavarın ortasında bu kuş nasıl öter?'"

Tevfik'le benim kahkahalarımıza aldırmadan, kadının taklidini yaparak devam etti nahiye müdürü, "Aman beyefendiciğim, öylesi değil," diye fıkrıdadı genç bayan, 'bir ıslık öttürün yeter.' Kadının bu şartını, gönüllü bir

kendini veriş sayarak sevindim. ‘Emredersiniz hamfendi,’ dedim. Dudaklarımı ıslattım, ciğerlerime hava doldurdum, sonra... fufff... Pörsümüş kursaktan boşalır gibi boşaldı dudaklarımın arasından soluğum... Kadın kahkahayla gülerken bir daha denedim. ‘Fufff... Nafile. Kadın elimi bile sıkmadan yürüdü, ‘Islık öttürebildiğiniz zaman sizi ... barında beklerim beyefendi,’ dedi. Dünden beri ıslık öttüreceğim diye dudaklarım şişti. Kulaklarımın altında bezeler peyda oldu...”

Tekrar ıslık öttürme denemesi yaptı, olmadı.

“Herifçioğlu, ‘Meyvei memnu çürük dişle yenmez,’ demiş, biz dişsiz damakla onu kemirmeye kalkmışız. Tuh... erkeklik namusum iki paralık oldu kadının karşısında...” diye elini alnına vurdu nahiye müdürü komik bir yüzle...

Korsan

Balıkçılığımızın kalkınması için Marshall Planı’ndan ayrılan on milyon lirayı nasıl kullanmamız gerektiğini kararlaştırmak üzere Ege’de dolaşan uzmanlardan birisi uğradı kasabamıza. Balıkçıları DP ocağında bir toplantıya çağırdı. Tevfik’le biz de gittik.

Bir masa başında, nahiye müdürü ile jandarma gedikli çavuşu bir tarafına, çifte rüsumat memurları bir tarafına oturmuşlar uzmanın. 15 kadar balıkçı gelmiş toplantıya. Balıkçı Ali Reis’ten, İdris’ten başkasını pek az görmüşlüğüm var. İdris’in yanındaki boş sandalyelere çöktük. Kasketini yanına eğmiş, kulağının üstüne kırmızı bir çiçek iliştirmiş korsan yapılı bir balıkçı dikkatimi çekti. Balıkçıların arasına katılmamış, bir kenara oturmuş, avucunda gizlediği sigaradan arada bir çekiyor. Kimseye minneti ol-

mayan, kendi başına buyruk bir hali var. Yanında oturan Arap'la arada sırada bir şeyler fısıldaşıp gülüşüyorlar.

Tevfik'e sordum:

"Kim şu kenarda oturan korsan yapılı herif?"

Tevfik, belli belirsiz bir göz ucuyla baktı balıkçıya, "Kadir Ağa'nın adamlarından," dedi. "Yörük Mehmet, derler. Kadir Ağa'nın ...daki mandırasına bakar güya. Yolsuz, sapa bir yerdedir bu mandıra. Balıkçılar orası için, kendi aralarında, 'Yörük Mehmet'in korsan yatağı,' derler. Haza korsandır bu Yörük Mehmet... Küçükten öksüz kalmış. Kimseden himaye görmemiş. Bileği hakkına yaşamış. Hamallık etmiş, sırası gelmiş hırsızlık yapmış, yol kesmiş. Tutmadığı meslek yok hani. Sonra da Kadir Ağa'ya kapılanmış, Kadir Ağa'nın birkaç dönüm arazisini kendi hesabına ekip biçer. Karşılığında ağanın mandırasını çekip çevirir. Ama böyle ufak işlerle yetinecek adam değildir o... 'Büyük ölçüde kaçakçılık yapıyor,' diyorlar ki inanırım. Zatı muhterem, konuşmayı açıyor galiba. Sonra anlatırım Yörük Mehmet hakkında bildiklerimi..."

Balıkçılık uzmanı, hükümetin balıkçılara selamını bildirmekle söze başladı. "İktisadi hayatımızın her sahasında" hızlı bir kalkınma yoluna girdiğimizi, yıllarca "muattal bırakılmış toprak altı ve toprak üstü servetlerimizi rasyonel bir şekilde" işletmeye başladığımızı, "bunların pek yakında semerelerini" göreceğimizi anlattıktan sonra: "Demokrat hükümetimiz, denizcilerimizin kalkınmasını ön plana almıştır. Denizlerimizde dünyanın en nadide balıkları, en beyaz süngerleri mebzulen bulunmaktadır. Fakat mahrumiyet içinde çalışan balıkçılarımız, süngercilerimiz gereken randımanı alamamaktadırlar. Bilgisizlik yüzünden veya kaçak balıkçılık yapan yerli ve yabancı denizciler dinamitle balık yataklarımızı mahvetmektedirler. Balıkçılığımızın kalkınması için, Marshall Planı'ndan, küçümsenmeyecek bir fon ayrılmıştır. İstiyoruz ki, bu para-

yı da en rasyonel bir şekilde harcayalım, Ege'nin en münasip yerinde iki konserve fabrikası kuralım. Balıkçılarımızın ihtiyacı olan av malzemesini kredi ile uzun vade ile kendilerine tedarik edelim. Büyüklerimiz dertlerinizi, isteklerinizi not etmek üzere beni buraya gönderdiler. Söyleyin arkadaşlar, çekinmeyin. Sizi kemali samimiyet ve ciddiyetimle dinliyorum.”

Balıkçılar birbirlerine bakiştılar. Başılarıyla, “Sen söyle, sen söyle!” diye işaretleşerek birbirlerinden bekliyorlardı konuşmayı.

Ali Reis, balıkçılar arasında söz kendisine düşermiş gibi, güvenli bir tavırla yerinden doğruldu. Elinde bir tespih vardı, şakırdatıyordu.

“Biz balıkçı kısmı laf etmesini pek beceremeyiz. Ana avrat karıştırmadan da lafın altından kalkamayız. Demek isterim ki konuşurken bir kusurumuz olursa, itliğimize verin, hoş görün...”

Gülüşmeler oldu. Ali Reis boğazını temizleyerek devam etti sözlerine:

“Çok iyi söyledin bey... Biz hazine üzerinde oturduğunu bilmeden dilenen fukaralara benziyorduk. Kabahatin bir acığı bizdeyse, çoğu da başımızdakilerdeydi. Hamd olsun, iyi günler geldi. Hükümetimizin yaptığı işlerden hep memnunuz. Allah onları başımızdan eksik etmesin, tuttuğu işlerde muvaffak etsin.

Bizim kazamızın denizlerinde balığın envai türlü bulunur beyim, Gelibolu sardalyası ünlenmiştir a, kulak asma, bizim buradaki sardalyaların yanında yavan ekmek gibi kalır. Ağlarımız tekmi olssa... İki pavlikeyi sade bu balık, işletmeye yeter de artar da. Ya lüferlerimiz, ya kefallarımız, ya trañçalarımız? Bitirmiştir beyim, bitirmiştir... Her çeşit konserveye elverişli balık bulunur denizlerimizde... Dalyan kuracak ağlarımız, tratalarımız olssa; büyük motörler verse hükümet bize. Gâvur balıkçı-

larının yeni icatlarından faydalanmasını öğrensez... Kurs görsez... Başka türlü olur halimiz azcık... Diyesim bu ki, fabrikalardan biri bizim kazamızda kurulursa, onu balıksız komaz bizim balıkçıları. Çevremizde yaşayan balıkçı ailelerinin sayısı 250'den ziyadedir, öğretmenimizin himmeti ile tütüncüler nasıl bir komparatif kurduysalar, biz de bir komparatif kurarız belki... Hep birlik çalışırız."

Balıkçıların bir kısmı, "Doğru, çok doğru, Ali Reis doğru söyler!" gibi çıkmalarla reisin sözlerini onayladılar, İdris de söz aldı:

"Bize ağ versin, motor versin hükümetimiz... Ali Reis'in dediği gibi bir kooperatif kuralım, denizimize sahip olalım... Bak o zaman nasıl çalışır arkadaşlar. Kazamıza bir değil, iki fabrika kursun isterse hükümetimiz..."

Uzman, Ali Reis'in sözlerini not etti. "Evet arkadaşlar... Başka konuşmak isteyen?" Bakışlarını balıkçıların üzerinde dolaştırdı.

Yörük Mehmet, avucundaki sigarayı yerde ezdikten sonra, ağır ağır kalktı, "Bey!" dedi. "İki çift lafım var benim de. Biz balıkçı kısmı berduş adamlarıdır. Sıkıya glemeyiz hani. Hele kurslar, kooperatifler bizim yiyeceğimiz nanelerden hiç değil. Biz üç kilo balık tutarız, akşam beş kilo şarapla kafa çekeriz. Bu böyledir... Çalışmasını sevmez bizim balıkçı milleti. Bize güvenerek fabrika kurarsanız yaya kalırsınız. Halim Bey'in yağ fabrikası gibi o da şapa oturur. Söküp götürmek zorunda kalırsınız. Bakma sen Ali Reis'in sözlerine... Kooperatif, mooperatif masal... Bu zavallı balıkçı milletin kendi başlarına iş yapmalarına, palazlanmalarına gönlü razı olmaz. Sittin sene kendisine köle gibi bağlı kalmalarını ister."

Ali Reis, bu sözler üzerine yerinden fırladı, bağırdı:

"Dilinden, kimden yana olduğun besbelli... Bi de ben deyiveren, senin ne bok yimek istediğini Yörük! Balıkçıları birleşirlerse mandıradaki işlere kesat düşecek.

Palikaryaların balık vurgunlarına paydos çekilecek... Korkun bu değil mi senin? Balıkçı milletin iflahını sen mi kesiyon, yoğsam ben mi?"

Balıkçılık uzmanı, Ali Reis'i yatıştırmak istedi:

"Müdahale etme Ali Reis. Sana tekrar söz vereceğim. Hele bitirsin arkadaş sözlerini."

Yörük Mehmet, kasketini kaşının üstüne eğdi:

"Ali Reis varsın bağırın... Onun ne mal olduğunu anlamıştır bizim balıkçı tayfası. Herkes bilir, onun yüzünden iki yakasının bir araya gelmediğini. Ondan kurtulmak isteyenler başka işler tutmuşuzdur. Bende sekiz çocuk var. Elin mandırasında çobanlık yapıyorsam onun yüzünden yapıyorum. Sözün kısası beyim, bugün balıkçı arkadaşlarımızın çoğunda tek başına çalışacak takat yok. Kimisinde sandal var, ağ yok. Kimisinde ağ var, sandal yok. Sandalına motor taktıran da parmakla gösterilir. Ağları yırtılır, onarmak isterler, iplik karaborsada. Gel de tut sen bakalım balık tutabilirsen. Sonra elin gâvuru gelir, 'Siz bu balıkları ihtiyarlatmışsınız. Hepsinde sakal olmuş naah, bir karış...' diye bizi maytaba alır. Alsa da hakkı var. Balıkçının iyisi mandırada peynir mayalıyor."

Bu nutku birçok balıkçının kafa sallayarak, iç çekerek onayladıkları görülüyordu. Ali Reis dayanamadı, oturduğu yerden bağırdı:

"Peynir mi mayalıyorsun? Korsanlık mı yapıyorsun? Orasını Tanrı bilir gayri. Günde kaç dinamit patlıyo sizin ollarda, bi deyiver hele Yörük!"

Jandarma çavuşu ile gümrük muhafaza memurları ürkek ürkek bakıştılar. Söze karışsalar mı, karışmasalar mı, kestiremiyorlardı.

Yörük Mehmet yere tükürdü, "Dinamit kullananın anasını..." diye sunturlu bir küfür savurdu. "O boku eskiden hep yerdik. Halkçılar zamanındaydı o, her şey ateş pahasıydı. Paran da olsa çarşıdan istediğini alamazdın. Evdeki çoluk çocuk acından ölsünler, daha mı iyiydi? Ya-

lan bilmem ben. Allah var, ahiret var. O zaman ben de kullandım dinamiti sen de kullandın, senin uşakların da kullandılar. De bakalım Ali Reis... Çifteyi alıp yol kessem daha mı iyi olurdu ki?"

Yörük Mehmet bu trajik sorudan sonra sesini birden değiştirdi. Sıcak bir tevekkülle, "Beyim, biz balıkçılara Allah fazla para vermez," dedi. "Bilir o, parayı kime vereceğini. Bizde parayı tutacak kafa mı var? Önümüze bi yığın sarı lira kosalar, elimize bi kürek verseler, doldur küreğini burdan al, deseler bi altın ya geçer elimize ya geçmez... Hani küreği telaşemizden ters daldırınız da. Bizim nasibimiz böyle tutulmuş. Ama siz bize ağıımızı onaracak kadar iplik verin, sandalımızı işletecek motor alın bin lira mı, bin beş yüz lira mı, artık gönlünüzden ne koparsa bi kredi sağlayın, bu balıkçılar size de, devlete de dua ederler beyim."

Yörük Mehmet'ten sonra tekrar Ali Reis'e söz verdi uzman, "Yalnız," dedi, "birbirinize sataşmak yok. Biz burada çekişmek için değil, bir memleket davasını düzene koymak için toplanmış bulunuyoruz."

Ali Reis, "Sataşan biz olmadık beyim," dedi. "Yörük bize çirkefi bulaştıran. Benim yüzümden bu kadar insanın iki yakası bir araya gelmezmiş. Kimin elindekini, avucundakini almışım ben? Deyiversinler... Malım mülküm meydanda. Büyücek bir salapurya ile viran bir evden başka neyim var? Onları zeytinsiz, tarlasız koyan ben miyim? Aç kaldıkları, işsiz kaldıkları zaman onlara benden başka kim ekmek parası çıkarıp veriyor? Kadir Ağa yarım gündelikle bütün günün işini yaptırır onlara... Halim Bey'in fabrikasını yaşatamaması da bundan zaten. Herkesler Kadir Ağa'ya aman desinler ister o..."

Balık uzmanı ihtarda bulundu, "Balıkçılık üzerine konuş Ali Reis, rica ederim," dedi. "Bunlar bizi ilgilendirmez."

Ali Reis boğazını temizledi:

“Ben de balıkçılıktan konuşuyorum beyim. Bizim balıkçıların neden birleşemediklerini, neden iki yakalarının bir araya gelemediğini anlatmak istiyorum ya. Kadir Ağa, bu fitne Yörük’ü ta mandıradan buraya boşuna mı göndermiş? Aramıza fit sokup 15 kişi birleşmeyelim, bir kuvvet olmayalım... Meramları bu. Beyim, beyim... Bizim balıkçılık zenaati elbirliği ister. Tek başına yapılacak iş değildir. Şimdi, siz Yörük’ün sözünü dinleyip bu uşaklara ağ verin, iplik verin. Biner lira da kredi açın. Olacağını söyleyeyim ben size, tabanları kaldırıp İzmir’e gidecekler. Barlarda, İnciraltı’nda, Kemer’de temizlenip dönecekler.. Eskisinden beter olacaklar. Kambur kambur üstüne. Bir de sırtlarında borç yükü. Bir motorla, bir ağla balıkçılık mı olur beyim? İşte İdris meydanda. Bir motoru var, ağı var ne yapıyor bu uşak? Götürüp limanın ağzına atıyor ağlarını akşamdan... Sabahleyin gidip çıkarıyor. Tutulan balıkların yarısını canavar temizlemiş. Çıkardığı üç-beş kilo balığı şehre gönderse ne olacak yani? Burada yedi-sekiz kâğıda okutur onları. Sonra oturur Hidayet’in masası başına, yarısını şaraba verir. Biz birleşmeliyiz. Beyim, birleşmeliyiz... Başka çıkar yolu yoktur bunun. Bir komparatifi-miz olmalı. Taratalar, büyük dalyan ağları satın almalıyız. Büyük balıkçı gemilerimiz olmalı. Tuttuğumuz balıkları geminin buzlu kilerinde muhafaza edebilmeliyiz. Balığa çıktık mı, denizden bir hafta dönmemeliyiz evimize. O koydan bu koya göçmeliyiz. Tonlarla balık yollamalıyız İstanbul’a, İzmir’e yahut da buyurduğunuz fabrikaya. Kalkınmak böyle olur. Gazetelerde gözüme ilişti. Balıkçılık için Marşal Planı’ndan on milyon lira ayrılmış. Büyük para... Büyük iş. Ne istenir de yapılmaz bu parayla yani? Komparatiften başkasına aklım ermez benim. Yoğsam yabana gider paralarınız. Bu adamlara da iyilik yerine kötülük edersiniz beyim. Benim sözüm bu kadar.”

Ali Reis yerine oturdu.

Balıkçılar hangi tarafı tutacaklarını şaşırılmış gibiydiler. Balıkçı İdris söz aldı, o da Ali Reis'ten yana çıktı:

"Motoru üç ay önce veresiye aldıydım. Bir meteliğini ödeyemedim daha borcumun. Ali Reis doğru söylüyor. Tek başımıza iş beceremeyiz biz. Motoru almak neye yarar? Traktörün köylüye bir faydası dokandı mı? Motorun da bize bi hayrı dokansın. Otuz dönüm tarlası olana traktör ne lazım? Köylüler koparatif kursalar da topraklarını birleştirseler, belkim o zaman traktör bi işe yarardı. Çoğunun traktörü güneşin, yağmurun altında çürüyüp paslanıyor... Motorun bize ne faydası dokandı? Kürek çekmek zahmetinden kurtulduk, o kadar... Yarım saat içinde gidip ağları döküyoruz... Sonra dönüp kahvede kâat oynuyoruz. Al papazı ver kızı... Akşamacak işimiz hep bu... Birlikte büyük çevirmeler yapacak ağlar, tratalar lazım bize. Bu da lafnan olmaz. Birleşmek ister. Tek el şaklamaz derler. Birlikte çalışırsanız, borcun hakkından da geliriz. Kadir Ağa gibilerin ağzına bakmaktan da kurtuluruz."

Bir balıkçı da ortalama bir fikir sürdü öne:

"Büyük şeyler istersez, belkim küçüğünü de kaçırmaz elden, Ali Reis. Pirince giderken evdeki bulgurdan da olmayam hanı... Hökümat bize kredi açsın. Motor, ağ, sandal alalım bi kere kendimize... Sermayamızı bilelim bi kere... Hökümat palikesini gursun. O zaman tütüncüler gibi, biz de birleşiriz. Şinci fazla balık tutçaz da n olacak? Kamber'in kaptıkaçtısi iki saatlik yolu on iki saatte alıyor. Balıklar İzmir'e varmadan kokuşur teknil..."

Balıkçıların çoğu motor, sandal sahibi olmanın keyfini kaçırmamak için bu fikirden yana çıktılar. Yörük Mehmet'in fikri aşağı yukarı kabul edilmiş oldu. Toplantı böylece sona erdi.

Nahiye müdürü, uzmanın peşi sıra dışarı çıkarken kendilerine katılmamızı işaret ettiyse de biz Tevfik'le deniz kıyısına doğru yürüdük.

"Ali Reis'e bayıldım," dedim Tevfik'e. "Müsbet kafası var doğrusu adamın..."

Tevfik, "Kaç para eder?" diye içini çekti. "Yörük'ün bileğini kıvrıracak adam değil o. Bir kere balıkçıların hepsine reislik etmiş olması yıkıyor onu. Hepsi de onun ekmeğini yemişler. Bu da zorlarına gidiyor heriflerin. Kadir Ağa ortada görünmediği için, Yörük'ün onun hesabına dalavera çevirdiğine tamamıyla inanmazlar. Ali Reis hepsinin menfaatini kollayan bir teklif bile ileri sürse, 'Acep ne çıkarı var Ali Reis'in bunda?' diye kuşku duyarlar. Yörük, hinoğluhin... Burdan vurdu Ali Reis'i... İdris, Ali Reis ayarında biri olsa, Ali Reis'i sürmezdi öne... Bak nasıl çekerdi o zaman arkadaşlarını kendisine."

"Ali Reis'in ithamları doğru mu?"

Tevfik başını salladı:

"Doğru tabii. Yörük'ün Yunan balıkçılarıyla iş yaptığını herkes bilir. Çifte gümrük muhafaza memurları da bilirler, onların amirleri de... Ama yakalayamazlar. Herif bir kere korsan gibi düzenbazdır. Adamlarıyla, 'İki Yunan motoru Karaburun'a geçti,' diye haber salar gümrüğe; gümrük motoru o tarafa yollanır. Onlar beri tarafta, Yunan motorlarıyla birlikte rahatça avlanırlar. Yükünü alır gider motorlar, kimsenin burnu bile kanamaz. Eğer işler tersine giderse mandıra koyunda motorları karaya çekerler, gizlerler... Balıkçı palikaryalarını da orada misafir ederler."

"Peki, şüphelenip mandırayı aramazlar mı?"

Tevfik güldü, "Yörük'le bozuşmak hiçbirinin işine gelmez," dedi. "Bir kere Yörük'ün kendisi çirkef heriftir. Üstelik tanıyanı, seveni de çoktur. Bir zararı dokunur, diye çekinirler, bir gözlerini kaparlar, olur biter... Yörük de bunu mükâfatsız bırakmaz; hatırlarını sayar, içki ikram eder onlara, evlerini balıksız, peynirsiz, yağsız bırakmaz. Kışın odun da gönderir bedava tarafından."

Dönüşte salaş kahvenin önünden geçiyorduk. Yörük Mehmet ile Arap, kahvenin önündeki kumsala çektikleri motora bir şeyler yüklüyorlardı.

Çifte gümrük muhafaza memurlarıyla bazı balıkçılar da etraflarını almışlardı. Gümrük memurlarından biri, "Ali Reis'in sözlerine mim koyduk Yörük... Bir gün gelip basacağız senin orayı..." diyordu gülerekten.

Yörük Mehmet, kasketini geriye atarak doğruldu.

"Yunan balıkçıları gelir oraya, sen gelemezsin ah-bap," dedi. "Sana kumanda edenler de gelemezler. Oranın Allah'ıyım ben, Allah'ı. Sizin yakaladığınız palikar-yayı hâkim en çok bir ay hapseder. Benim elime geçen gâvur üç yıl kurtaramaz yakasını."

Bizi gördü, "Tevfik Hoca..." diye bağırdı. "İzin çıkmış madem, Zeytinciler Koparatifi'ne beni de yaz. Üç-beş ağaç zeytin bizde de bulunur hanı..."

Tevfik, zehirli bir dille cevap verdi, "Vazgeç bu sevdadan... Kadir Ağa, mandıradan yol verir sonra sana. İyisi mi onun peşinden ayrılma..." dedi.

Yörük Mehmet tınmadı, "Boş ver Kadir Ağa'ya," dedi. "Ben olmadan zor kıvırırsın bu işi sen... Gel, beni de al kooperatife Tevfik Hoca..." diye ısrar etti.

Tevfik, "Az önce ocakta, kooperatiften hoşlanmadığını gösterdin Yörük. Bu sevda da nereden esti böyle? Mandıranın yağı, peyniri yeter de artar sana... Zeytin işini de bize bırak..." dedi, yürüdü.

Hep birlikte iterek sandalı yüzdürdüler, motoru çalışmaya başladı. Kıyıdan açılırken Yörük, tekrar bağırdı:

"Bu meseleyi tekrardan görüşürüz Tevfik Hoca... Sağlıkla kal!"

Tevfik, dişleri arasından mırıldandı:

"Köpek... Mandıranın değil ...in yolunu tuttu. Kadir Ağa'nın bağına uğrayacak. Bugün olup bitenleri efendisine rapor edecek."

Baskın

Gece inde içiyorduk. Jandarma çavuşu geldi. Bizim Naziye'yi, balıkçı İdris'le basmışlar... Korktuğu başına gelmiş kadıncağızın.

Jandarma çavuşu, nahiye müdürüne olayı kısaca anlattı:

"Delikanlılar balıkçı İdris'le Boşnak karısını ibreti âlem için kasabada dolaştırmadan bize teslim etmek istemiyorlar. Müsaade edelim mi?"

Nahiye müdürü çatalıyla bir zeytini tabak içinde kovalayarak, "Memleketin âdetlerine hürmet etmek hükümetin vazifesidir kardaşım. Bırak dolaşırsınlar..." dedi.

Dişsiz ağzına attığı zeytini birkaç defa sağa sola yuvarladıktan sonra sözünü tamamladı, "Kırk yılın başında kasabanın eline geçmiş bir eğlence fırsattır bu... Dokunma keyiflerine... Fazla ileri giderlerse müdahale ederiz..." dedi.

Şarapçı Hidayet, "Boşnak kadın kimin nesiymiş?" diye sordu.

Jandarma çavuşu, "Halim Bey'in hizmetçilerinden, Naziye adında bir kadınmış. Kocasını da Halim Bey'in çiftliğinde çalışıyormuş," cevabını verdi.

"Ali Efe'nin marifetidir bu. Boşnak karılarını ayartan o mendeburdur."

Bir kalabalığın gürültüsü, kahkahaları yaklaşıyordu. Hep dışarıya fırladık.

Delikanlılar çıradan meşale yapmışlar... Kızıl aydınlığın ortasında Naziye yarı çıplak, Balıkçı İdris don gömlekle... Kollarından birbirine bağlamışlar zavallıları... İkinin de boynunda beygirlere takılan birer yular... Delikanlılar, Naziye'nin yahut İdris'in kışına meşalenin alevi-

ni yaklaştınca ikisi birden can havliyle ileri atılıyorlar... Çıngırakları şingirdiyor... Kadın durmadan ağlıyor. Balıkçı sağa sola imdat isteyen gözlerle bakıyor. Yüreğim parça parça oldu. Şu insan kısmı ne de zalim olur! Belki içlerinde, benim gibi, bu kadınla düşüp kalkmış olanlar da vardır. Bu hıncın sebebi ne? Varsan baksan, bir kısmı balıkçının yerinde olmadığı için, bir kısmı da bir cins aldatılmış olma hıncıyla yapıyor bu zalimliği...

"Müdahale etsek, korkunç bir eziyet bu yaptıkları..." dedim.

Tevfik, "Doğru ama, bu kalabalığa nasıl karşı durulur? Bizi öldürmeye kalkarlar... Henüz heyecanları tavsamamış," dedi.

Kahveden çıkan köy kâtibi Mutaf Hoca kalabalığa nasihat etmek istedi:

"Ayıp, günah... Yaptığınız şer-i şerife de uymaz. İsa Peygamber'in dediğini hatırlayın: İlk taşı, böyle bir suçlu işlemeyen atсын..."

Fakat bir kez kalabalık edepsizliği ele almış, nasihat kulak asmıyorlar. Biri bağıyor:

"Mutaf Hoca... Cemaziyelevvelini hep biliriz. Şeriat sözü etmek sana düşmez!"

Bir başkası, "Hadi arkadaşlar, yürüyelim! Gocunan ayrılсын arkamızdan!" diye bağırdı.

Zanileri¹ gürültüler, hakaretler, alaylarla tartaklayarak yollarına devam ettiler. Az ileride, kenara çekilmiş bir arabaya rastladılar. Suçluları bu arabaya koştular...

Nahiye müdürü, hiddetlenen halkın, gösteriyi kanlı bir şekilde bitirmesinden korktuğu için işe el koymaya karar verdi. Hükümet önünde silahlı jandarmalarla alayın yolunu kesti, zorla ellerinden aldı zavallıları.

1. Zina eden. (Y.N.)

Yarın ikisini de tutuklu olarak ilçeye göndereceklermiş.

Tevfik, İdris'in başına gelenleri Kadir Ağa'dan biliyor. Ona göre ocak toplantısında Ali Reis'i tutması yüzünden bu şekilde cezalandırılmış.

Bir daha Naziye'yi görmedim.

İbadet sayılan günah

Fazla gürültülü bir motor sesiyle uyandım. Acayip bir de klakson sesi geliyordu körfezden. Pencereden baktım; egzozundan siyah dumanlar çıkaran beyaz bir yat, bir balıkçı motorunun yedeğinde körfezden mendireğe doğru ilerliyordu. Kıyıda birçok meraklı toplanmıştı. Bir sandalla çifte gümrük muhafaza memurları da yata doğru yol alıyorlardı.

"Bizim ahbap çavuşlara gene iş çıkmış," dedim.

Meğer onlara iş çıkmamış, bize piyango vurmuş da haberimiz yok. Az sonra nahiye müdürünün hademesi görüldü, bir pusula getirdi. "Pasaportundan bir komşu memleketin konsolosluk kâatibi olduğunu öğrendiğim bir İtalyan gâvuru var yanımda... Bir türlü anlaşıyoruz. Aman kardaşım, yetiş. Hamiş: Kotrada iki de kadın var..." diye yazmış nahiye müdürü.

Benim kötü Fransızca acaba işe yarayacak mı? Yarasın yaramasın... Mademki işin içinde iki İtalyan kadını var... Çaresine bakarız.

Nahiye Müdürlüğü'nün önü çoluk çocuk ile dolu. İçerisi de kalabalık. Nahiye müdürü ayakta... Kan ter içinde... Konsolos kâatibini, samanları çıkmış maroken koltuğa oturtmuşlar. Adamcağızın yüzü kıpkırmızı. Muhafaza memurları, jandarma komutanı kapının ağzında yer almışlar.

Nahiye müdürü, "Aman gel kardaşım... Zare öldürdü bu gâvur bizi," dedi. Ve ferahlamış olarak koltuğa oturdu.

Tevfik, "Herif Almanca bilmiyor. Fransızcadan da ben çıkmıyorum..." dedi.

Kır saçlı konsolos kâtibi, "*Parlez vous français?*"¹ diye kalktı yerinden. Biraz Fransızca anladığımı öğrenince sevinçle sarıldı ellerime...

Adamcağız tatilini geçirmek üzere karısı ve baldızı ile birlikte bir Ege turnesine çıkmış. Tekirdağ'ı, Gelibolu'yu, Çanakkale'yi, Ayvalık'ı, İzmir'i gezmişler. İzmir'de kaldıkları birkaç gün içinde Efes'i, Bergama'yı da görmüşler. Artık yerlerine dönüyorlarmış. Yatın motoru İzmir'de arıza yaptığı için yeni bir motor taktırmış kotrasına. İzmir'den dün sabah ayrılmışlar. Bugün öğleye doğru motorları bozulmuş. Bizim limanın balıkçıları bağlamış, getirmiş onları buraya. Motorun takati kotra ağırlığına denk düşmediği için makine yanıyormuş. İzmir'e kadar gidip daha büyük takatli bir motor alması, bir de usta getirmesi gerekiyormuş. Buradan İzmir'e gitmesi için bir otomobil bulmamızı istiyor. Kendisi İzmir'e gidip gelinceye kadar da kadınlara refakat etmemizi rica ediyor.

Bunları Türkçeye çevirdim. Nahiye müdürü, jandarma komutanına bir er göndererek, Çamlık Derebeyi'nden cipi istemesini emretti.

"Hükûmatın yüzünü kara çıkarmayalım kardaşım," dedi.

Jandarma komutanı kapıdan çıkarken nahiye müdürü bağırdı:

"Motoru bozulan konsolosluk kâtibi ile ailesinin geceyi limanımızda geçireceklerini kaymakamlığa bir raparla bildirmeyi de unutmayasın. Ne olur ne olmaz."

1. (Fr.) Fransızca konuşuyor musunuz? (Y.N.)

Konsolosluk kâtibine, nahiye müdürünün bir cip temin edeceğini haber verdim. Uzun uzun teşekkür etti. Sonra yol hazırlığı yapmak için kalktı. Birer viski içmek üzere bizi yata davet etmeyi de unutmadı.

Nahiye müdürü, "Siz Tevfik'le gidin... Ben kaymakamla konuşmadan ayrılamam telefonun başından!" dedi.

Yatın ceviz kabuğu sandalına dolduk. Küreği çeken, yatın kaptanıydı. O da bir İtalyan gemicisiymiş.

Yatın güvertesinden iki kadın, gelişimizi ilgi ile izliyorlardı. Tevfik'e fısıldadım:

"Güzel şeylere benziyorlar."

Tevfik, "Davulun sesi de uzaktan hoş gelir insana," dedi.

Konsolos kâtibi, durmadan Türklüğümüzü, centilmenliğimizi, konukseverliğimizi övüyor. Mahcup gülümseme ile bize kafa sallamak düşünüyor. Ama gözlerimiz yatın güvertesinden ayrılmıyor. Kadınların ikisi de güzel. Sihatli bir vücudun zenginlikleri dolup taşıyor elbiselerinden. Akdeniz kadınlarında görülen bir et ve renk haşmeti. Birbirlerine çok benziyorlar. Yaşları arasında büyük bir fark olmasa gerek. Birisi yirmi iki ise öteki yirmi beşten fazla görünmüyor. Tevfik'le çekişmeyeceğiz herhalde...

Konsolos kâtibi, yatta Latinlere mahsus büyük bir ağız kalabalığı ile tanıştırdı bizi kadınlara. Hanımlardan büyüğü karısıymış. Adı Lükresia'ymış. Baldızının da Silvana... Lükresia biraz çekingen, melankolik görünüyor. Silvana fıkır fıkır, cüretkâr bir kadın sanısını veriyor.

Eniştesinin söylemesine lüzum bırakmadan Silvana gitti, içeriden viski ile soda getirdi. Fransızca olarak, "Bir viski? Rakı da verebilirim," dedi.

Akşamı garantilemek için hemen aıldım, "Türk içkisini ikram etmek zevkini bize bırakırsanız çok seviniriz," dedim. "Alaturka bir içki sofrası da görmüş olursunuz..."

Teşekkürle karşıladılar. Konsolos kâtibi, bu fırsatı kaçırmamaya çalışacağını söyledi. Viskisini içer içmez

giyinmek için bizden izin istedi. Yatın kış tarafındaki küçük masa çevresinde kadınlarla yalnız kaldık.

Tevfik sıkıntılı bir halde, "Dil bilmemek işte asıl böyle zamanda facia... Bu kadınlarla ben şimdi pandomima mı oynayayım yani?" dedi.

"Kadınlara söylemek istediğin bir şey varsa ben çevirmeye çalışırım."

Tevfik, "Şunlara sor," dedi, "bakalım biliyorlar mı? Bu İtalyan kadınlarının hepsi de neden güzel oluyorlar böyle?"

Tevfik'in sorusunu Fransızcaya çevirdim; ikisi de suh birer kahkaha attılar. Silvana, "Sevmesini biliriz de ondan," dedi. "Dişiliğimizin bütün imkânları ile aşka veririz kendimizi. Şarkın yasaklarını tanımayız. Güzellik cinsel hürriyetle başlar, onunla gelişir."

Tevfik başını salladı:

"Yalan değil, bizim Alevi köy kadınlarının neden güzel olduğunu da aydınlatıyor bu cevap. Sor bakalım, Katolik papa da takdis ediyor mu bu aşkları?"

Bu kez Lükresia cevap verdi: "Hayır, ona yalnız aşkın meyvesini vaftizlemek düşer."

Hep beraber gülüyoruz. Tevfik gene soruyor:

"Acabagüzelliğinizde da Vinci'nin, Michelangelo'nun ve benzeri sanatçıların da payı yok mu?"

Silvana, "Şöyle de sorulabilir," diyor. "Onların yarattığı güzelliklerde İtalyan kadınlarının da payı yok mu?"

Tevfik bana fısıldadı:

"Bu kadınların doğudakilerden farkı bu işte. Susuz rakı gibi halis. İnsanı bir kadehte zom ediyor."

Konsolos kâtibi giyinmiş, döndü. Birer viski daha içtik.

Kıyıda Çamlık Derebeyi'nin cipi kornasını öttürmeye başladı. Konsolos kâtibi, kendisinin bulunmadığı sırada yatta kapanıp kalmanın canımızı sıkabileceğini söyledi. Civarda görülecek tarihî bir yıkıntı ya da anıt

varsa hanımları oraya götürürsek memnun kalacağını da ekledi. Silvana bu teklifi yürekten destekledi, "Bilhassa rica ederim," dedi.

Tevfik'e, "Galiba T... adasında avlanmanın günü geldi," dedim.

"Tarihî bir yer istiyorlarmış madem, Corci adasına götürelim hanımları, daha iyi..." diye cevap verdi Tevfik. "Oradaki Aya Corci Kilisesi için, eski Yunanlıların Afrodit tapınağıymış, deriz. Hani yemin etsek başımız ağrımaz. O kilisede Afrodit'in buyrukları bol bol yerine getiriliyordu. Üstelik yaban keçileri orada da varmış."

Tevfik mükemmel adam vesselam.

Teklifimiz büyük bir memnunluk uyandırdı. Odukça sağlam kalmış bir Afrodit tapınağı göreceklerini söylemiştim. Sağlam kalmış bir Afrodit tapınağı sözümü Silvana kuşkuyla karşıladı. Hristiyanlığın taassup devirlerinde en çok bu tapınaklardan hınç alınmıştı. Afrodit en çok taşlanan tanrıçaydı. Efes'te bu cins tapınakların izine bile rastlamamışlardı. Diana Tapınağı'nın sütunlarını bile Ayasofya için taşımışlardı.

"Sağlam kalmış olduğunu göreceksiniz," dedim. "Adaya varınca Afrodit'le Paris'in az önce o yerlerden geçtiklerini bile savunabilirsiniz."

Silvana'nın gözlerinde bir alev yandı söndü.

"Yalnız bir şey var," diye devam ettim sözlerime, "Tanrıça Afrodit, birkaç saat gecikmemiş olmasına bir oturup bin şükredecektir. Çünkü gecikseydi Silvana ile Lükresia adında iki Latin tanrıça ile boy ölçüşmesi gerekecekti. Ve o zaman, Paris'in, elmayı gene Afrodit'e vereceği pek şüpheliydi."

Bu iddia üzerine Corci adasının kutsal varlığı büsbütün arttı, orayı ziyaretimiz kararlaştı.

Gerekli hazırlıkları yapmak üzere konsolos kâtibi ile birlikte karaya çıktık.

Nahiye müdürü de cipe yerleşmişti. Kaymakamla konuşurken konsolos kâtibi ile birlikte İzmir'e gitmek istediğini söylemiş.

"Gâvuru ben emniyete alıyorum kardışım. Karılar size emanet... Yüzümüzü kara çıkarmayasınız," dedi.

Onları uğurladık. Çarşıdan kumanya aldık. Kadınlarla avlanmaya gittiğimizi söyleyince Şarapçı Hidayet dolapta sakladığı bir şişe kulüple bizi teşhiz etmeyi uygun buldu. Kapıdan çıkarken de, "Rasgele!" diye uğurlayacağına, "Belinize, dilinize kuvvet!" dedi. Tevfik'in evine uğradık. Kumanyaları av çantalarına doldurduk, tüfenkleri aldık. Tevfik kılığını değiştirdi. Bir külot pantolon giydi. Başına bir kasket geçirdi. Bu kıyafet ona iyi gidiyordu. Kılık değiştirmem için benim kuleye de uğramamız icap etti. Ben de muvazzaflıkta eskitemediğim, sırf kırlarda giymek için getirdiğim manevra elbiselerimi giydim. Tüfenkler omuzlarımızda, çantalar boyunlarımıza asılı, kıyıya indik. Ali Reis'in küçük motoru balığa çıkmayacakmış, ağıları tamir edeceklermiş. Onun motorunu kiraladık. Tevfik, Ali Reis'ten balıkçı muşambasını da istedi. "Geç döneriz belki," dedi.

Ali Reis, "Geç dönerseniz, aldığınız yere bağlarsınız motoru, olmaz mı Tevfik Öğretmen?" dedi.

Tevfik güldü, "Şarapçı Hidayet'in ininden çıkmaya niyetin yok galiba reis," dedi.

Ali Reis omuzlarını çarpıttı, yandan bir tükürük attı yere.

"Şarapçı Hidayet, oraya girende çıkacak hal bırakır mı ki a öğretmen?" dedi.

Gülüştük...

Kadınlar, beni subay kılığı içinde görünce, "*Salut mon capitaine...*"¹ diye bağıldılar.

1. (Fr.) Merhaba yüzbaşım. (Y.N.)

Adım "Mon kapiten"e çevrildi böylece. İkisi de omuzlarını meydanda bırakan birer plaj kıyafetine girmişlerdi.

"İhtiyatlı hareket etmiş olmak için, yünlü bir şey almanız yanınıza fena olmaz hanımlar," dedim. Silvana esas vaziyetini alarak selam çaktı.

"Emredersiniz mon kapiten. Konyak da lazım olur mu?"

Lükresia alaylı bir şekilde, "Arkadaşınız da sizin fikrinizde mi, sorsanıza bir kere?" dedi.

Tevfik'e döndüm:

"Onları çıplak görünce, yanlarına yünlü bir şey almalarını söyledim. Silvana, konyak da alayım mı diye alay ediyor. Öteki de bak ne diyor: Sorun bakalım, arkadaşınız da aynı fikirde mi?"

"Ağzının payını verdiklerine sevindim," dedi. "Benim fikrine gelince, madama şunu söyle: Kadınların giyindikçe daha çok üşüdükleri söylenir. Doğru mudur, değil midir? Bilmiyorum ama onlar soyundukça harareten boğazımın kuruduğunu çok iyi hissederim."

Bu sözleri kadınlara çevirdim. İkisinin de çıplak omuzları işveli bir gülüşle sarsıldı. Lükresia motora inerken yardım etmesi için elini Tevfik'e uzattı, "Mösyö Tevfik'in boğazını ıslayacak bir şey buluruz elbet," dedi.

Kız kardeşine döndü:

"Sen istersen kapitenin emrine itaat et Silvana."

Lükresia'nın ne dediğini öğrenen Tevfik, "Anlaşıldı," dedi. "Bunlar bizi paylaşmışlar. İşin doğrusu da budur."

Silvana küçük bir hırka ile bir sepet yiyecek alarak geldi. Onun motora binmesine de ben yardım ettim. Hareketten önce, yatın güvertesinde duran kaptanlarına İtalyanca bir şeyler söylediler. Tevfik, motorun dümeni-ne geçti, yanına, koyduğu şilteye Lükresia'yı işaretle çağırdı. Biz de Silvana ile burunda oturmaya hazırlanıyorduk. Tevfik limandan çıkınca serpintiden ıslanacağımızı

söyledi. “Motorun yolu da kesilir,” dedi. Bunun üzerine Ali Reis’in muşambasını motorun içine sererek karşılıklı uzandık Silvana ile.

Motor hareket etti. Kadınlarla birlikte yatın kaptanına el salladık. Kıyıda bizi gözetleyen meraklıları da selamımızdan mahrum etmedik.

Silvana, “Bu tüfekler ne olacak?” diye sordu. “Bir tehlike mi var?”

“Belli olmaz, Afrodit’in Paris’i ile belki bir güzellik anlaşmazlığına düşeriz. ‘Grek tanrıçası, Latin tanrıçalarından güzeldir,’ diye bizi mahvetmeye kalkarsa kendimizi savunuruz.”

Gülüyor:

“Onların da böyle ateşli silahları var mı acaba?”

“Ne diyorsunuz Matmazel Silvana, Harp Tanrısı Mars, elindeki kılıcı bırakalı çok oldu. Şimdi avucunda atom toparlağı var. Yok etmek istediği milletlerin arasına onu yuvarlamaya hazır bir durumda bekliyor. Paris gibi bir çobanda da en aşağıdan böyle bir çiftte vardır elbette.”

Silvana gözlerimin içine bakıyor:

“Gittiğimiz yerde bir Afrodit tapınağı bulacağımızdan emin misiniz?”

Ben de aynı bakışla bakıyorum gözlerine:

“Dilerseniz, tanrıçanın bakireler için kullandığı altın hançerini de görürsünüz.”

Limandan çıkınca dalgalar göğüslüyor motorumuzu. Teknenin burnuna çarpan sular köpürerek iki yana devriliyor. Teknemiz dalganın sırtından aşınca altımızda bir kırbaç şaklıyor. Savrulan suların serpintileri üzerimize dökülüyor. Tevfik, sarsıntıdan Lükresia’nın suya düşmesine engel olmak istiyormuş gibi sol kolunu onun beline dolamış. Bir koluyla da dümeni idare ediyor. Lükresia, tutunmak ihtiyacıyla çıplak kolunu Tevfik’in boynuna

sarmış. Motor dalgaların üzerinde sekükçe korkuyormuş gibi çığlıklar atıyor.

Benim de suların serpintisinden Silvana'yı korumam lazım geliyor. Muşambayı başımızdan örterek burun tarafına sırtımızı çeviriyoruz. Silvana yarı kucağıma oturur biçimde, bütün sıcaklığıyla yaslanıyor bana. Serin rüzgâra rağmen, nefis bir kadın kokusuyla damarlarımın şiştiğini, kulaklarımın uğulدادığını hissediyorum. Silvana'nın, kalbimin çarpıntısını duyduğuna eminim. Yumuşaklığıyla, sıcaklığıyla beni harap edişinden memnun, dalgaların kamçısını şuh kakhahalarıyla bastırıyor.

Adanın güney kıyısına yanaştık. Sakin, küçük bir koyu vardı adanın.

Ben, Lükresia, Silvana kumanyalarımızı, muşambayı, şilteleri zeytin ağaçlarının gölgesine taşıdık. Tevfik motoru bağladıktan sonra sandaldaki suları boşaltmaya başladı.

Ağzım kuru ve acıydı. Silvana'nın sunduğu viskiyi memnurlukla yuvarladım.

Silvana hemen tapınağa çıkmak istiyordu. Lükresia şiltelerin üzerine uzandı. Kedi gibi sürtünerek gerindi, "Ben burada kalıp biraz dinlenmeyi tercih ederim. Siz gidin," dedi.

Av tüfeğimi omzuma astım. Silvana koluma girdi. Tepeye tırmanırken Lükresia arkamızdan bağırdı:

"Tapınakta beklersiniz bizi... Mon kapiten, arkadaşınıza söyleyin, tapınakta buluşacağımızı..."

Ellerimi boru yaparak Tevfik'e seslendim:

"Ben ava çıkıyorum. İki saatten önce manastıra gelme. Lükresia seni şiltelerin üzerinde bekliyor."

Koluma bütün ağırlığını veren Silvana'yla manastıra doğru çıkarken kulağına fısıldadım:

"Efes'te Meryem Ana'yı ziyaret ettiniz, değil mi Silvana?"

Sıcak nefesi yüzümü yaladı:

“Mais oui, certainement...”¹

“Şu halde,” dedim, tatlı tatlı bakarak gözlerine, “bütün günahlarınız affedilmiştir. Artık yeni günahlar işlemekten korkmazsınız, değil mi?”

“Hele bu adada hangi gūnahtan korkayım? Meryem Ana’nın işlediği kutsal gūnah bile Afrodit için ibadet sayılır...” diye fısıldadı. Burnunun üzerini kırıştırarak dudaklarını bana sunar gibi uzattı.

Ahmet Haşim’in “Alevden Karanfil”i dudaklarımı yaktı.

Manastırdaki kızı kucaklıyordum sanki...

Orman yangını

Corci adasından dönüyoruz. Rüzgâr sabahki kadar azgın değil, arkamızdan esiyor.

Kadınlar kanıksamış, doymuş bir arzu tembelliği içinde, göğsümüze yaslanmış, yatıyorlar. Ay, dumanla örtülmüş bir sema arkasından bizi gözetlemeye çalışıyor. Silvana, Toselli serenatını, İtalyanca metni ile söylüyor. Ben de ılıkla ona katılıyorum. Tevfik, sigarasını dudağına yapıştırmış... Dumanla kırpışan gözleri, içkili zamanlarda olduğu şekilde kıvılcımlanmış... Yüzünde şimdiye kadar görmediğim bir memnunluk hali var. Kendimi bir an öğrenim yıllarının avare günlerinde sanıyorum. Rum sevgililerimizle Yuşa sırtlarında geçirdiğimiz bir günden sonra Büyükdere’ye döndüğümüz o yaz akşamlarındayız sanki...

Uzak kıyılar gittikçe kararıyor, bir sis iniyor kasaba üzerine...

1. (Fr.) Evet, elbette. (Y.N.)

Bir aralık Tevfik, "Allah bilir ya, Fula Dağı'nın arkasında bir orman yangını var," dedi. "Kasabanın üstünde böyle kalın bir sis görmedim hiç..."

Yaklaştıkça Tevfik'in haklı olduğu anlaşılıyor. Burnumuza yanmış ot kokusuyla karışık bir yangın yeri kokusu çarpıyor. Arada sırada Fula Dağı üzerindeki bulutlara kızıl bir ışık vuruyor.

Tevfik, "Tahterevallı," diyor. "Yangın tam bulmuş çıkacak yeri: Kasaba fakirlerinin zeytinlikleri hep Fula Dağı ardındadır. Halim Bey'in zeytinlikleri de o tarafta. Kadir Ağa gene bir hainlik mi çevirdi yoksa? Zeytinciler toplantısında fabrikayı kurma kararını aldığımız günden beri yüreğimin içinde bir kuşku vardı. Kimseye belli etmiyordum ama Kadir Ağa'nın bir sabotajını bekliyordum. Yörük Mehmet de üç-dört gündür buralardan ayrılmıyor."

Zeytinciler toplantısında ben bulunamamıştım. Ansızın İzmir'e çağırılmıştım şahitlik için. Tevfik, bu toplantıda Zeytinciler Kooperatifi'nin kurucu üyelerini bile seçtirmiş, başlarına da Halim Bey'i koydurmuştu. Bu kuşkusu yersiz değildi.

Kadınlar hiçbir şeyle ilgilenmiyorlar. Onlar günün sarhoşluğundan ayılmak niyetinde değiller sanki. İkisi de havai hislerinin peşinde, "Santaluçia, santaaaaaluçiaaaaa!" diye bir barkarolün notaları üzerinde döne döne uzaklara doğru kayıp gidiyorlardı.

Tevfik motoru hızlandırıyor:

"Şu kadınları bir an önce yerlerine götürelim. Bana öyle geliyor ki, yangın söndürmede bize de iş düşecek. Kıyıya çıkar çıkmaz sen git, yukarıdan çavuşla dört işçi yi al... Kazma küreklerini birlikte getirsinler. Ben de bizim yanaşmaları bulayım."

Yata yaklaştığımız zaman kadınlar, güvertede dolaşan konsolos kâtibine, "Hello..." diye sesleniyorlar. Adamcağız sevinçle karşılıyor bizi.

Yanında iki adam daha var.

Kadınları motordan çıkanyoruz. Konsolos kâtibi bize teşekkür ediyor. Yanındaki adamlar yatın motorunu monte eden makinistlermiş.

Konsolos kâtibi bizi bir şey içmeye çağırıyor. Fakat ona manastırın arkasında yükselen kızılığ gösteriyorum, "Özür dilerim," diyorum, "manastırın arkasındaki yangını söndürmeye gitmemiz gerek. Dönüşte sizi rahatsız ederiz."

Silvana takılıyor, "Bu işin de size düşeceğini bilmiyordum," diyor.

"Tanrıların çıkardığı bütün yangınları söndürmek erkeklerin vazifesidir," cevabını veriyorum.

Tevfik motoru kıyıya yanaştırır yanaştırmaz, "Sen hemen atla, git," diyor. "Ben bağlarım motoru. Siz koruluktan kestirme inin, Fula'nın arkasına..." diye tembih ediyor.

Kasabanın içinden hızla geçiyorum. Kahvelerde bir tek insan yok. Şarapçı Hidayet de kapamış dükkânını. Anlaşılan herkes yangını söndürmeye gitmiş.

Mustafa Çavuş beni görünce sevindi, "Sizi iki sefer arattım, beyim. Gari tek başıma karar verecektim. Arkadaşlardan birini burda bırakıp ötekilerle birlikte yangını söndürmeye gitçedim," dedi.

İşçiler, başlarını keten yamalıklarla sarmışlardı. Kaynak yaparken lazım olur, diye getirdikleri mavi camlı gözlükleri alınları üstüne bağlamışlardı. Sırtlarına birer eski kaput geçirmişlerdi. Omuzlarında kazmaları, kürekleri, bir de iki kişi tarafından kullanılabilecek büyük bir hızarıcı testeresi vardı.

Mustafa Çavuş, bana da eski bir ceket pantolon verdi. Bir de postal geçirdim ayaklarıma. Çadırda nöbetçi bırakmaya lüzum yoktu. Hep beraber yola düzüldük.

Mustafa Çavuş, askerliğinde iki kez orman yangını söndürmede çalışmış... Muğla tarafında kömür zamanı

çok orman yangını olurmuş. Çoğu zaman ordunun yardımıyla ancak önü alınırmış.

"Bu destere çok işimize yarayacak," diyor Mustafa Çavuş.

Sırtı çıktığımız zaman yangının sıcak dumanlı soluğu yüzümüzü yaladı. Geniş bir daire halinde alevler dağın eteğini bir çember gibi kuşatmıştı. Alevlerin üzerinden gelen buranın serin poyrazı, samyeline dönmüştü. Aşağıdan, yanan ağaçların çıkardığı çatırtılar, rüzgârın körüğü ile harlanan alevlerin homurtusu, sağdan sola koşuşarak yangın söndürmeye çalışan insancıkların haykırırları duyuluyordu.

Mustafa Çavuş, bir an alevlerle aydınlanan alanı gözden geçirdi, "Alevler fundalığı sarmış," dedi. "Fundalık yansa da ziyarı yok. Vakit varken şu önümüzdeki çamlığı, bi de şu yandaki zeytinliği kurtarmaya çalışsak!"

Hızla aşağıya iniyoruz. Duman da, ısı da gittikçe artıyor.

Mustafa Çavuş, sıralı dikilmiş zeytinliğin sınırında durdu. Alevler görünmez olmuştu. Ta ileride, yağlı bir duman perdesi göğe doğru yükseliyordu.

"Rüzgâr yüzünden bir saate kalmaz yangın buralara dayanır," dedi Mustafa Çavuş. "Zeytinliği kurtarmak için iki sıra ağacı feda etmemiz lazım. Fundalıkları sökecek kadar vaktimiz yok."

Mustafa Çavuş'un emri ile iki işçi kaputlarını çıkardılar. Büyük hızarcı desteresiyle zeytinleri kesmeye başladılar. İki dakikada bir ağaç devriliyordu. Devrilen ağacı biz öteki işçiyle zeytinliğin içine sürüklemeye çalışıyorduk.

Mustafa Çavuş, "Siz beyim, aşağıdan birkaç adam daha bulsanız çok iyi olur. Baş edemeyeceiz yoksa bu işi..." dedi.

Seslerin geldiği tarafa doğru koştum.

Fundalıkların içinde bir sürü insan alevlerin başını ezmeye çalışıyorlar. Sağa sola sıçrayarak ellerindeki çuval parçasını, yahut da küreği indiriyorlar alevin üzerine. Yalının ezildiği yerden havaya kıvılcımlar saçılıyor, sonra bir duman yükseliyor. Fakat bir rüzgâr soluğu onu yeniden diriltiyor. Alevlere saldıran bu adamların hiçbirine sözümü işittiremiyorum. Kendinden geçmiş bir halde, kızıl zebanilerle boğuşuyorlar adeta.

Yeniyle yüzündeki terleri silerek nefes almaya çalışan yorgun birisini omuzlarından sarsıyorum. Nahiye müdürünü soruyorum. Cevap vermiyor. Sadece eliyle deniz tarafını işaret ediyor.

Gösterdiği yöne doğru yola devam ediyorum.

Bir zeytinlik içinden geçiyorum. Kadınlar, çocuklar da var burada çalışanlar arasında... Bir zeytinliğin sınırındaki fundalığı köklüyorlar. Bir kadın, kucağındaki çocuğu ile ağlıyor. Şaşkın, çaresiz, "Bu öksüzün üç ağaççık zeytinini kurtaracak bir hayır sahibi yok mu?" diye inliyor. Onun gözyaşına bakacak hal yok kimsede... Durmadan balta, çapa, kazma indiriyorlar fundalıklara...

Nahiye müdürünü köy koruluğunda buldum. Muhatar da oradaydı. Jandarmalar, büyük bir kalabalıkla birlikte Fula Dağı'na kadar uzayan karaçamaları kurtarma işi ile meşgul oluyorlardı. Geniş bir alan temizlenmiş, bir de hendek açılmıştı.

Nahiye müdürünün tespihi elinde, "Herkes kendi malının kaygusunda kardaşım," diyor. "Sanki köy malı başkasının. Bu çamlık bir tutuşursa köyü bile kurtarmak mümkün olmaz. Ama kime dinletebilirsin?"

Yukarıdaki zeytinlik için birkaç kişi istiyorum.

"Veremem," diyor. "O zeytinlik Halim Bey'in. İt sürüsü kadar adamı var. Bakarlar çaresine..."

Sonra adeta emrediyor:

"Sen işçilerini al, gel buraya kardaşım. Her şeyden evvel koruluğu kurtaralım."

Nahiye müdüründe iş olmadığını anlıyorum. Tevfik'i bulsam çok iyi olacak. Acaba geldi mi? Motordaki sözlerini hatırlıyorum. Geldi ise fakir köylülerin yardımına gitmiştir. Bu zeytinliklerin yerini nahiye müdüründen soruyorum. Demin geldiğim tarafı gösteriyor.

Geri dönüyorum. Fundalık içindeki bir top karaçam tutuşmuş, gökyüzü kıpkızıl kesilmiş. Her taraf gündüz gibi aydınlanmış. Kozalaklar birer kan damlası gibi sağa sola sıçıyor. Çam yaprakları uzunca kıvılcımlar halinde gökyüzüne doğru uçuşuyor. Saçları rüzgârla dağılmış, alev saçlı bir peri kızı var sanki karşıda... Dudaklarında bir ölüm şarkısı... Kızıl külahlı cücelerini zeytinliklere, çamlıklara doğru durmadan kışkırtıyor. Onlar da fundalıkların altından sinsi sinsi ilerliyorlar. Arada bir sıçrayışlar yaparak tepeye doğru yaklaşıyorlar.

Tevfik'i bir bulsam...

Zeytinliklerde ilk rastladığım adama Tevfik Öğretmen'i soruyorum.

"Şu taraftalar," diyor. "Allah razı olsun, Hızır gibi yetiştirdi imdadımıza."

Onu hayır duaları ile baş başa bırakarak gösterdiği yöne seğirtiyorum. Az sonra bir ekibin ortasında sesini duyuyorum Tevfik'in:

"Hadi çocuklar... Sallayın baltalarınızı... Ötekileri kurtarmak için kökleme lazım bunları."

Alevlerin kızıl aydınlığında, "Hıh!" sesiyle iniyor baltalar zeytinlerin köküne. Baltaların keskin yüzlerinden kan damlıyor sanki...

Tevfik'e güçlükte duyuruyorum sesimi. Baltasını sallamaya devam ederek, "Kendi yağınla kavrulmaya bak... Buradaki işimi bitirmeden sana yardım edemem," diyor.

Çaresiz dönüyorum. Boşuna zaman kaybetmiş olmaktan canım sıkılıyor. Koşarak ilerliyorum.

Halim Bey'in zeytinliğine vardığım zaman garip bir manzarayla karşılaştım: Mustafa Çavuş ile bir işçi taban-

caları çekmişler, sekiz kadar sivilî bizim işçilerle çalıştırıyorlar... İki sıra zeytinin yarısını kesmiş, taşımışlar bile.

Mustafa Çavuş durumu kısaca anlatıyor:

Bu adamlar Halim Bey'in hizmetkârlarıymış... "Niye ağaçları kesiyorsunuz?" diye erlere hücum etmişler. Yangın bizim tarafa sarkmıyor, ağaçları kestirmeyiz, demişler. Kazmalarla, baltalarla bizimkilere saldırmışlar... Mustafa Çavuş tabanca çekmek zorunda kalmış...

"Şu çetrefil Boşnak'a bir türlü laf anlatamadım... Bağladım ağaca," diye Boşnak'ı gösterdi.

Adam durmadan küfrediyordu:

"Benim kari girmiştir mahpusaneye orospilikten... Ben girecek erkekçesine... Geberteceğim birisini... O balıkçı pezevengini tıkmaaydılar içeri, temizleyecektim namısını..."

Anlaşıldı... Bu, Balıkçı İdris'le basılan Naziye'nin kocası.

Zavallı adam, "Çöz bre başefendi beni burdan!" diye yalvarıyor bana. Elbiselerimize bakarak bizi asker sanıyor. Mustafa Çavuş, tabancayı bana veriyor: "Siz şunu alın beyim, ben de arkadaşlarla beraber çalışayım," diyor. Onların arasına katılıyor. Çalışma temposu hızlanıyor.

"Ne kazanırsam götürür eline verirdim," diye dert yanıyor Boşnak. "Bir fiska bilem vurmamışımıdır... Besle kargayı çıkarsın gözünü, boşuna dememişler. Başımıza çıkarmışız kariyi efendim. Bilememişiz... vuracakmışız yumruğu beyni bâlâsına... Halim Bey'in kâhyası nerde, balıkçı parçası nerde? Âlem içine çıkacak yüz bırakmadı bende orospı..." diye hıçkırdı.

Orman yangınının bütün alevi yüzümü yakıyor sanki. Bir pişmanlık var içimde. Uzaklara kaçmak istiyorum.

O ağlıyor.

Ben, tabanca korkusu altında tutuyorum onu.

İki gece, bir gün uğraştık yangınla... İlçe merkezin-den yetişen yardımcı ekiplerle, ancak ikinci gece şafağa

doğru savaş kazanıldı. Zeytinliklerde korkulduğu kadar zarar olmadı. Halim Bey'in zeytinleri biraz kayıp verdi. Biraz da fukara malı yandı. Yangın söndürmede pek çoklarının üstü başı tutuştu, pek çoklarının kaşı, gözü, bıyığı kazaya uğradı. Yalnız Naziye'nin kocasıyla, Çingene'nin üvey oğlu Çöpçü Durmuş ağır yaralandılar. İkisinin de yaralanması gönüllü bir yaralanma muhakkak... Yangın zeytinliğe bulaşınca, Boşnak'ı serbest bıraktım. Sarhoşun etrafındakilere saldırmasından korkuyordum, oysaki kendini yanan ağaçların içine attı...

Durmuş da, zeytinlerini kurtarmaya gelenlerdenmiş...

"Babamdan kalan bir bu zeytinlerdi... Onları da yangın mı silip süpürsün?" diye atılmış alevlerin içine. Islak çuvallara sarılı iki fedai, onu alevlerin arasından baygın çıkarmışlar...

İkisini de vilayet hastanesine göndermişler ama Durmuş'un durumu ümitsizmiş.

Eve gelir gelmez, yatağa attım kendimi. Uykusuzluktan ölüyorum... Allah bilir ne zaman uyanacağım?

Pitigrilli'nin gözlüğü

Beni Tevfik uyandırdı. Hem kapıyı tekmeliyor hem de, "Bu ne uykusu yahu! Nerdeyse seni de kurban verdiğimizize inanacağım!" diye bağıırıyordu.

Kapıyı açarken yerde bir zarf buldum. Akşam geçerken üstüne basmışım. Üzeri yanık külleriyle lekelenmiş...

Kapıyı açtım.

Tevfik yüzüme bakınca bir kahkaha attı, "Bu ne hal? Yangın deccalı mısın mübarek? Yıkanmadan mı yattın yoksa?" dedi.

“Hele şunu açalım da temizleniriz,” dedim. “Bizim Latin tanrıçalardan geliyor. Belki bir davetiyedir.”

Tevfik, “Yahut da bir veda mendili,” dedi. Yüzüne baktım. Başını salladı, “Maalesef dün sabah gitmişler,” dedi. Zarfı fırlattım masanın üzerine...

“Acelesi yok öyleyse... Denize bir girip çıkayım hele...” dedim.

Banyodan dönüşte Tevfik’i yatağa uzanmış, mektubu sökmeye çalışırken buldum.

“Mektubu açıp okudum, diye kızma sakın bana... Muallim Mektebi Fransızcamla ‘*je t’aimerai toujours*’ dan¹ başkasını çıkaramadım. Açmadan da biliyordum bu kadarını... Esans kokulu mektuplarda bu yalandan bol ne vardır ki?”

“Ötekileri de ben okuyayım,” diye aldım elinden mektubu...

Silvana, acele yazılmış bir-iki satırda şunları söylüyordu,

“Eniştemle birlikte size vedaya geldik, bulamadık... Yarın erkenden gidiyoruz. Sizi bir daha göreceğimi ummuyorum. Afrodit’in düşmanları, Paris’e lütüfkârlıkta bulunmazlar şüphesiz. Altın hançer! Nasıl unuturum seni... Her zaman seni seveceğim, her zaman seveceğim...”

Tercüme bitince Tevfik bir kahkaha attı:

“Ben de her zaman seni seveceğini söylüyor sanmıştım... Meğer altın hançereymiş vedası... İyice bak, ‘j’den sonraki harf ‘t’ mi, yoksa ‘l’ mi?”

“İster ‘t’ olsun ister ‘l’, bir şey değişmez... Pitigrilli’nin kadına baktığı İtalyan gözlüğünün dişisiyle de, muhakkak böyle görünür erkek...”

1. (Fr.) Seni daima seveceğim. (Y.N.)

Kundakçı sincap

Ben kahvaltı ederken Tevfik, yangın üzerine kasaba söylentilerini anlatıyor: Yangında kasıt görülüyormuş. Yangının en fazla Halim Bey'in zeytinliğine zarar vermesine herkes mim koymuş. Bunu Kadir Ağa'nın marifeti belliyorlarmış.

"En büyük iyiliği sen etmiş oldun bizim kooperatife... Kasaba sana bir daha minnettarlık duyacak," dedi Tevfik. "Şayet Halim Bey'in zeytinliği yansaydı fabrikanın yağ sıkma kampanyasında, yeteri kadar zeytin stoku elde edilmesi güçleşecekti."

Halim Bey'in altı bin ağaç zeytininden dört bin ağacı, yangının çıktığı Fula Dağı arkasındadır. Çamlık Derebeyi'nin zeytinliği de üç-beş bin ağaç tutar ama nedense herif zeytin fabrikası ortaklığına yanaşmıyor. Bu çeşit yangın tehditlerini biliyor olmalı... Onun zeytinliğini yakmak daha da kolay. Karaçamlar, zeytinliğin içine kadar sokulur.

Hatırına, yangın gecesi Mustafa Çavuş'un tabanca namlusu altında çalıştırdığı adamlar geliyor Yangını Kadir Ağa'nın çıkardığına dair ellerinde delil var mı?

Yok tabii. Her zaman olduğu gibi, iki köylü çocuğu yangını çıkarmaktan sorumlu tutuluyor. Malum ya, çocuklar kundakçılık suçundan cezaya ehliyetli sayılmazlar. Aslına bakarsan onların da suçu yok. Kabahat bir küçük sincabın. Güya bu iki çocuk, ormanda hayvan otlatırlarken bir sincap görmüşler, kovalamışlar. Hayvan bir çam ağacındaki kovuğa kaçmış. Kovuğun bir deliği ağaç gövdesinin aşağısındaymış, bir deliği de yukarısında. Çocuklardan biri ağaca çıkmış. Kasketiyle deliği tıkamış. Öteki, aşağıdaki delikten hayvanı ürkütmeye çalışmış. Tehlikeyi gören sincap, ağacın orta yerinde saklanmış, kalmış. Bunun üzerine çocuklar alt deliğin ağzına ot yığmışlar, ateşlemişler. Sincabı çıkaralım derken ağacı tutuşturmuşlar.

Alevler hızla ağacın yapraklarını sarmış. Çocuklar bu manzarayı görünce korkmuşlar, bırakıp kaçmışlar. Hikâye bu... Jandarmanın sopasına rağmen çocuklardan başka laf alamamışlar.

Bu sözler üzerine Tevfik'e, olay gecesi Mustafa Çavuş'un başına gelenleri anlattım.

"Sakın Halim Bey'in adamlarını da elde etmiş olmasın Kadir Ağa?" dedim.

Tevfik, çenesindeki üç günlük sakallarını kaşıdı, "Belki de öyledir," dedi.

"Nahiye müdürüne açalım mı, ne dersin?"

Tevfik acı acı güldü:

"Dün geceye kadar kundakçıyı meydana çıkarma işinde çok ateşli görünüyordu müdür. Ama bu sabah sana gelirken kahvede gördüm onu. Ağız değiştirmiş, 'Boşuna sopa çektik yavrucaklara... Çocukken hepimiz yapmışızdır böyle acemilikler. Koyverdim yakalarını, gittiler kardaşım...' dedi. Bu ilhamın nahiye müdürüne nereden geldiğini Tanrı taala bilir."

"Peki ama, cezasız kalan adam yeniden yangın çıkarmaya kalkmaz mı?"

Tevfik başını salladı:

"Geçti o şans artık. Küçük zeytinlik sahipleri de, Halim Bey de gözlerini dört açarlar tabii. Hem biz zeytinlerin etrafına öyle bir kordon çektik ki, üç-beş yıl geçip fundalıklar büyümeden zeytinliğe yangın, kızıl dilini uzatamaz!"

Bir zaman sustuk.

Hastaneye kaldırılan yaralıların durumunu sordum. Tevfik, kederli bir yüzle, "Çöpçü Durmuş, hastaneye kadar dayanamamış yaralara," dedi. "'Götürmeyin beni... Babamın yanına gömülmek isterim ben...' der dururmuş zavallı. Şoför İsmail, Durmuş'un vasiyeti bu diye ölüsünü almış, getirmiş geriye... Cenazesi bugün öğle namazından sonra kaldırılacak."

"Hay zavallı Durmuşçuk. İsteğine ulaşamadan gitti. Biz de bulunalım cenazesinde."

"Olur, gideriz."

Adını ağzıma almaya cesaret edemedim sordum:

"Öteki... Nasılmış?"

"Naziye'nin kocası mı? Onun yalnız yüzü yanmış..."

Berbat şey!

Ama o, buna seviniyormuş. Zaten insan içine çıkacak yüzüm kalmamıştı, diyormuş. Allah bilir ya, bir daha bu taraflara gelmez...

Suçluluk yüreğime çöreklenip oturdu. Allah kahretsin seni Ali Efe...

İzhar okumak

Durmuş'u Garipler Mezarlığı'na gömdüler.

Köyün iki mezarlığı var. Birisine Köyün Mezarlığı diyorlar. Doğma büyüme bura köylüleri gömülüyor oraya. Ötekine Garipler Mezarlığı adını veriyorlar. Buraya da dışarıdan gelenlerle kimsesizler gömülüyor. Durmuş'un babası da orada yatıyormuş.

Cenaze namazını kıldırان, mezarlıkta defin törenini idare eden Mutaf Hoca oldu.

"Köy gariplerinin cenazesini yumak, gömme törenini yapmak bize düşer," diye açıkladı Mutaf Hoca.

"Peki, köyün imamı bu işle görevli değil mi?" diye sordum.

Gözlük camlarının arkasında gözlerinin şekli büsbütün bozuldu, "Fıkaraaların evinde bi ölüm oldu mu, bihikmetenlillah, bizim imam hastalanıverdi. Bana habar salar," dedi.

Mutaf Hoca'nın anlattığına göre, yaz günleri imam camiye girip çıkarken, ayağıyla teneşir tahtalarını tek-meler, "Kurudunuz gene melunlar!" diye bağırır-mış. Boşuna gâvur imam dememişler.

"Büyükşehirlerde daha beterleri vardır," diyor Mutaf Hoca. "Bir kısmı geçimlerini sırf cenaze törenlerinden sağlar. Zabah zabah gayfeye varı... Gaztelere bi göz ata'llar. Hatırlı bi zenginin ölüm haberını okudular mı, adresini öğrenir, cenaze evine damlarlar, hocalar halkasına katılır-lar. Aşır okurlar, hatim indiriyler. Zengin ölünün günahı-nı ucuza satın almak için ev saabıynan pazarlık ider, de-vir de yaparlar. Hocanın biri çıkının içindeki parayı kar-şısındaki hocaya atar, 'Aldın, gabul ittin mi?' der. Öteki, 'Gabul ittim,' deyi cuvap verir. Sona tekrar ayni hocaya geri verir çıkını. Alan hoca sorar, 'Hibe ettin mi?' Öteki, 'He, ettim,' cuvapını verir. Böyle, 'gabul ittin mi, hibe it-tin mi?' sorularıynan zengin ölünün söz temsili on bin liralık künahı, üç yüz lireynen gapatılır."

Cenaze üç-beş kişiyle kalktı. İyi ki Mustafa Çavuş'a haber göndermişim. Adamlarını almış gelmiş. Cenazede Durmuş'un üvey babası Çingene de vardı. Garipler me-zarlığına kadar gelen çocuklara para, helva dağıttı. Mutaf Hoca'ya da iyice bir sadaka verdiğini sanıyorum. Çünkü dönüşte pek keyifliydi. Cenazeden değil de, bir eğlence-den geliyor sanırdınız. Kendi de bu halini biraz yadırga-mış olacak ki, "İnsanın acıyan yeri başka, acıkan yeri baş-ka..." diye bir tekerleme savurdu. Sonra Durmuş'un an-nesinden, onun kıldığı cevizlerden başlayarak kendi genç-liğine götürdü lafını, "Ben medresede çömezkene..." diye hikâyeler anlatmaya başladı. Hoşuma gidiyor onun ko-nuşması. Tatlı anlatıyor hakçası.

Hocalardan birine Sarhoş Müderris derlermiş. Elli beş-altmış yaşlarında olmasına rağmen, on altı yaşında

bir kızla evlenmiş. Hem yaşlı hem de serhoş olduğundan genç karısını boşu boşuna yorar, sonra nefes nefese, "Sen benim izhar okuduğum günlerde geçmeliydin elime..." der, hayıflanırmış.

Mutaf Hoca:

"Müderris bizimle arada bir, evine öteberi gönderirdi. Müderrisin gar'sı bizim gırmızı yanaklarımızı okşar, 'Sen ne okuyon baka'm güççük hafız?' deyi sıkıştırırdı bizi... Çoğumuz gizarı, bozarıydık, bir cuvap kekelerdik, 'Emsiledeyim', 'Bablardayım' deyi... Tahir adında utan- gaç, emme Cemşit gibi pehlivan yapılı bi argadaşımız vardı. Bi gün aynı soruyu ona da sormuş: 'İzhardayın,' cuvabını alınca, gapıyı çevirmiş garı... Çömezın şalvarla- rına el atmış. Oğlan neye uğradığını gavrıyamadan, garı- nın üstünü başını kirletivermiş. Garı, umduğunu bula- mayınca çömezın gıççına vurmuş tepmeyi, gapı dışarı kovalamış. Latasını, sarığını da arkasından fırlatmış..."

Tevfik'le kahkahaları saldığımızı görünce, memnun- lukla ağızlığından bir nefes çekti. İzmariti yere attı hoca. "Serhoş Müderris, o gece hanımının önünde uçkurlarını toplayarak, 'Ah sen benim izhar okuduğum günlerde geçmeliydin elime ki, gösteriydim sana...' deyince garı dayanamamış; 'Sarıklı milleti değil misiniz? İzharda da, emsilede de olsanız nafile... Bi türlü bab'ı aşamazsınız...' deyivermiş."

Bizim Havva Kız

Halim Bey gelmiş...

Hademeyle getirdiği pusulada nahiye müdürü şöyle yazıyor: "Zeytinliğin kurtarılmasında gösterdiğiniz fedakârlığa karşı, şükranlarını bildirmek için, Halim Bey bu

gece şerefınıza bir ziyafet çekiyor. Sayenizde biz de sayeban olacağız, var olun kardaşım!"

Bu ziyafeti Halim Bey'e kimin ilham ettiği anlaşılıyor. Acaba ziyafet nerede verilecek? Yüreğim çarpıyor birden. Yukarıdaki köşkte verilirse... Belki de "o"nu görürüm, o kim? Gülüyorum bu çocukluğuma... Manastırdaki kızın düşte görülmüş bir hayal olduğunu hâlâ mı anlamadın? Ne olursa olsun. Halim Bey'in, Karışık Kız dedikleri yeğeni görmek, içimdeki son kuşku izlerini silmeye yetecek herhalde, yürek çarpıntısından da kurtulacağım.

Bu saçma düşünceleri Tefik'in kapıya vurduğu sopa darmadağınık etti. Bağdan geliyordu. İki gündür görüşmemiştik. Sitem etti, "Gitmene on gün kaldı, kalmadı," dedi. "Aynalık alıştırmaları yapıyorum. Ne halt edersin? Birdenbire yalnız kalmak zor gelecek."

İki gündür görünmeyişinin başka sebebi varmış meğer. Bar kızı Suzan gelmiş. Tefik ona, "Bizim Havva Kız," diyor. Yaman karı. Milli Eğitim'den adresini öğrenmiş Tefik'in, bir taksi kiralamış, geceleyin gelmiş. Kimseye duyurmamak için kasaba dışında durdurmuş arabayı. Şoför yürüyerek gelmiş; Tefik'i evinde bulmuş. Havva Kız'ın becerikliliğini karşılıksız bırakmaya razı olmamış göynü Tefik'in. Almış bağı götürmüş onu...

"Senin Havva Kız fena tutkun desene," dedim.

"Hem de nasıl? Temelli istiyor beni..."

"Evlenmek mi yani?"

"Hı... Kocasından kalma, Adana'da bir çiftliği varmış. Oraya çekilir, birlikte yaşarsınız. Çiftçilik yapmak istiyorsan o geniş topraklarda yaparsın, ben de sana nur topu gibi tosunlar yetiştiririm..." diyor.

Meğer bizim Havva Kız bir zamanlar, Adanalı zengin bir toprak sahibinin oğluna varmış. Anasından başka kimsesi olmayan bu delikanlı, o zaman üniversite Hukuk Fakültesi'nde öğrenciymiş. Barda tanışmışlar. Oğlan

ille de seninle evleneceğim, diye asılmış kıza. Evlenmişler. Balayı günlerinde Kalamış Koyu'nda, bir gece sandalla dolaşırken suya dökülmüşler. Kurtarıncaya dek iki saat, su dolu sandalın kenarına tutunarak denizde asılı kalmışlar. Bu yüzden damat mafsallı romatizması olmuş. Tedavi için her çareye başvurdıkları halde genç adam kötüm kalmış. Bu yüzden üniversiteyi bırakmış. Adana'daki çiftliğe çekilmişler. Üç yıl evli kalmışlar. Sakat adam dünya ile ilişkisini kesmiş. Genç karısını, adeta çiftliğe hapsetmiş. Anasıyla birlikte bir sadistin yapabileceği bütün eziyetleri çektirmişler bizim Havva Kız'a. Zavalıcık canına kıymaya bile kalkmış. Ana oğul, ılıca dönüşü, bir otomobil kazasında ölünce deli gibi kaçmış çiftlikten... Geniş hürriyet havasını almak için tekrar bar kızı olmuş. Üç yıldan beri hürriyetin tüm nimetlerinden faydalanaarak çılgın bir hayat yaşıyormuş. Artık kanıksamış. Şimdi de Tevfik'le bir köşeye çekilmek istiyormuş.

"Senin Havva Kız'ın, ifratla tefrit arasında bocalayan kadınlardan desene... Böylesi insanı mesut etmesini de, bedbaht etmesini de becerir."

"Hakçası iki mutlu gün sundu bana Havva Kız. Kendisi de halinden memnun görünüyordu, 'Gel benimle Tevfik, n'olur? Çiftliğin işkenceyle, kâbusla kararmış kuytuluklarını sevgimizle aydınlatalım,' gibi şairane laflar bile etti."

"Ama bu şairane lafların etkisi altında kalmış görünüyorsun. Ne cevap verdin ona?"

Tevfik omuzlarını silkti. Yüzüne tatlı bir hislilik yayılmıştı:

"Demin yolcu ederken saçlarını okşadım. 'Gelirim, desem de inanma, gelmem desem de,' dedim. 'Şimdilik bu kıyılardaki yerimden memnunum,' dedim."

"Karagöz'ün deyişiyle buna karar verememenin süt biraderi derler. Senin Havva Kız'da bal gibi göynün var."

“Ayıplıyor musun yani? Bir gün bana şöyle dediğini unutma. ‘Bataklığın içinde bir çiçek görsen bataklığa saplanırm korkusuyla gidip onu almaktan vazgeçer misin?’”

Omuzlarını silktiler: “Ayıplamayacağımı daha o günden söylemişim işte... Sen gitmezsen kızı çağır yanına.”

“Dur bakalım. Biraz zaman geçsin hele. İçimde dayanılmaz bir istek duymadan kılımı bile kımlıdattımam...”

Birden Tefvik’e manastırdaki kızdaki söz açmak isteğine kapıldım. Fakat daha ağzımı açmadan, yüzündeki hislilik hali kayboldu, gülmeye başladı, “Ne garip tesadüfler var şu dünyada,” dedi. “Hani geçende nahiye müdürünün sözünü ettiği bar kızı var ya... Şu ıslık meselesi canım?”

“Eee?”

“Bizim Havva Kız değil miymiş?”

“Yok canım?”

“Yaa... Ne yalan söyleyeyim... Ben o gün pek inanmamıştım bizim müdüre. Bir gevezelik uydurdu gene demiştim içimden...”

“Haklısın... Herifin yalanıyla doğrusunu ayırmak mümkün değil ki.”

Cesaretim kırıldı. Manastırdaki kızdaki söz açmaktan vazgeçtim. Hele bu geceyi atlatalım da...

Halim Bey’in ziyafet gecesinde

Tefvik’le birlikte, Halim Bey’in bahçe içindeki evinin kapısından girerken kalbimin gümbürtüsünü duymasın diye geriden yürüyordum. Bu ne heyecan böyle?

Ağaçların altında iki köpek, zincirlerini koparmaya çalışarak bize havlıyorlar. Tefvik, “Geceleri serbest bırakırlar bunları,” dedi. “Geçen yıl bir hırsız parçaladılar.”

Yangın gecesi bizimle birlikte çalışan adamlardan biri beliriyor, bize yol gösteriyor. Heyecandan kısılmış bir sesle, "Uzaktan görüldüğünden daha da büyükmüş ev," dedim. "Doğrusu zevkle yapılmış bir bina."

Tevfik iki cümleyle bu köşkü, kasabanın parlak devrinde bir Rum doktorunun yaptırmış olduğunu söylüyor.

Köşkün bütün duvarları yağlıboya. Tavan kenarları işlemeli alçı sarkıtlarla süslü.

Adam bizi iki lüks lambasıyla aydınlatılmış büyük bir salona götürüyor. Nahiye müdürü bizden önce gelmiş. Bir de yabancı var içeride.

Halim Bey bizi ayağa kalkarak karşılıyor. Resimde gördüğüm adamdan daha başka biriyle karşılaşmış gibiyim. Daha ince yapılı buldum Halim Bey'i. Yüzünün anlamı da temiz. Babacan bir hali var.

Bir yandan gayrik kelimesini çok kullanarak yangından, zeytinliğin kurtarılmasından ötürü teşekkürlerini söylerken; bir yandan elimi okşuyor. Teşekküründe insana üzüntü, sıkıntı veren törenli ikiyüzlülük yok.

"Biz de sizin işinizi destekleriz gayrik," diyor. "Yarın bizim bedeller¹ de suyolunda çalışmaya başlarlar."

Yabancı zat, Halim Bey'in çocukluk arkadaşlarından bir gazete fıkra yazarıymış. Birlikte gelmişler kasabaya. Dinletmekten hoşlanan bir adama benziyor İsmet Bey. Yerlerimize oturup merhabalaşma biter bitmez gelişimizle yarım kalan konuşmasına sarılıyor. Nahiye müdürü edepli edepli ellerini önüne kavuşturmuş, "Evet beyefendi," diye baş sallayarak konuşmayı can kulağıyla dinler görünüyor.

"Evet!" diye başlıyor İsmet Bey. "Cenevre'deki salon birdenbire bulutlandı gözlerimde... Profesör bir sualiyle kısıkvrak yakalamıştı beni..."

1. Yanaşma, hizmetkâr. (Y.N.)

İsmet Bey bize döndü, "Efendim, 1932'de 'Türkiye'deki inkılaplar ve yeni terbiye sistemi' hakkında beyanda bulunmak vazifesiyle İsviçre'deki bir terbiye konferansına gönderilmiştim," diye açıkladı. "O gün, Türkiye'de laik terbiye konusu üzerinde bir konuşma yapmıştım. Konferanslar münakaşalıydı. Ben konuşmamı bitirince, meşhur bir İsviçreli profesör ayağa kalktı, 'Klerikal bir sistemle altı yüzyıl idare edilmiş bir cemiyette, on yıllık bir çalışmayla laik bir terbiye nasıl gerçekleşmiştir? Bir mucize karşısında mıyız? Yoksa başarının pozitif elemanları var mıdır?' diye sordu. Gayet nazikâne bir şekilde sorulan bu soru cevapsız kalırsa, bir buçuk saatlik bir konuşmayla üyeler üzerinde Türkiye lehinde yaratmaya muvaffak olduğumuz sempati havası birdenbire yok olacaktı. Salon bir an bulutlar arkasında kaybolmuş gibi silindi gözlerimin önünden. Sanki orta yerde parmağını havada tehditkâr sallayan profesör kalmıştı yalnız. Kul sıkışmayınca hızır yetişmez, derler. Hâlâ bulup verdiğim cevaba şaşarım. Dedim ki: 'Cemiyetimizin bünyesine vâkıf olmadığı için sayın profesör böyle şüphe dolu bir sual sormada yerden göğe kadar haklıdır. Klerikal Osmanlı Devleti'nde Türk halkı, Asya'dan getirdiği ananelerin kabuğu içinde yaşamıştır. Anadolu'da asla irticai bir ayaklanma hareketi görülmemiştir. Bir Ortodoks taassup illeti Türk halkı arasında tohumlarını yayacak vasat bulamamıştır. Taassup, bir aristokrasi hastalığı olarak kalmıştır. Saltanatla birlikte bu çıban da köklendiği için laik terbiyemiz hiçbir reaksiyon görmeden halkımız tarafından kolayca benimsenmiştir.' Bu cevabım alkışlarla karşılandı. Profesör de geldi, elimi sıktı, 'Sizinle beraberim,' dedi."

Tevfik dayanamadı, "Eğer o sayın profesör sağsa, size 1945'ten sonra görülen irticai hareketler hakkındaki düşüncelerinizi de sormuş olmalıdır," dedi. "Cevabınızı pek merak ederim doğrusu..."

İsmet Bey gülümseyerek tartışmaya girmek niyetinde olmadığını gösterir şekilde elini kaldırdı, "Tanrı sevgili kullarını korur," diye işi şakaya boğdu. "1938'de profesörün karısına bir baş sağlığı telgrafı çekmiştim."

Nahiye müdürü şakacı bir yüzle araya girdi, "Biz de Halim Bey'e sorsak, 'Acaba ne zaman sofraya başına oturacağız?' desek, kendisini müşkül duruma sokmuş olur muyuz?" dedi.

Ev sahibi yerinden kalktı, "Emredersiniz, hemen otururuz müdür bey," dedi. "Buyrun geçelim içeriye gayrik," diye öne düştü. Nahiye müdürü Tevfik'in koluna girdi, her zamanki tekerlemesiyle, "Bizi mahveden hep o Abdülhamit'tir kardaşım," dedi. "Kabahatin büyüğü onda. İrtica ile vicdan hürriyetini karıştırmış birbirine. Çöz çözebilirsen."

İsmet Bey, yemek odasına doğru bir adım attıktan sonra durdu. Tevfik'e döndü, "İsviçre'de ağyara karşı öyle konuştuk. Bir de rahmetli Atatürk'e hitabımız var," diye demin bıraktığı yerden laiklik konusuna döndü:

"Menemen irticai hadiselerinden sonraki yıllardaydı. Rahmetli Vasıf Çınar, Atatürk'le konuşmak için öğretmenleri İzmir'de bir toplantıya çağırılmıştı. Toplantıda büyük Ata, Türk inkılaplarının muzaffer olduğunu, memlekette laik terbiyenin yerleşmesinde öğretmen ordusunun büyük hizmeti geçtiğini söylüyordu. 'Paşam,' diye söz aldım. 'Biz inkılapları yaptık. Fakat dağ başından geçen bulutlar misali inkılaplar. Halka kadar indiremedik, halkla inkılaplar arasında büyük uçurum kaldı.' Atatürk'ün yüzünde hoşnutsuzluk izleri belirdi. Sigarasını söndürdü. Öksürdü. Mevzuyu değiştirmek istedi. Herkeste bana karşı, 'Ne yaptın be patavatsız?' der gibi bakışlar... Atatürk nihayet bana döndü, 'Bu iddianı ispat et genç arkadaş... Delilin nedir?' dedi."

İsmet Bey, elini kalbine koydu, "Yüreğim hâlâ o günkü gibi çarpıyor," dedi. "Atatürk hakiki bir halk lide-

riydi. Hiçbir zaman hissiyatının esiri olmazdı. Hiddetlendiği, titreyen parmaklarından anlaşıyordu. 'Paşam!' dedim. 'Delilim, Kubilay Hadisesi'dir. Orada inkılabı temsil eden genç subay mürteciler tarafından boğazlanırken halktan hiçbir reaksiyon gelmedi. Eğer inkılaplar ve laik terbiye halkın malı olsaydı Kubilay'ın değil, Nakşibendi dervişlerinin kafaları koparılırdı.' Atatürk yeni bir sigara yaktı; derin bir nefes çekti. Sonra fırlattı attı onu bir kenara. 'Bu genç arkadaşın hakkı var,' dedi. 'İnkılabı köye kadar götüremedik. Bundan sonraki çalışmalarımızın hedefi bu olmalıdır...'

Yemek masası zevkle düzenlenmiş... Salatalar, müdürün tabiriyle, sanayii nefiseden... İnsanın gözünü okşuyor her şey...

İsmet Bey masaya takdir dolu gözlerle bakarak, "Bu sofrayı hanım kızım mı hazırladı?" diye sordu. Halim Bey, başıyla doğrulayınca, "Aferin Nemide kızıma," dedi. "Zevki selimi yaşından önce gelişiyor."

Nemide sözü sinirlerimde bir kamçı etkisi yaptı. O gecenin sabahında boynumda sarılı bulduğum yazmada, N harfinin işlenmiş olduğunu hatırlamıştım.

"Hastalığı nasıl oldu yavrucuğun?" dedi. "Doktorların dediği gibi, bülüğdan sonra bir salah görüldü mü bari?"

Ev sahibi üzüntüyle başını salladı, "İki yıldır iyiydi. Gayrik iyileşti, diyorduk ya, geçenlerde ay tutulduğu gece gene tepmiş hastalığı," dedi.

Damarlarımdaki kanın çekildiğini hissediyorum. Bu heyecan azmış gibi birden kapı açılıyor, başında aynı beyaz örtü olduğu halde manastırdaki kız içeri giriyor. Arkasından iki hizmetçi kadın yiyecekleri getiriyorlar. Genç kızın benzi sapsarı... İncelmiş yüzünde hasta bir anlam var. Gözleri daha da iri görünüyor. Hepimize toptan bir "Hoş geldiniz!" diyor.

Sesinde en küçük bir heyecan titreyişi hissedilmiyor. İsmet Bey'den başlayarak ellerimizi sıkıyor. Elleri de

soğuk değil. Gözlerime bir an kalkan bakışlarında en küçük bir aşinalık ya da hayret izi göremiyorum. Bense düşüp öleceğim nerdeyse. Kendine hâkim oluşu çileden çıkarıyor beni... Tabaklarımıza sıcak mezeleri sükûnetle dağıtıyor. Bir kez bile bana ürkek bir bakış fırlatmıyor. İşini bitirince bir şey isteyip istemediğini sorar gibi bakıyor amcasına.

"Gayrik sen yatabilirsin Nemide... Teşekkür ederim kızım..." diyor Halim Bey.

İsmet Bey'le nahiye müdürü de aynı şekilde teşekkürler sunuyorlar.

Nemide, "Allah rahatlık versin," diye selamlıyor bizi. Gölge gibi çekiliyor. Bir kez olsun bakmıyor bana...

Gece, içki âlemi süresince sersemlikten kurtulamadım. İçki sofrasında konuşulanları takip edemiyorum. Zihnim hep Nemide ile meşgul. Acaba yattı mı? Aramızda olup bitenlerden sonra bu ilgisizliğini nasıl manalandırmalı? Nahiye müdürü rakı keyfini artırdıkça bana sataşmaya başladı, "Yanılmıyorsam bizim mühendisi bu gece dut yemiş bülbüle çeviren Nemide Hanım kızımız oldu," diyor açıktan açığa. Sonra bir çöpçatanlık sululuğuyla ekliyor.

"Merak etme be kardaşım... Halim Bey yüreği gani adamdır. Mahzun etmez seni," diyor. Adamcağızı da, beni de müşkül durumda bırakıyor. İsmet Bey, müdürün bu çeşit zevzeklikleriyle içki masasının havası bozulmaya yüz tuttu mu, hemen yeni bir fıkraya başlıyor. Zengin bir fıkra repertuarı olduğu muhakkak... Bazen eski Yunan dünyasından, Diyojen'den, Aristidis'ten, Ezop'tan fıkralar anlatıyor. Bazen modern ediplere ait epizotlar seçiyor. Bazen de demir perde gerisinden hicivli fıkralar söylüyor. Ben bu fıkraların hiçbirini sonuna kadar dinlemiyorum.

Tevfik de benim gibi tedirgin... Zevk almıyor toplantıdan... Bana işaretle kalkalım, diyor. Nahiye müdürü

durmadan Halim Bey'in kadehini doldurduğu için adamcağızın gözleri iyice süzölmüş. İsmet Bey de esniyor.

Yarın suyolları ile meşgul olacağımızı söyleyerek izin istedik. Nahiye müdürü de bizimle kalkmak zorunu duydu. Kapıya kadar bizi geçiren Halim Bey, "Yarın sabah bizim yanaşmalar da size yardıma gelir gayrik," dedi.

İsmet Bey, Halim Bey'in evinde misafir kaldı. Yolda, nahiye müdürü durmadan bana takılıyor, "Nemide Hanım'ın kara gözleri yakta seni kardaşım... Halden anlarım ben," diyor. "Cin kızı çarpmış, kız da seni çarpmış. Sıra Semerci'nin önünde nikâha çarpılmada..."

Kızı alırsam kalkınacağımı, büyük arazi sahibi olacağımı söylüyor, "Ben de zaten artık müdürlüğümü harcadım, harcayacak kadar. Basarım istifayı... Senin kâhyan olurum. O zaman ben de kalkınırım sayende," diyor. Halim Bey'in dillere destan bir düğün yapacağını söylüyor, "O yapmasa da biz yaparız. İçkiyi Şarapçı verir. Avcı Nuri pırzoları tedarik eder. Tevfik Öğretmen'le biz de kırdan ot taşırız. Arapsacı, şevketibostan getiririz. Bu otları yiyen, kuzu gibi, karısına itaat eder. Sayende kırk gün kırk gece eğlenir kasabamız..." diyor, sulu sulu gülüyor.

Nahiye müdürünü zorla kapadık evine. Tevfik'le yalnız kalınca sahile doğru yürümeye başladık. Tevfik'in sigarası ağzında, elleri cebinde... Konuşmamı bekler bir halde susuyor.

"Bu geceki heyecanımın, şaşkınlığımın sebebini merak ediyorsun değil mi?" diye söze başladım. "Ay tutulduğu gece başımdan geçen gerçikle düş arası macerayı kaç sefer anlatmak istedim sana. Ama gülünç olmak korkusuyla vazgeçtim."

O gece başımdan geçenleri anlattım. Olayın maddi delili N markalı başörtüsünün Naziye'ye ait olduğunu Ali Efe'den öğrendikten sonra düş görmüş olacağıma, nasıl şüphe ile inanmak zorunda kaldığımı açıkladım...

"Fakat Nemide, o geceki başörtüsüyle odaya girince," diye sözlerime devam ettim. "Hayal âlemi bir gerçek sağnağı olup başımdan aşağıya dökülmeye başladı. Ne hale geldiğimi bilemezsin... Soluğum kesildi kesilecek... Beni en çok şaşırtan, onun tam bir soğukkanlılıkla beni tanımazlıktan gelişi oldu..."

Tevfik düşünceli, "Uyurgezer hastalardansa elbet tanımaz," dedi.

Kızın hastalığı hakkında öğrendiklerimi de anlattım Tevfik'e.

"Demek ki cinayet gecesi patlayan tabanca sesleri yavrucuğun ruhunu ikiye bölmüş. Uykudan tabanca sesiyle uyanınca başka insan oluyor," dedi.

"İyi izahlar buluyorsun ama tabanca sesiyle uyanan kızın kendini Yunanlı bir göçmen kızı sanmasına ne demeli?"

Tevfik yeni bir sigara yaktı:

"İkinci Cihan Savaşı sırasında adalardan kaçan Yunanlılardan bir kısmını Halim Bey, boğaz tokluğuna çiftliğinde barındırmıştı. Evlerinde çalışan Rum hizmetçi kadınlardan birinin anlattığı korkunç savaş hikâyeleri onu fazla heyecanlandırmış olacak. Bu heyecan, hikâyeleri kendi başından geçmiş olaylar gibi benimsemesine sebep olmuştur."

"Aklın yatacağı her şey gerçek olsaydı..." diye itiraz etmek istedim...

Tevfik, "Tabii..." dedi. "Yanılmış olabiliriz. En iyisi bir deneme yapmaktır."

"Deneme mi? Nasıl yani?"

Tevfik ani bir karara varmış gibi, henüz yaktığı sigarasını fırlattı, attı.

"Gel, bizim evden tüfekleri alalım," dedi. Maksadını anladım, "Gece vakti silah sesleriyle kasabayı tedirgin etmiş olmayalım?" dedim.

“Sabah yaklaştı zaten. Bu saatte insan avlanamaz mı?”

Evden tüfekleri aldıktan sonra Fula Dağı’na tırmanmaya başladık. Sabah yıldızı dağın üzerinde kandil gibi yanıyordu.

Halim Bey’in evi etrafından dolaştık. Ayak sesimizi alan köpekler havlamaya başladılar. Evin bütün ışıkları sönüktü. Yalnız bir odanın panjurlarından fersiz bir ışık sızıyordu. Bu odanın önünde geniş bir teras vardı. Taraçadan bahçeye inen merdivenlerin iki yanı top top yaprak kümeleriyle gölgeliydi. Bunlar belki sarmaşık, belki de hanımeliydiler.

Evden iki yüz adım uzaklaştıktan sonra Tefvik, “Ben arka arkaya tüfengin iki gözünü boşaltınca sen de kendi çiftini ateşlersin. Sonra şu çamların ardına çekilir bekleriz. Bakalım ne olacak?” dedi.

Söylediğini yaptık.

Gecenin sessizliği içinde korkunç bir gürültü kopardı tüfenklerimiz. Kasabanın köpekleri havlamaya başladılar. Çamlığın kuytuluguna attık kendimizi. Halim Bey’in köpekleri deli gibi havlıyorlardı.

Alt pencerelerden biri açıldı. Bir uşak köpeklere susmaları için küfürle karışık emirler verdi. Bir zaman dışarısını dinledi. Sonra tekrar kapadı pencereyi. Yarım saat kadar bir zaman geçti. Köpeklerin havlaması kesildi. Kasabada sükûnet geri geldi.

Tefvik birden kolumu tuttu, “Taraçaya bak!” dedi.

Terasta beyaz bir hayalet belirmişti. Sağa sola dolaşıyordu. Tekrar havlamaya başlayan köpeklerin sesi birdenbire kesildi.

Tefvik, “Sanırım, köpeklere yiyecek verdi,” dedi. “Bak şimdi merdivenlerden aşağı iniyor. Tahmin ettiğim gibi az sonra manastırın yolunu tutacaktır. O zaman sen şuradan gürültüsüzce, kestirmeden çıkarsın yukarıya. Ben de burada nöbet tutarım...”

Bu sırada Nemide bahçe kapısından dışarı çıkmıştı. Başörtüsü uçurarak yukarıya, manastıra doğru koşmaya başlamıştı.

Tüfeğimi Tevfik'e bıraktım. Çamların arasından ben de koşarak yukarı doğru tırmandım; Nemide'den önce vardım manastıra...

Yıldızların aydınlığında Nemide'nin koşan gölgesini seçiyordum. Eteklerinin hıştırtısı gittikçe yaklaşıyordu.

"Oooo, Hristozmu... Bekletmedim değil mi seni?" dedi, boynuma sarıldı.

"Hayır bekletmedin," dedim. "Yalnız, bu akşamki ziyafette neden beni tanımazlıktan geldin? Amcandan mı çekindin?"

Kollarını boynumdan çözdü, "Hangi amcam? Ne ziyafeti? Ben seni o gecedan beri görmedim ki..." dedi. Sonra tekrar boynuma sarıldı:

"Ah, *kaymeni*... Sen benimle zevzekleniyorsun. Vaktimizi boşuna geçirme... Çok özledim seni."

Hırsla ağzımdan öptü. Sonra dudaklarını yüzümde gezdirdi, kulağıma fısıldadı:

"Bir çocuğumuz olacak."

Kollarımın arasında Nemide bir taşın üzerine çöktüm. Acaba söylediği gerçek miydi? Yoksa bu da hastanın kuruntusu muydu?

Nemide, bana çocuğun pembe ağızlı, kıvrıkcık saçlı bir tasvirini yapıyor. Kız olursa adını "Eleni", erkek olursa "Anastas" koymak istediğini söylüyor. Bunlar annesiyle babasının isimleriymiş.

"Peki, senin adın ne?" diye sordum. Dargın bir sesle, "Nasıl, benim adımlı unuttun mu? O gece söylemiştim sana," dedi.

"Evet, söylemiştin sahi. Nemide'ydi değil mi?" dedim kasten.

Bir kahlkaha attı, "Nemide mi? Ah, sen çok şeytansın,

kulaklarını çekeceğim senin. Bizim patronun kızını ne zaman tanıdın? Ben Eftimiya'yım. Mamam bana büyü-kannemin adını koymuş." Tekrar boynuma sarıldı: "Beni ne zaman götüreceksin buradan? Evde gebe olduğumu anlarılarsa bana eziyet ederler sonra."

"Ne zaman istersen götürürüm," dedim.

"Yarın gece bohçamı alır gelirim buraya. Beraber gideriz olur mu?"

"Peki.... Yarın gece..."

Beni sevgiyle öptü. Sonra sıyrıldı kollarımdan, kalktı.

"Fenerlerle beni aramaya çıkarlar gene. Bu gece erken döneyim. Yarından sonra hiç ayrılmayacağız değil mi?"

Koşarak uzaklaşırken döndü, geldi. Tekrar öptü, öptü beni...

"Unutma, yarın gece temelli senin olacağım," dedi. Bu kez geri dönmeden gitti.

Tevfik'in yanına vardığım zaman, "Ne haber?" diye ellerime sarıldı.

"Haberler fıraklı. Biz o gece fazla ileri gitmişiz. Kız gebeyim diyor."

"Halinde bir değişiklik var mı?"

"Yok... Aynı kızın devamı... O gecedan beri ilk kez görüyormuş beni. Evdeki ziyafeti hatırlamıyor bile... Kendi adını Eftimiya biliyor. Nemide adı patronunun kızına aitmiş."

Tüfenkler omzumuzda yavaş yavaş iniyoruz.

"Bu kıza karşı anlatılmaz hisler duyuyorum Tevfik. İhtirastan şefkate kadar çeşitli duygulardan bir demet var içimde sanki. Bu kız hayatıma karışacak gibi geliyor bana."

Tevfik, "Nasıl?" diye bağırdı. "Hasta bir kızla mı birleştireceksin hayatını?"

"Korkunç bir hastalık değil ki bu," diye savundum. "Bu çeşit hastalıkları ipnotizma ile iyi ettiklerini okumuştum bir gazetede. Ruhunun bir yanını unutturmak lazım ona. Başka kusuru ne?"

“Peki ama sen, ruhunun unutulması gereken yanında yaşıyorsun. Seni Eftimiya tanıyor; Nemide’nin haberi bile yok senden.”

“Fakat kızın söylediği doğruysa beni tanıyanın da tanımayanın da vücudunda bir parçam gelişmekte...”

Uzun tartışmalardan sonra Tevfik, Halim Bey’le görüşmeye razı oldu. Malına tamah ederek hasta bir kızla evlenmek istediğim sanısını vermemesi için, gerekirse, kızla aramızda geçen macerayı da anlatacak ona.

Parti Bucak Kongresi

DP Bucak Kongresi’ne Şarapçı Hidayet beni de götürmek istedi. Onun zorlamasından çok, Tevfik’in yukarı köşkte Halim Bey’le yapmakta olduğu görüşmenin sonunu bekleme işkencesinden kurtulmak için toplantıya dinleyici olarak katılmayı kabul ettim.

Şarapçı, bugün kılığına kıyafetine çekidüzen vermiş. Birkaç kadeh de yuvarlamış. Toplantıda kendisine konuşma görevi verildiği anlaşıyor. Tumturaklı kelimeler kullanıyor benimle konuşurken. Bunları nutkunda harcayacağı besbelli.

Otobüs durak yerindeki büyük kahve toplantıya ayrılmış... Diğer kahvelerden sandalyeler getirilmiş, sıra sıra dizilmiş. Kasabanın particileri ile köy delegeleri doldurmuş kahveyi. Hepsi kılığına önem vermiş.

Kahvenin karşısındaki büyük dut ağacı altında ilçe merkezinden gelen parti başkanıyla üyeleri, bizim bucağın parti ileri gelenleri nahiye müdürüyle bir masa çevresinde oturuyorlar. Hoca, kunduracı Behram Usta da bir kenara sokulmuşlar.

Şarapçı Hidayet saatine bakarak, "Vakit geldi beyler. Toplantıya başlayabiliriz," dedi.

Sandalyesini alan içeri giriyor... Nahiye müdürüyle beraber biz de kahve ocağının önüne attık iskemlelerimizi... Nahiye müdürü, "Şarapçı Hidayet, kasabamızın parti başkanı olacak galiba," dedi. "Semerci muhtarımız parti başkanlığını da ele geçirirse hepimize semeri ters giydirir, diye propaganda yapması boşuna mı kardaşım?"

Gerçekten de Şarapçı Hidayet müthiş faal... Birkaç kişiyle fısıldaştıktan sonra masaya vurarak topluluğu susturuyor: "Arkadaşlar kongre konuşmalarını idare etmek üzere, pek sayın kaza parti başkanımızı kongre riyasetine namzet gösteriyorum. Muvafık mı?"

Etraftan, "Muvafık, muvafık!" sesleri yükseldi.

Parti başkanı, reislik makamına oturmadan kısa bir teşekkür nutku çekti, "Partimizin kalesi olan nahiyenizde kongre başkanlığı yapmak benim için bir şereftir," dedi.

Alkışlandı...

Genç iki üye de kâtipliğe seçildiler.

Eski yönetim kurulunun çalışma raporu okunduktan sonra, söz alan Şarapçı Hidayet, acı acı tenkitlerde, şikâyetlerde bulundu. İdare heyeti üyelerinin işi yanlış tutmalarından demokrat cephenin ikiye bölünme tehlikesine maruz kaldığını söyledi.

"Eğer halkçılar adayımızı desteklemeselerdi muhtar seçimlerini kaybedecektik arkadaşlar. 1950 seçimlerinin muzaffer demokratları için bu hazindir, hem de çok hazine," dedi.

Şarapçı gayet trajik bir sesle konuşuyor. Arada sırada Edebiyat-ı Cedide devrinden kalma tumturaklı terkipler kullanıyordu: Sine-i vatanda çarpan demokrat kalpler... Umman-ı millete bir damla-i vahide olan muhalefet... gibi laflar ediyordu... Yeni yönetim kurulunu seçerken çok dikkatli davranmak gerektiğini, ikiliği ortadan kaldı-

racak idealist arkadaşlara partinin ihtiyacı olduğunu aynı tumturaklı sözlerle açıkladı, “Yekvücut oldukça, Allah-ı azimüşşan bizi daima nusrata, daima nuru hidayete ulaştıracaktır,” dedi.

Nahiye müdürü kulağıma fısıldadı:

“Lafı döndürdü dolaştırdı, kendi adıyla bitirdi. Yaman particiymiş bizim Şarapçı, pek beyendim... Güzel seçim nutku çekti doğrusu kardaşım.”

Bir-iki hatip daha Şarapçı’nın dokunduğu ikiliğe dokundular. Ama onların konuşması pek sönük kaldı. Nahiye müdürü, “Bunlar da Şarapçı’nın idare heyeti üyeleri olacaklar,” dedi.

Başkanlığın teklifi ile yönetim kurulu ibra edildikten sonra seçim pusulaları dağıtıldı. Oyları tasnif edecek bir heyet seçildi.

Oylar toplandıktan sonra başkan, “Tasnif yapıladursun, oturuma devam ediyoruz arkadaşlar. Gündeme göre dilekler faslına geçiyoruz,” dedi.

Önce hiç kimse söz almadı. Sonra bir köy delegeşi söz istedi:

“Gazetelerde okuyoruz, radyolardan dinliyoruz, şu kadar köye su getirttik, bu kadar köyün yolunu yaptırdık diye... Acaba bu köyler partinin öz evlatları da, biz üyeleri miyiz? Bizim Çakmaklı köyü halkı daha ne zamana kadar kuyu suyu içecek? Köyümüze iki saat uzakta, dağ eteğinde buz gibi bir pınar suyu kaynıyor. Onun şerbet gibi suyuyla bahçe sulanıyor, biz kuyu suyu içiyoruz. Yazık günah değil mi bize?”

Su konusunun açılmasını fırsat bilen Şarapçı Hidayet söz aldı:

“Bizim kasabamızın suyunu da partimiz, layık olduğu önemle bir türlü ele almadı. Bucağıımıza misafir gelen çok sayın arkadaşımızın himmeti olmasaydı daha kim

bilir ne kadar zaman biz de kuyu suyu içerdik? Huzurunuzda yurtsever, fedakâr bu vatan evladına kasabamız ve partimiz adına şükranlarımızı sunarız...”

Alkışlarla ben saklanacak delik ararken, o devam ediyor:

“Sayın başkanımızdan recamız: Bayrama şurda bir hafta kadar zaman kaldı. Merkezden bize yardım temin etsinler, boru ferşiyatını¹ hızlandıralım. Bayramda suyun küşadını yapalım. İki bayramı birden kutlayalım. Bize bu kadarcık bir hayrı dokunsun bari partimizin.”

Başkan not alıyor...

“Arkadaşlar,” diyor. “Hayırlı teşebbüsünüzü sevinerek ve çok yakından takip ediyoruz. Partimizin genel merkezinden kazamız vasıtasıyla bu genç arkadaşımıza bir teşekkürname gelmiştir. Ayrıca şunu da ilave edeyim ki, arkadaşlar yarın iki ekip suyollarında vazife almış olacaktır. Kasabanızın su işlerine harcanmak üzere iki bin lira da temin edilmiştir.”

Gene alkışlar kopuyor... Nahiye müdürü fısıldıyor:

“Taş bir kere yerinden oynadı mı, dağdan aşağı yuvarlanması kolay olur kardaşım. Ama seni de unutmadılar. Kadirşinastır bizim kasaba halkımız.”

Bir balıkçı üye kalkıyor:

“Geçen yıl burada, gene bu aylarda toplanmıştık. Birçok dertler yanında, bizim gibi balıkçıların dertlerini de ortaya koymuştuk. Marshall yardımından köylümüz motor, traktör sahibi oldu. Bizim kasaba halkının bir kısmı gelirini denizden çıkarır. Biz onlardanız. Bizler kapitanlara tayfalık etmekle artık karnımızı doyuramıyoruz. Balıkçılığımızın kalkınması için motorlu sandallara, bü-

1. Döşeme işleri. (Y.N.)

yük ağlara ihtiyacımız var. Bunları satın alacak krediyi nerden bulalım? Partimiz bize kredi sağlayacağına söz vermişti. Birkaç hafta önce gelen bir büyüğümüz de ağ-zımıza bir parmak bal çalıp gitti. Balık fabrikası kuracağız, size de av malzemesi vereceğiz, şöyle kalkınacaksınız, böyle rahat yaşayacaksınız, dedi. Ama hâlâ ses seda yok ortalıkta... Benim diyeceğim bu kadar.”

Balıkçı yerine oturuyor.

Başkan gülümseyerek balıkçıya dönüyor:

“Bana hatırlattığınız için teşekkür ederim. Size bu müjdeyi getirmiştım esasen. Ziraat Bankası’ndan balıkçılığımızın kalkınması için bir kredi sağlamıştır partimiz. Bugünlerde banka şubelerine direktif verilecektir. Her balıkçı, yüzde üç faizle motor, ağ ve gerekli av malzemesi için bankadan para alabilecektir arkadaşlar.”

Bu müjde alkışlarla karşılandı... Konuşmayı yapan balıkçı üye, Ali Reis’e uzaktan bağırdı, “Artık başının çaresine bak, reis,” dedi. “Kendi motorumuzda çalışacağız bundan böyle.”

Ali Reis güldü. Oturduğu yerden cevap verdi ona:

“Sen ağları da, motoru da satar, parasını Şarapçı’ya yatırırsın. Üstelik bankaya da borçlu kalırsın. Aman reis, ocağına düştüm, der, gene benim motorumda karnını doyurmaya gelirsin. Sizi bilmem mi ben? Bu böyle gelmiş böyle gider...”

Başkan müdahale ederek yârenliğin gelişmesine engel oldu.

Bu sırada tasnif heyeti, seçimlerin sonucunu başkana bildirdi. Yönetim kuruluna seçilenler arasında en yüksek oyu Şarapçı Hidayet almıştı.

Nahiye müdürü, “Emekleri boşa gitmedi...” diye fısıldadı. “Şerefe bu akşam bolca dağıtır nektarı...”

Kongre dağılırken Tevfik geldi.

Kahvede herkes seçimi kazananları tebrik için ayaklanmıştı. Nahiye müdürünün parti başkanına, Şarapçı'ya, üyelere tebriklerini sunmak maksadıyla yanımdan ayrılmasını fırsat bildim, dut ağacı altında yerleşmeye çalışan Tevfik'in yanına gittim.

"Rahat konuşabilmek için şöyle deniz kıyısına inelim," dedim.

Tevfik koluma girdi. Köşkte işlerin iyi gittiğini müjdeleyerek başladı söze. Halim Bey, benim yeğeniyle evlenmek isteyişimi memnunlukla karşılamış. "Meth ü senasını çok duydum. Burada müşerref olunca ben de çok hazzettim kendisinden. Mert bir çocuğa benziyor. Nemide kızımın layık olmadığı bir teveccüh bu..." demiş. Sonra, "Lakin Nemide'nin hasta bir kız olduğunu biliyor mu?" diye sormuş. Bunun üzerine Tevfik, aramızdaki macerayı gayet masum bir sevda masalı halinde anlatmış Halim Bey'e... Rikkatinden adamcağızın gözleri yaşarmış.

Tevfik:

"Hele senin, Nemide'yi tedavi ettirmek için düşündüklerini söylediğim zaman görmeliydin Halim Bey'in halini... Ne söyleyeceğini bilemiyordu. 'Tanrı nasip ettiyse olur,' dedi en sonunda... Hasılı bu iş tamam... Bayramda bir nişan yapmayı kabul etti. Arkasından nikâh muamelesine de başlayabileceksin. Düğün hazırlıklarıyla uğraşabilmek için, bayramdan sonra Nemide'yi İzmir'e götürmeye karar verdi."

Getirdiği iyi haberleri kutlamak için deniz kıyısındaki Salaş Gazinosu'na oturduk, şarap istedik.

"Nemide'nin sağlığına!" diye kadehini kaldırdı Tevfik. Ben de, "Havva Kız'ın sağlığına!" dedim.

Tevfik içmek üzere dudaklarına götürdüğü kadehini durdurarak dalgın dalgın baktı denize.

"Kim bilir? Belki Havva Kız'ın sağlığına da içebiliriz," dedi, bir dikişte kadehini boşalttı.

“Halim Bey, bu evlenmenin Zeytinciler Kooperatifi için de uğurlu olacağını söyledi. Meğer sen, geçen orman yangınında, müstakbel karının zeytinliğini kurtarmışsın da haberimiz yok. Ya, bu zeytinlik aslında Nemide’nin-miş. Halim Bey velisi sıfatıyla onun mallarını idare ediyormuş.”

“Desene,” dedim, “Kadir Ağa’ya korkusuzca cephe alması bundanmış. Kadir Ağa zeytinliği yakmaya kalksa da ne umuru? Yanarsa Nemide’nin malı yanacakmış.”

Tevfik başını salladı:

“Belki de, senin düşündüğün gibidir işin iç yüzü... Ama sen bırak şimdi Halim Bey’i... Bundan sonra kooperatifimizin bel kemiği sen olacaksın. Şu tesadüfün işine bak...”

Tevfik’e takıldım:

“Sen Havva Kız’ın çiftliğini de ortaya koymazsan ben yoğum bu işte...”

Tevfik’in gözleri parladı:

“Neye olmasın yani? Bu kasabayı kalkındırmak için bundan âlâ fırsat geçer mi elimize? Neyi eksik bu mübarek yerde tabiatın? Bunca medeniyetler emzirmiş bir toprağın üzerinde, boğaz tokluğuna bile yaşayamamak günah değil mi?” Sonra bir sır söyler gibi gözlerimin içine eğildi: “Ta, çocukluğumdan beri bu arzuyla yanar içim. Kasabayı eskisinden daha canlı bir uygarlık merkezi haline getirmek için ne projeler kurmamışımıdır? Tütüncülük, zeytincilik, bağcılık sebzecilik, arıcılık, tavukçuluk, balıkçılık, madencilik... Ne ister de yapamaz insan burada? Kur kooperatifleri yap zeytin, şarap, konserve fabrikalarını... Kasabayı ana şoseye bağlayan on beş kilometrelik yolu onar, İzmir’e sımsıkı bağlan... Güzel bir otel yap plaj kenarına... Temiz bir de gazinosu olsun... Bala-yını geçirmek isteyenlerin cenneti yap bu sırtları, bu denizi, bu ufacık adaları.”

Hayalden gerçeğe çağırarak sözünü kestim Tevfik'in:

"Yahu, senin hemşerilerin, bekârım diye bana ev vermiyorlardı. Eğlenmeye gelen çiftlerin büsbütün namuslarına dokunmaz mı? Sen ne diyorsun Allah aşkına?"

Tevfik, ne istediğini bilen bir insanın güvenli haliyle, "Bakma sen şimdiki duruma," dedi. "Hep yoksulluktur onları böyle ham sofı taassubuna kaptıran. Biraz cepleri para yüzü görsün, evlerindeki yaşayış şartları değişsin, atacaklar bu eğreti kabuğu üzerlerinden." Elini uzattı bana: "Şimdi söz ver, Halim Bey'in yeğeniyle evlenince buradan ayrılmayacağına, istifanı basıp burada yerleşeceğine..."

Güldüm, "Sen de aynı kabadayılığı yaparsan bir çaresini düşünürüz," dedim. "Ama düğün ve tedavi için buradan bir zaman ayrılmamız gerekecek. Sen de birlikte gel bizimle. Okullar açılınca kadar bizde kalırsın."

Tevfik yeniden kadehini doldurdu, "Gitmeye karar verirsem sende kalacağımı umma... Havva Kız'a teslim ederim kendimi," dedi, hırsla içti şarabını.

Bu sırada toplantıdan dağılanlar gazinoya düşmeye başladılar. Nahiye müdürü, ilçe parti başkanı, Şarapçı Hidayet, yeni parti idare heyeti üyeleri de geldiler. Nahiye müdürü, "Âşıklar hep تنها köşeleri ararlar kardaşım. O kara gözler yakmasın bir kere adamı..." diye yalnız başımıza içmemizden dolayı hoşnutsuzluğunu hissettirdi.

Kalktık, seçimi kazandıklarından dolayı Şarapçı Hidayet'i, yeni yönetim kurulu üyelerini tebrik ettik. Masayı genişlettik. Nahiye müdürü masanın şeref köşesini ilçe parti başkanına ikram etti. Parti başkanı bu şerefi nahiye müdürüne layık gördü. Nahiye müdürü nazlanmadan sağına ilçe başkanını, soluna Şarapçı Hidayet'i alarak oturdu.

"Ben demokrat kasabamızın, demokrat nahiye müdürüyüm. Demokrat başkanlar arasında oturmaktan şeref duyarım," dedi.

Şarapçı Hidayet bu nümayıştan memnun gülümsedi, “En sonunda seni de demokrat yaptık ya müdür bey,” dedi.

Nahiye müdürü şeytanca gülümsedi, “Benim demokratiğim da, senin şarapların kadar katıksızdır Hidayet Bey kardaşım,” dedi.

Bayram

Kasaba iki bayramı bir arada yaptı. Geceli gündüzlü çalışma ile su tesisatı Kurban Bayramı’ndan bir gün önce tamamlandı. Çarşı içindeki çeşme ile çevresi arife gününden süslendi. Ağaçlara türlü renkte kâğıt fenerler asıldı. Kahveler, bakkal dükkânları, bayraklarla, ağaç dallarıyla donatıldı. Kadir Ağa çeşmenin açılışında kurban edilmek üzere iki koç göndermiş. Koçların boynuzları yıldızlanmış, sırtlarına kınalar sürülmüş. Ağanın kâhyası bunları kasaba sokaklarında törenle dolaştırıyordu.

Nahiye müdürü, muhtara, “Bu kurbanların kellesiyle yumurtaları hükumatındır,” diye tembih etti.

Çeşmeye su verme töreni herkes kurbanlarını kesebilsin ve bayramlaşabilsin diye, bayramın ikinci günü öğleden sonraya bırakılmıştı. O gün öğleüzeri, bayramlık kılıklarıyla kasaba halkı, çeşme alanını doldurmaya başlamıştı.

Mustafa Çavuş postanın kılığına kıyafetine çekidüzen vermiş. Onları çeşmenin sağına dizmiş, kendi de başlarında. Saksığanını birlikte getirmiş fakat hayvanın konuşmasını önlemek için eliyle gagasını sıkıyor.

Onların karşısında nahiye müdürü, jandarmalar sıralanmış... Etrafı çepçevre ahali doldurmuş. Hayret, Avcı Nuri yok ortalıkta...

Sonradan gönderilen üç kurbanla birlikte Kadir Ağa'nın koçları tekbirler, dualar arasında, çeşme yalağında kesildi. Bunun üzerine Mutaf Hoca, muhtar adına bir töreni açış nutku söyledi. Hadis ve ayet karıştırarak suyun kutsallığını, azizliğini belirtmekle söze başlayan hoca bu işe önyak olanlara, hizmeti geçenlere kasabanın şükranlarını sundu, "Su gibi aziz olsunlar!" diye konuşmasını bitirdi.

Musluğu açma şerefini bana münasip görmüşler. Benim de kısa bir nutuk çekmem lazım geldi.

Mutaf Hoca'nın hakkımdaki sözlerine teşekkürle karşılık verdim. Bu musluktan akacak temiz suların kasabada kardeşliği; elbirliğiyle çalışmayı ve ilerlemeyi köstekleyecek hasetlikleri, bencillikleri de temizlemesini diledim, "Uğurlu, kademli, bereketli olsun," diyerek kurdelayı kestim, musluğu açtım... Büyük bir basınçla fişkırان sular yalaktaki kanları temizleyerek aktı. Etraftan, "Yaşa, var ol!" sesleri yükseldi. Nahiye müdürünün bir işareti üzerine jandarmalar üç el ateş ettiler. Ondan sonra herkes sıraya girdi, çeşmenin önünden geçerek avucuyla su içmeye başladı.

Silah sesleriyle Mustafa Çavuş'un saksacağı ürkmüş, kâğıt fenerler asılı dallara konmuştu. Oradan, "Mustafa Çavuş, Mustafa Çavuş... Ben de su içeyim mi?" diye bağıyordu.

Mustafa Çavuş çok hoş adam doğrusu... Saksacağına bellettiği bu söz ne kadar hoşla gitti... Millet kırılıyor gülmekten. Herkes saksığana avucu ile su, yiyecek uzatıyor. Bir yandan da dudaklarını büzüp cızıkdatarak, "Cızık cızık, gel Arap gel, sen de iç," diyorlar. Muhtar, Mustafa Çavuş'a ve arkadaşlarına birer zarf verdi. Sonra onları kahve içinde hazırlanan masalarda yemeğe çağırdı.

Beri taraftan Şarapçı Hidayet, meyhanesinin önüne yerleştirdiği bir fiçinin üstünden örtüsünü kaldırmış,

“Şimdi de abıhayata buyurun, sebil sebil...” diye hemşerilerini çağırıyordu.

Nahiye müdürü bizi meyhanenin karşısında kurulan masalara götürdü. Jandarmalar fırından, mis gibi kokan kızarmış kelleler, güveçler taşıyorlardı.

Nahiye müdürü, “Kurban postlarını Kızılay aldı, kelleleri de ben toplattım kardaşım,” dedi kulağıma.

Masanın etrafında kasabanın ileri gelenleri, parti üyeleri, muhtar, kunduracı Behram Usta, çifte rüsumat memurları, jandarma komutanı yer almışlardı. Nahiye müdürünün böyle zamanlarda neşesi üzerinde. Dişsiz ağzında ş’ler konuşmasına büsbütün komik bir çeşni veriyor:

“Ben size Hidayet Bey’i parti başkanı yaparsanız bu çeşmeden su yerine nektar akıtır dememiş miydim? Bakın... Çarşı çeşmesiyle yarışıyor kardaşım. Bugün bütün kasabayı sarhoş etmeden bırakmayacak... Eeee... Her mesleğin erbabı bilir işini kardaşım...”

Gerçekten de, iki saat geçmeden çarşı meydanından neşeli kahkahalar, şarkılar yükselmeye başladı. Gençler çıkıp oyunlar oynuyorlar, gerçek bir neşe ve bayram havası esiyordu kasabada.

Eğlencelerin civcivli bir ânında, “Açılın, açılın!” sesleri duyuldu. Baktım, kalabalığı yarararak Avcı Nuri geliyor. Çiftesi gene omzunda. Arkasında da birkaç kişi, sinilerle kızarmış etli pilav taşıyorlar.

Avcı, gayet ciddi bir yüzle masamıza yaklaştı, “Bereketli olsun,” dedi.

Nahiye müdürü kalktı, sinilerdeki kızarmış etlere bakarak, “Bre Nuri, gene kimin hayvanına kıydın?” diye sordu.

Avcı, “Ben sözümü tutan adamımdır müdür bey,” dedi. “Çeşmeye su geldi, işte benim karaca da sinilerin üzerinde... Buyurun, afiyetle yiyin. Koy oğlum sinileri şöyle!”

Etraftan keyifli sesler, avcıya sataşmaya başladı:

“Karaca olduğu nerden belli bunun avcı?”

"İnsan, pişirmeden, şu Yunt Dağı'nın karacası ne biçim hayvandır, gösterme mi bi'yol?"

"Kim bilir kimin danasını ya da keçisini get'tin bize..."

Avcı Nuri tüfeğini dayadı duvara, sonra kasketini çıkarıp bacakları arasına kıstırdı. Mendiliyle başındaki terleri silerek, "Ziyafete yetişsin diye acele ettik de kabahat mı oldu?" dedi. "Nişan getirmeyi unutmadım ha. Allah'ını, Muhammed'ini inkârdan gelen millet olduğunuzu bilmem mi ben sizin?" Kuşağından bir hayvan ayağıyla el kadar büyüklükte taze bir deri parçası çıkarıp attı masanın üzerine. Ayakla deri parçası elden ele dolaştı.

Birisi, "Karacanın tırnakları hem sert hem parlak olur. Bununku niye bu gadan donuk?" dedi.

Öteki, "Su katılmadık bir maltız keçisinin postundan kesmişsin bunu sen Avcı," diye seslendi. Bazıları da, "Yaşa Nuri, karacaya çok benzeyen bir hayvan bulmuşsun hani," dediler.

Nahiye müdürü, "Gel kardaşım Nuri. Gel otur yanına. Kim inanmazsa inanmasın, ben senin karaca vurduğuna inandım, iman ettim," diye onu yanına çağırdı.

Avcı Nuri tam nahiye müdürünün yanına oturacağı sırada, Mustafa Çavuş'un saksacağı, pike yaparak geldi, Avcı Nuri'nin çıplak tepesine bir gaga indirdi.

Avcı, "Vay anam, gâvurun dölü!" diye bağırdığı sırada masa etrafından kahkahalar yükseldi. Fakat Avcı Nuri can acısıyla saksacağı yakaladığı gibi kaldırıp yere vurmuştu. Hayvancağız sersemledi, bir an kalkmaya çalıştı, yattığı yerden, "Mustafa Çavuş, Mustafa Çavuş, ben de su içeyim mi?" dedi; ağzından boşanan kanla sesi gargaralandı. Sonra yıkıldı, birkaç defa ağzını açtı kapadı, cansız kaldı.

Bu olay ziyafetin adeta keyfini kaçırdı. Masada bir merhamet havası esti.

"Hay elin kırılardı Avcı!" diye bağırانlar oldu. Avcı şaşkın şaşkın etrafına baktı. Gitti yerden saksacağı kaldırdı.

“Hayvancağız, gördün mü yaptığın şakayı? Ne isten benim kel kafamdan? Keşki bu tek elim de kırılardı da sana dokunmayaydım. Şimdiyecek çok hayvan öldürdüm kılım kıpırdamadı. Sen yaktın yüreğimi,” diye söylendi.

Mustafa Çavuş saksığının başına geleni duymuş, koştu geldi. Avcının elinden aldı saksıganı. Avcı özür diledi.

Mustafa Çavuş, “Kabahat senin değil,” dedi, “çıplak başa düşmanlığının cezasını çekti. Kışlada da yapardı bu marifeti. İki defa ölümden kurtulmuştu. Ama eceli gene bu yüzdenmiş.” Kuşun ölüsünü aldı gitti.

Kunduracı Behram Usta, “Avcı, sen bu hayvanın ec-rini çekeceksin,” dedi.

Behram Usta’nın kehaneti doğru çıktı. Akşamüstü jandarmalar gelip Avcı Nuri’yi aldılar. Horoz köyünden biri, maltuz keçisinin Avcı Nuri tarafından çalındığını gelip jandarmaya ihbar etmiş. Avcı bizimle yiyip içerken jandarmalar gelip evinde araştırma yapmışlar. Avludaki odun yığınları altında hayvanın postu ile üç ayağını bulmuşlar.

Kasaba delikanlıları âdetleri gereğince Avcı Nuri’yi jandarmaların elinden aldılar, kanlı maltuz postunu sırtına geçirdiler, boynuna çingirak astılar, kasabanın sokaklarında dolaştırdılar.

Happy End¹

Bayramın üçüncü günü Nemide ile nişanlandık. Dördüncü günü ben de Halim Bey ve nişanlımla kasabadan ayrılmaya karar verdim. Gece son dakikaya dek Tevfik, İzmir’e gitmek istemediğini söylüyordu.

1. (İng.) Mutlu Son. (Y.N.)

Sabahleyin Halim Bey'in kaptıkaçısı geldi. Beni, eş-yalarımı aldı, yukarı köşke çıktık.

Halim Bey yeğeniyle kahvaltı ediyordu. Nemide beni görünce kıpkırmızı kesildi.

Halim Bey, "Gayrik bi'çay içen de'mi?" dedi.

Nemide mahcup bir gülümseme ile bana bir çay fincanı uzattı, "Buyrun!" dedi.

Konuşacak söz bulamıyordum. Halim Bey bizim halimizi kolaylaştırmak için şurdan burdan, bu yıl yeniden aşılacak zeytinlerden, kurulacak yağ fabrikasından, gelecek yılın muhtemel sabun ve yağ piyasasından söz açtı. Kahvaltısını bitirince kalktı, giyinmeye gitti.

Yalnız kaldığımız zaman Nemide büsbütün kızardı. Fincanları toplamak istedi. Elleri titrediğinden vazgeçti. Ben kendisine yardım etmek istedim, engel oldu. İtiraz ettim, "Dünden beri hayatımızı paylaşmak kararını vermiş bulunuyoruz. Size yardım etmek benim için zevktir," dedim.

Nemide gayet tatlı bir sesle, "Benim vazifelerimi üzerimden almaya hakkınız yok ama," diye karşılık verdi. "Erkeğime hizmet etmek zevkinden mahrum olmak ister miyim?"

Bunları söylerken yanaklarından kırmızı güller uçuştı. Ellerini tuttum. Dikkatle yüzüne bakarak, "Nemide," dedim. "Hayatını benimle birleştirmeyi, sırf amcan istediği için mi kabul ettin?" diye sordum.

Başını önüne eğdi, "Amcamın emirlerinden dışarı çıkmadım hiç," dedi. Sonra cesaretle başını kaldırdı, gözlerime bakarak, "Ama bana hayat arkadaşı olarak sizi seçmiş olmasından dolayı amcama minnettarım," dedi.

Ellerini avuçlarıma aldım, "Beni beğeniyorsun demek Nemide?" diye avuçlarını öptüm, ürkerek çekti ellerini, "Her kız, rüyalarındaki erkeği bulmak ister," diye fısıldadı.

Rüya kelimesi üzerine basarak, "Ben, rüyalarındaki erkeğe mi benziyorum Nemide?" dedim. Dalgın gözleri hafif şehlalaştı, "Birçok zamanlar rüyalarımnda gördüğüm erkeğe benzetiyorum sizi," dedi.

Halim Bey hazırlığını bitirmiş, dönmüştü.

"Hadi kızım, sen de hazırlan gayrik," dedi.

Kaptıkaçtı ile çarşı içinden geçerken bizi uğurlamak maksadıyla bekleyenler etrafımızı sardılar. Arabadan atladın. Hepsinin ellerini sıkarak ayrı ayrı vedalaştım.

Nahiye müdürü peltek peltek, "Sen kasabamızın en güzel kızını kaptın, kaçıyorsun. Bizi garip kodun, gidiyorsun. Biz burada sağlam kaldık kardaşım. Ne kundura hikâyesi ne yonca ne de eleklerin semer masalına metelik veren var. Ben müracaat etmedikçe almayacaklar galiba beni bu kasabadan kardaşım," dedi.

Kalabalıkta Tefvik'i göremiyorum. "Aynlıklara hiç yüzüm yoktur" sözü aklıma geliyor. Mutfak Hoca elimi sıkıyor, "Selam yazarsan hocayı da unutma..." diyor. Şarapçı Hidayet küçük bir fıçıyı kaptıkaçtıya yüklüyor, "Alıştı-ğı şeyi birdenbire bırakması hasta eder insanı. Onun için sana nektar getirdim," diyor.

Vedalaşmayı bitirip kaptıkaçtıya biniyorum. Yavaş yavaş hareket ediyoruz. Arkamızda kalanlar, "Hadi, yolunuz açık olsun!" diye bağırlıyorlar. Sokağı döndüğümüz sırada, deniz tarafından, elinde küçük bir valiz, Tefvik'in koşarak geldiğini görüyorum. Arabayı durduruyorum. Tefvik nefes nefese, "Bir telgraf çektim de, geciktim," diyor. Durumu kavrlıyorum, sevinçle bağırlıyorum: "Ne duruyorsun, binsene arabaya!"

Alsancak'ta, Havva Kız'ın oturduğu apartmanın önünde arabadan indi Tefvik. Zili çalmadan açıldı kapı... Havva Kız çılgın gibi atıldı Tefvik'in boynuna.

Konak'ta ben de arabadan inmek istedim. Halim Bey razı olmadı, "Nikâha gadan bizde kalırsın gayrik," dedi.

Nemide ikimizin arasında uyuyordu.

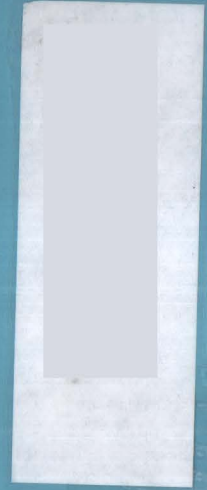
Güzelyalı'ya doğru giderken yanımızdan askerî bir C.M.C. arabası geçti. Virajda egzozunu müthiş şekilde patlattı. Nemide sıçrayarak uyandı. Gözlerinin siyahı büyülmüştü. Yüzünde birden tatlı bir gülümseme yayıldı, "Ah, *pediamu...*" dedi. "Nihayet beni aldın, götürüyorsun değil mi?"

Kolunu boynuma dolayarak çılgın gibi öptü, öptü beni.

Halim Bey pencereden dışarıya bakıyordu.

Ay Tutulduğu Gece'de Kemal Bilbaşar, Demokrat Parti'nin iktidara gelişinin, daha çok Yunanistan göçmenlerinin yaşadığı bir Batı Anadolu sahil kasabasındaki yansımalarını, kasabada geçici olarak bulunan anlatıcının gözüyle, ince bir mizahın yumuşattığı bir gerçekçilikle anlatıyor. Değişen iktidarla birlikte toplumsal ilişkiler de değişmekte, yeni biçimler almaktadır.

Yeni duruma ayak uydurmaya çalışan nahiye müdüründen sıkı bir Demokrat Partili olan meyhaneci Hidayet'e, Tütünçüler Kooperatifi'nin kurulmasına önyak olan ve şimdi de Zeytinciler Kooperatifi'ni örgütlemeye çalışan Öğretmen Tevfik'ten balıkçı Ali Reis'e, Avcı Nuri'ye, yosma Naziye'ye kadar geçim dertleri, özlemleri, siyasi çekişmeleri, çıkar kavgaları ve aşklarıyla kasaba insanları...



16 TL
KDV DAHİL

ISBN: 978-975-07-2



9 789750 725937